

TRI DESETLETJA ZDRUŽENJA SPLOŠNIH KNJIŽNIC 1992–2024

Vesna Horžen

TRI DESETLETJA ZDRUŽENJA SPLOŠNIH KNJIŽNIC 1992–2024

Vesna Horžen

VSEBINA

UVOD / 6

ZAČETKI / 8

PRVO DESETLETJE 1992–2002:
ZVEZA SPLOŠNOIZOBRAŽEVALNIH KNJIŽNIC –
POVEZANOST ZA ISKANJE SKUPNIH POT / 18

DRUGO DESETLETJE 2003–2012:
ZVEZA/ZDRUŽENJE SPLOŠNIH KNJIŽNIC –
MATICA SPLOŠNIH KNJIŽNIC / 40

TRETJE DESETLETJE 2013–2024:
ZDRUŽENJE SPLOŠNIH KNJIŽNIC –
GONILO RAZVOJA SPLOŠNIH KNJIŽNIC / 66

ZAKLJUČEK / 102

PREDSEDNIKI ZVEZE SPLOŠNOIZOBRAŽEVALNIH
KNJIŽNIC OZIROMA ZDRUŽENJA SPLOŠNIH KNJIŽNIC
OD USTANOVITVE LETA 1992–2024 / 104

PREDSEDNIKI IN ČLANI UPRAVNEGA TER NADZORNEGA ODBORA
ZVEZE SPLOŠNOIZOBRAŽEVALNIH KNJIŽNIC OZIROMA
ZDRUŽENJA SPLOŠNIH KNJIŽNIC
OD USTANOVITVE LETA 1992–2024 / 106

POVZETEK / 112

THE SLOVENIAN PUBLIC LIBRARIES ASSOCIATION – 30 YEARS / 122

VIRI IN LITERATURA / 132

Slovenske splošne knjižnice so v obdobju od leta 1991, ko se je Slovenija osamosvojila, izboljšale dostopnost in ponudbo storitev za svoje uporabnike – državljane RS. Poleg lokalne in področne zakonodaje, ki je izboljšala pogoje za delovanje splošnih knjižnic, je ključni prispevek k izboljšanju knjižnične javne službe splošnih knjižnic doprineslo povezovanje knjižnic in prizadevanje za njihovo čim bolj koordinirano delovanje.

Za povezano delovanje splošnih knjižnic in za njihov strokovni razvoj ob sodelovanju z drugimi institucijami je ob ustanovitvi leta 1992 skrb prevzelo poslovno združenje, imenovano Zveza splošno izobraževalnih knjižnic, ki se je leta 2002 preimenovalo v Zvezo splošnih knjižnic in leta 2009 v Združenje splošnih knjižnic, ob čemer se je spreminjal tudi status oziroma pravni okvir te asociacije. Zveza oziroma Združenje splošnih knjižnic, kot se imenuje danes, si je že ob ustanovitvi postavila osnovne cilje delovanja, ki veljajo še danes. Uveljavila se je kot konstruktiven in spoštovan sogovornik vsem deležnikom, s katerimi knjižnice¹ sodelujejo. Na nacionalnem nivoju je nepogrešljiv partner pri oblikovanju nacionalnih, globalnih in kulturno političnih opredelitev na področju splošnih knjižnic ter pri sooblikovanju strokovnih stališč in knjižnične zakonodaje. V Združenje splošnih knjižnic so včlanjene vse slovenske splošne knjižnice.

V besedilu publikacije je predstavljeno delovanje Združenja splošnih knjižnic (Združenja) od leta 1992 do začetka leta 2024. Razvoj in dejavnosti Združenja so obravnavane kronološko, pri čemer so izpostavljeni vsi strokovni in zakonodajni mejniki, ki so z namenom urejanja knjižnične dejavnosti zaznamovali knjižnično stroko, izvajanje knjižničnih storitev in mrežo splošnih knjižnic. Predstavljeni so funkcija, pomen in vloga Združenja skozi tri desetletja njegovega obstoja ter njegova zavezanost pri zastopanju skupnih interesov vseh splošnih knjižnic v strokovni in splošni javnosti in pri sooblikovanju nacionalnih, globalnih ter kulturno političnih opredelitev na področju splošnih knjižnic.

1 Z izrazom knjižnica (brez pridevnika) v prispevku označujemo splošno knjižnico, razen kjer je navedeno drugače.

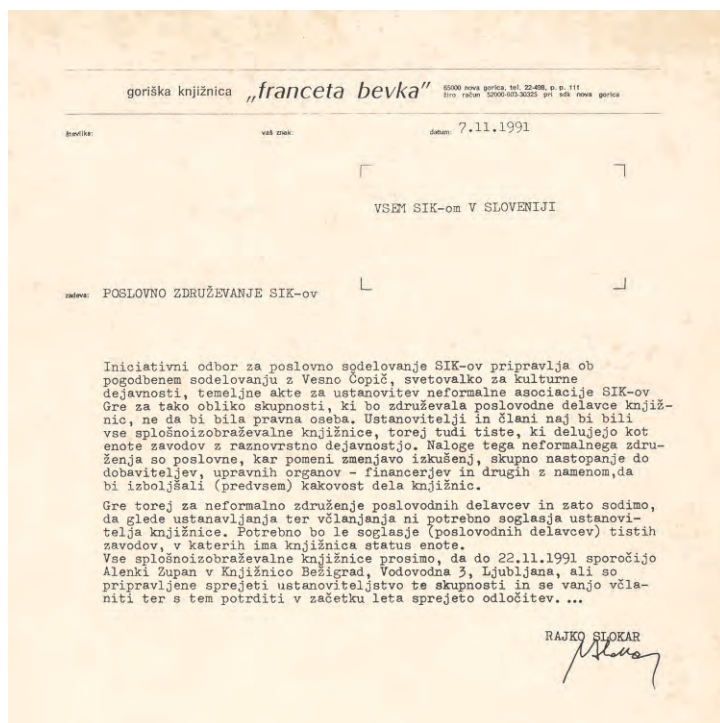
Konec osemdesetih let prejšnjega stoletja so ravnatelji splošnoizobraževalnih knjižnic II. tipa² zaznali, da je nepovezanost in razdrobljenost slaba popotnica za njihov razvoj in napredek.

V tem času so se splošnoizobraževalne knjižnice opremljale z računalniki in vključevale v različne knjižnične informacijske sisteme (Atlas, VIR). Vanje so bile knjižnice I. in II. tipa že vključene, treba pa je bilo opremiti in uvesti knjižnični informacijski sistem še v knjižnice od III. do V. tipa. Tako so se pričela razmišljanja o organiziranem povezovanju oziroma o ustanovitvi poslovnega združenja splošnoizobraževalnih knjižnic. 22. novembra 1989 je bil ustanovljen osemčlanski iniciativni odbor, ki so ga sestavljali večinoma ravnatelji knjižnic II. tipa, njegov predsednik pa je bil eden najaktivnejših pobudnikov odbora, Rajko Slokar, ravnatelj Goriške knjižnice Franceta Bevka Nova Gorica. Odbor je bil s strani knjižnic, ki so imele namen uvajati knjižnični informacijski program VIR, potrjen 9. aprila 1990, in zaupana mu je bila naloga, da pripravi vse za ustanovitev poslovnega združenja splošnoizobraževalnih knjižnic.

Iniciativni odbor, ki je deloval z organizacijsko in tehnično podporo Bežigradske knjižnice in njene ravnateljice Alenke Zupan, se je do konca februarja 1992, ko je bila na ustanovnem zboru ravnateljev ustanovljena Zveza splošnoizobraževalnih knjižnic Slovenije (v nadaljevanju Zveza), sestel osemnajstkrat in na teh sestankih oblikoval načrte za vzpostavitev skupnosti knjižnic ter obliko in namen njenega delovanja.

2 Normativi in standardi za splošnoizobraževalne knjižnice. - Poročevalec Kulturne skupnosti Slovenije, 1987, št. 28, so v poglavju II. Splošni, delovni in tehnični standardi določali:
Osrednje SIK v občinah se delijo glede na število prebivalcev in glede na območje s srednjimi šolami na več skupin oziroma tipov knjižnic, in sicer: I. tip za območje nad 100.000 prebivalcev, II. tip za območje od 50 do 100.000 prebivalcev, III. tip za območje od 20 do 50.000 prebivalcev, VI. tip za območje od 10 do 20.000 prebivalcev, V. tip za območje od 7 do 10.000 prebivalcev.

19. februarja 1991 je bil organiziran sestanek vseh ravnateljev in direktorjev ter vodij nesamostojnih splošnoizobraževalnih knjižnic, na katerem je bila na dnevnem redu tudi točka »priprava za ustanovitev zveze splošnoizobraževalnih knjižnic«. Iniciativni odbor je v obdobju do ustanovitve Zveze opravil pogovore s tedanjim ministrom za kulturo dr. Andrejem Capudrom, izvedel je srečanja z založniki, Institutom informacijskih znanosti Maribor (IZUM) in Narodno in univerzitetno knjižnico (NUK).

Izsek iz dopisa predsednika iniciativnega odbora splošnoizobraževalnim knjižnicam, 7. november 1991

Knjižnice so novembra 1991 prejele dopis predsednika iniciativnega odbora za ustanovitev zveze splošnoizobraževalnih knjižnic Rajka Slokarja s prošnjo, naj na naslov Bežigradske knjižnice sporočijo, »ali so priprav-

ljene sprejeti ustanoviteljstvo te skupnosti (op.a.: neformalnega združenja poslovnih delavcev knjižnic) in se vanjo včlaniti«. ³ Iz dopisa razberemo, da naj bi šlo za takšno obliko skupnosti, ki bi združevala poslovodne delavce vseh knjižnic, tudi nesamostojnih. Združenje naj bi bilo neformalno, njegov namen pa izmenjava izkušenj med poslovodstvi, skupen nastop do dobaviteljev in financerjev ter drugih institucij s ciljem izboljšanja kakovosti dela knjižnic. Soglasje je posredovalo osemintrideset knjižnic ⁴.

Ustanovni zbor Zveze, ki se ga je udeležilo 51 ravnateljev in vodij knjižnic, je bil 27. februarja 1992 na Bledu. Delo iniciativnega odbora je na zboru predstavil njegov predsednik Rajko Slokar, prav tako tudi predlog pravnih aktov Zveze: Akt o ustanovitvi Zveze splošnoizobraževalnih knjižnic (dalje Akt o ustanovitvi), podlaga zanj sta bila 16. in 17. člen Zakona o knjižničarstvu iz leta 1982 ⁵, ter Statut Zveze splošnoizobraževalnih knjižnic Slovenije.

Akt o ustanovitvi je v drugem členu določal status Zveze, ki je koordinacijsko delovno telo in zastopa svoje članice, vendar ni pravna oseba. Nastopa v imenu in na račun svojih članic, ki odgovarjajo tudi za njene obveznosti, ter v okviru njihovih pooblastil. Akt o ustanovitvi in Statut sta bila notranja dokumenta Zveze in nista bila javno objavljena.

Peti in šesti člen Akta o ustanovitvi, katerih vsebina se je ponovila tudi v šestem in sedmem členu Statuta, sta določala cilje in namen ter dejavnost Zveze:

- povezovanje članic pri reševanju skupnih problemov,
- usklajevanje razvoja članic na posameznih področjih,
- usklajevanje obveznosti in nagrajevanja delavcev,
- medsebojna pomoč pri reševanju posameznih problemov,
- informiranje članic o skupnih zadevah.

3 Arhiv Zveze, mapa za leti 1991, 1992

4 ibid.

5 Uradni list SRS, št. 27/82

Dejavnost Zveze je opredeljeval šesti člen Akta o ustanovitvi:

- oblikovanje nacionalnih globalnih kulturnopolitičnih opredelitev za področje splošnoizobraževalnih knjižnic;
- oblikovanje predlogov, povezanih z zakonodajo na področju knjižničarstva;
- skrb za enotnost knjižničnega informacijskega sistema, enotno strokovno obdelavo knjižničnega gradiva, enoten način zbiranja in obdelave informacij in podatkov, enotno vodenje katalogov in druge dokumentacije, razvijanje medknjižnične izposoje;
- spremljanje problemov matičnosti posameznih splošnoizobraževalnih knjižnic;
- spremljanje problematike normativov in standardov splošnoizobraževalnih knjižnic;
- spremljanje statusne problematike knjižnic in knjižničnih enot;
- skrb za izobraževanje in strokovno izpopolnjevanje delavcev s področja knjižničarstva;
- spremljanje problematike izpolnjevanj strokovnih in tehničnih pogojev za delo knjižnic;
- spremljanje problematike financiranja splošnoizobraževalnih knjižnic;
- spremljanje zakonitosti dela in poslovanja;
- spremljanje in načrtovanje razvoja splošnoizobraževalnih knjižnic;
- spremljanje in usklajevanje investicij v splošnoizobraževalnih knjižnicah;
- uveljavljanje ustreznega vrednotenja knjižničarskega dela;
- spremljanje in poenotenje pri ukrepanju v zvezi s problematiko kolektivne pogodbe za področje knjižničarstva in njenim izvajanjem.

V šestnajstem členu Akta o ustanovitvi je bil določen način pridobivanja sredstev za delovanja Zveze, kar so bile članarine in možnost dodatnega zbiranja sredstev za posamezne naloge »iz svojih in drugih virov«.

Akt o ustanovitvi je torej določil okvire delovanja Zveze, ki so ostali pomembni temelji vseh treh desetletij njenega obstoja. V prvem ustanovitvenem aktu opredeljene določbe, ki so vsebinsko določale delovanje Zveze, se tudi v poznejših ustanovnih dokumentih njenih pravnih naslednikov niso spreminjale. Na ustanovnem zboru je podpisalo soglasje in potrdilo pristop petdeset ravnateljev in vodij knjižnic od enainpetdesetih prisotnih, Statut so prisotni sprejeli soglasno.

ZAPIS Z USTANOVNEGA ZBORA ZVEZE SPLOŠNOIZBRAŽEVALNIH KNJIŽNIC SLOVENIJE
KRAJ: Bled – Hotel Jelovica
ČAS: 27. februar 1992 od 9.30 do 13.00
NAVZOČI: Enainpetdeset ravnateljev (vodij) splošnoizobraževalnih knjižnic in sedem gostov.
Sprejet je bil naslednji dnevni red:
1. Predlog za imenovanje delovnega predsednika in drugih organov ustanovnega zbora
2. Poročilo o delu in predlog ustanovitvenih aktov ter razprava o gradivih
3. Sprejemanje dokumentov
4. Podpisovanje ustanovitvenega akta
5. Volitve
6. Odmor
7. Predlog delovnega in finančnega programa

Izvoljeni organi zbora
Delovno predsedstvo: Janez Lah (predsednik), Reza Subić in Ludvik Kaluža.
Zapisnik: Alenka Zupan.
Overovateljici zapisnika: Breda Bajuk in Damjana Hainz.
Vollna komisija, ki je opravila še delo verifikacijske komisije: Silva Črnugelj (predsednica), Marija Iskrenovič in Anica Krčmar.

Delo iniciativnega odbora je razčlenil in predstavil predsednik Rajko Slokar, ki je obrazložil še pravne akte Zveze: Akt o ustanovitvi Zveze in njen statut. Navzoči niso imeli pripomb k poročilu.
Brez razprave so sprejeli elaborat o potrebnosti ustanovitve Zveze in Akt o ustanovitvi Zveze.
Sledilo je podpisovanje Akta o ustanovitvi Zveze.
Podpisalo ga je 50 (petdeset) od enainpetdeset navzočih vodij knjižnic.

SKLEP:
Ustanovljena je Zveza splošnoizobraževalnih knjižnic Slovenije, ki šteje petdeset članic.

Po odmoru je bil brez razprave sprejet statut.

SKLEP:
Soglasno je bil sprejet Statut Zveze splošnoizobraževalnih knjižnic. ...

Zapisała:
Alenka Zupan
Alenka Zupan

Overovili:
Breda Bajuk
Damjana Hainz

Izsek iz zapisnika ustanovnega zbora
Zveze splošnoizobraževalnih knjižnic, 27. februar 1992

Izvedene so bile volitve za organe upravljanja in vodenja Zveze. Najvišji organ je bil v skladu z Aktom o ustanovitvi zbor članic, v imenu katerega sta delovala dva odbora, upravni in nadzorni. Zbor članic so sestavljali predstavniki vseh splošnoizobraževalnih knjižnic, članic zveze, tj. njihovi vodje oziroma ravnatelji/direktorji, ki so izmed sebe izvolili predsednika, z dvoletnim mandatom, ki ga je bilo možno ponoviti. Zbor članic je na ustanovnem zboru za predsednika, ki predstavlja in zastopa Zvezo, za dvoletni mandat izvolil Rajka Slokarja in šestčlanski upravni odbor, ki so ga sestavljali Janko Germadnik, Ludvik Kaluža, Janez Lah, Janez Mežan, Dragica Turjak, Alenka Zupan ter tričlanski nadzorni odbor, ki so ga sestavljali Ivo Pintarič, Zvonka Pretnarin Cveta Zalokar Oražem.

V treh desetletjih Zveze oziroma njenega naslednika Združenja splošnih knjižnic (Združenja) so se člani upravnega in nadzornega odbora pogosto menjavali, saj so imeli večino časa dvoletni mandat, le nekajkrat štiriletni. Ob tem je pomembno poudariti, da so imeli člani obeh odborov, upravnega in nadzornega, bistven vpliv na delovanje Zveze/Združenja skozi celotno obdobje njenega/njegovega obstoja.

Na ustanovnem zboru Zveze je Ludvik Kaluža, član iniciativnega odbora in član upravnega odbora, predstavil Okvirni program dela Zveze za leto 1992⁶, ki ga tukaj navajamo v celoti, saj s svojo vsebino napove osnovna področja delovanja Zveze, pozneje Združenja, ki so bila ob porajanju novih, dodatnih vsebin aktualna skozi vsa tri desetletja:

Pri svojem delu se bo Zveza SIK povezovala tudi z Enoto za razvoj knjižničarstva pri NUK, s Strokovnim svetom za knjižničarstvo. Ministrstvom za kulturo R Slovenije, Odborom za kulturo pri Skupščini R Slovenije ter z ZBDS in njenimi komisijami oziroma sekcijami.

Temeljno področje dela Zveze SIK je poslovni segment dejavnosti SIK: organizacija poslovanja, financiranje, management, tehnologija, komunikacije, vrednotenje dela, izobraževanje kadra itd. Ker pa je poslovni segment

dejavnosti SIK vedno tesno in neposredno povezan tudi s strokovnim, bo Zveza SIK sodelovala tudi pri reševanju določenih strokovnih problemov knjižnične dejavnosti.

Izhajajoč iz načelnih ciljev in vsebinske dejavnosti, navedenih v ustanovitvenem aktu in Statutu Zveze SIK, bodo konkretne naloge za delo Zveze SIK v letu 1992 predvsem naslednje:

1. Slovenski nacionalni program za SIK:

- doseči, da bo Ministrstvo za kulturo Teze o slovenskem nacionalnem programu obravnavalo in jih uvrstilo v nacionalni program kulture vsaj za leto 1993,
- sodelovati v razpravah in odločitvah o mreži knjižnic v R Sloveniji (status knjižnic ter mreža tudi v povezavi s predvideno novo regionalizaciji in upravno razdelitvijo R Slovenije);

2. Računalniška in komunikacijska tehnologija v SIK:

- prizadevanje za povezavo različnih programskih paketov in sistemov, ki se sedaj uporabljajo v slovenskih SIK za avtomatsko obdelavo podatkov in komunikacije: ATLASS, VIR ipd. Spodbujanje in terjanje, da ustrezna strokovna relesa kot so Komisija za avtomatizacijo pri Ministrstvu za kulturo, IZUM, NUK, pripravijo konverzije teh sistemov in omogočijo njihovo neposredno povezavo,
- prizadevanje, da se bo v letu 1992 nadaljevalo financiranje nadaljnega računalniškega opremljanja SIK po že dogovorjeni dinamiki;

3. Skupna nabavna politika:

- knjižnično gradivo: oblikovati skupni in povezani nastop SIK do dobaviteljev knjižničnega gradiva (založbe in knjigarne); dogovoriti se o popustih pri nakupih – popusti naj bi bili enotni,
- računalniška tehnologija: skupni nastop pri nakupih in zniževanje cene zaradi večjih naročil,
- drugi material: skupna – združena naročila zaradi nižje cene;

6 Arhiv Zveze, mapa za leti 1991, 1992

4. *Financiranje delovanja knjižnic:*

- *v dogovoru z Ministrstvom za kulturo doseči, da bo financiranje z njihove strani potekalo po dogovorjeni dinamiki, da bo mogoče dejavnost racionalneje načrtovati,*
- *oblikovati enotni skupni nastop do občinskih financerjev SIK in prizadevati si za poenotenje kriterijev za financiranje SIK;*

5. *Finančno poslovanje, pisarniško poslovanje in arhiviranje:*

- *prizadevanje za poenotenje finančnega poslovanja knjižnic,*
- *prizadevanje za poenotenje poslovanja z bralcem in knjigo oziroma KG pri izposoji,*
- *poenotenje kriterijev za arhiviranje dokumentov o delu SIK;*

6. *Zakonodaja v zvezi S SIK:*

- *sodelovanje v pripravi zakona o knjižničarstvu – predlogi in pripombe,*
- *sodelovanje v pripravi druge zakonodaje, ki bo zadevala SIK;*

7. *Vrednotenje dela v SIK:*

- *prizadevanje za poenotenje izhodišč za vrednotenje dela knjižničnih delavcev – oblikovanje predloga ovrednotenja nosilnih strokovnih profilov v SIK,*
- *prizadevanje ta to, da bodo tudi financerji sprejeli tako poenotene kriterije in izhodišča,*
- *pregled in morebitna dodelava in dopolnitev veljavnih ormativov in standardov za delo SIK, ki zadevajo vrednotenje dela,*
- *prizadevanje, da taki poenoteni kriteriji pridejo tudi v kolektivno pogodbo za področje kulture,*
- *prizadevanje, da bodo financerji spoštovali kolektivno pogodbo za kulturo;*

8. *Obveščanje članic Zveze SIK:*

- *tekoče obveščanje članic o aktualni problematiki ter o delu upravnega odbora;*

9. *Izobraževanje:*

- *organizacija izobraževalnih seminarjev za poslovodne delavce SIK (ravnatelji, vodje, računovodje),*

- *organiziranje in sodelovanje v organizaciji strokovnega izobraževanja knjižničnih delavcev; prizadevanje za to, da bo strokovno izobraževanje (pripravištvu, strokovni izpiti) tudi zakonsko sankcionirano. (op. a. Izobraževalni program je razdeljen na izobraževanje za ravnatelje in za knjižničarje in je v prilogi Okvirnega programa Zveze tudi podrobneje vsebinsko razčlenjen.)*

Okvirni program dela Zveze je bil na ustanovnem zboru soglasno sprejet in predan upravnemu odboru v izvajanje. Ker arhiv Zveze ne razpolaga z letnim programom dela za leto 1992, domnevamo, da je delovanje Zveze prvo leto njenega obstoja temeljilo na okvirnem programu.

Tako je bila rojena za splošnoizobraževalne knjižnice izjemno pomembna asociacija, Zveza splošnoizobraževalnih knjižnic, ki je področje knjižničarstva v naslednjih treh desetletjih močno zaznamovala. Poleg izvajanja zastavljenih programov je bil skozi vsa leta delovanja in obstoja Zveze, pozneje Združenja splošnih knjižnic (Združenja), njen modus operandi hitro in neovirano prilagajanje aktualnim dogajanjem, kar ji je omogočal in ji še vedno omogoča način organiziranosti. Da je bila Zveza in pozneje njen naslednik Združenje prostovoljno združenje zavodov, ki je/ga splošne knjižnice kot ustanovitelji praviloma niso utesnjevale s formalizmi, je bila in še vedno je njena/njegova največja prednost.

PRVO DESETLETJE 1992–2002: ZVEZA SPLOŠNO- IZOBRAŽEVALNIH KNJIŽNIC – POVEZANOST ZA ISKANJE SKUPNIH POTI

Zveza je temelje svojega nadaljnega delovanja postavljala v prvih letih nastajanja naše samostojne države. To je bilo posebno obdobje, ki ga je poleg ostankov preteklosti zaznamovala ustvarjalnost in smelost tvorcev novega časa, tudi na področju knjižničarstva. Devetdeseta leta so zaradi uvajanja informacijske komunikacijske tehnologije ter s tem povezane vzajemne računalniške obdelave in izposoje knjižničnega gradiva pomenila veliko prelomnico v razvoju in načinu delovanja splošnih knjižnic, pri čemer je Zveza ves čas aktivno sodelovala.

Za leto 1992 so v arhivu Združenja zgoraj predstavljeni dokumenti o ustanovitvi Zveze, poročila za to leto, ki ga je 11. februarja 1993 na zboru članic v Žalcu predstavil predsednik Rajko Slokar, pa ne najdemo, vendar iz zapisnika zbora članic razberemo, da je bilo poročilo takrat predstavljeno. Iz razprave, ki je sledila poročilu in je povzeta v zapisniku, je mogoče razumeti, da se je prvo leto svojega delovanja Zveza posvetila predvsem spremljanju zakonodajnih in drugih dokumentov, ki so nastajali na Ministrstvu za kulturo, in skromnemu sofinanciranju knjižnične dejavnosti s strani države, na kar so člani upravnega odbora opozarjali Ministrstvo⁷. Zbor je sprejel program dela za leto 1993, ki je bil, kakor beremo v zapisniku zbora, »v pretežnem delu nadaljevanje programa preteklega leta«. Zveza je načrtovala sodelovanje z Ministrstvom za kulturo pri oblikovanju nove knjižnične zakonodaje, pri čemer je bila izpostavljena priprava zakona o knjižničarstvu in drugih na njem temelječih podzakonskih predpisov, načrtovali so tudi sodelovanje pri snovanju slovenskega nacionalnega programa za kulturo.

7 Arhiv Zveze, mapa za leti 1993, 1994; Zapisnik zbora članic Zveze SIK Slovenije, 11. 2. 1993

Poleg omenjenih tem je Zveza načrtovala še naslednje aktivnosti:

- *spodbujanje opremljanja knjižnic od III. do V. tipa z »računalniško in komunikacijsko tehnologijo«⁸,*
- *oblikovanje strukture finančnega vrednotenja programa dela knjižnic, ki naj bi veljala za financirje (občine),*
- *aktivnosti pri poenotenju finančnega poslovanja knjižnic glede članarin in zamudnin,*
- *skupno nastopanje na knjižnem trgu z namenom poenotenja popustov,*
- *sodelovanje pri oblikovanju enopredmetne študijske smeri bibliotekarstvo na Filozofski fakulteti za diplomante višjih šol (Pedagoške akademije),*
- *obveščanje članic o delu organov Zveze,*
- *izmenjavo dobrih praks med knjižnicami,*
- *predstavljanje delovanja Zveze v javnosti.*

8 Iz arhiva Zveze za leta od 1993–1997 lahko razberemo, da je bila ena od pomembnih prioritet tega obdobja računalniško opremljanje knjižnic, ki ga je vodilo in finančno podpiralo Ministrstvo za kulturo, ter uvajanje računalniške programske podpore pri obdelavi in izposoji gradiva. Od leta 1990 so se z računalniško opremo opremljale tako imenovane knjižnice I. in II. tipa (današnje osrednje območne knjižnice), ki so bile testne knjižnice za program COBISS, od leta 1993 dalje pa tudi knjižnice od III. do V. tipa (današnje osrednje knjižnice). Izbira programske podpore za obdelavo in izposajo gradiva je bila v začetku prepuščena vsaki knjižnici posebej (knjižnice so delale s programi VIR, ATLASS, MOLJ, STEVE), v letih 1993 in 1994 pa si je upravni odbor Zveze zadal kot eno od nalog »terjati« od Ministrstva za kulturo, Instituta informacijskih znanosti Maribor (IZUM) in Narodne in univerzitetne knjižnice, da se izvede konverzija teh sistemov v COBISS. V okviru Zveze knjižnice so bili izpostavljeni visoki stroški članarin in vzdrževanja sistema COBISS ter izobraževanja strokovnih delavcev za uporabo COBISS-a in k poravnavi teh stroškov oziroma višjemu financiranju knjižnic je bilo pozvano Ministrstvo za kulturo. Pri vpeljevanju programa COBISS je z IZUM-om vsebinsko sodelovala samoiniciativno oblikovana skupina strokovnih delavcev iz testnih knjižnic II. tipa. Mnogi od njih so bili kasneje aktivni v Sekciji za splošne knjižnice pri Zvezi bibliotekarskih društev Slovenije in so svoje delo nadaljevali v tem okviru.

V načrtu za leto 1993 je bil sestanek upravnega odbora s predstavniki Ministrstva za kulturo oziroma z ministrom za kulturo Sergijem Pelhanom⁹. Zveza je predlagala ministrstvu sodelovanje pri oblikovanju nacionalnega programa za kulturo in nove knjižnične zakonodaje, saj sta bila v procesu oblikovanja dva zakona: zakon o obveznem izvodu publikacij in zakon o knjižničarstvu. V imenu zbora članic je bil na Ministrstvo za kulturo poslan tudi dopis z različnimi pripombami in zahtevami glede financiranja nakupa knjižničnega gradiva ter kritika posebnega projekta, direktnega odkupa knjig od različnih založb, ki ga je Ministrstvo za kulturo za knjižnice opravilo brez njihovega sodelovanja. Glede na odgovor ministrstva¹⁰, ki je svoje odločitve utemeljevalo z vodenjem svoje kulturne politike, ki »zadovolji čim več interesov različnih kulturnih dejavnikov«, kritični dopis ni dosegel zelenih rezultatov. O vseh perečih temah, predvsem o zelo skromnem financiranju nakupa knjižničnega gradiva s strani Ministrstva za kulturo (namesto pričakovanih 70% sredstev za nakup v skladu z Normativi in standardi za splošnoizobraževalne knjižnice so prejela sredstva zadostovala le za 14% izpolnitev standarda), so predstavniki Zveze spregovorili v radijski oddaji na tretjem programu Radia Slovenija¹¹.

Leto 1993 je bilo zaznamovano z začetkom priprav zakonskih in podzakonskih aktov ter različnih smernic, ki jih je poleg podlag za oblikovanje nacionalnega programa za kulturo oblikovalo Ministrstvo za kulturo:

- *predlog zakona o zagotavljanju javnega interesa na področju kulture,*
- *predlog novega zakona o knjižničarstvu,*
- *predlog kolektivne pogodbe za kulturne dejavnosti,*
- *merila za financiranje splošnoizobraževalnih knjižnic,*
- *pravilnik o pogojih za napredovanje na delovnem mestu in določanje plač zaposlenih v javnih zavodih s področja kulture.*

9 Zapisnik 1. seje upravnega odbora zveze, 3. 3. 1993, arhiv Zveze, mapa za leti 1991, 1992

10 Arhiv Zveze, mapa za leti 1993, 1994

11 Oddaja je bila na sporedu 27. maja 1993

Pri oblikovanju teh predlogov zakonskih in podzakonskih predpisov je Zveza ves čas aktivno sodelovala s pripombami in komentarji, ki so jih pripravili njeni organi. Posebno pozornost je posvetila podlagam Ministrstva za kulturo za oblikovanje leto pozneje sprejetega Zakona o uresničevanju javnega interesa na področju kulture¹², ki so bile leta 1993 v javni razpravi v dokumentu z naslovom Teze Ministrstva za kulturo za izhodišča nacionalnega programa kulture (Teze)¹³. V tem dokumentu so bile knjižnice obravnavane v obsežnem posebnem poglavju, ki je vključevalo delovanje Narodne in univerzitetne knjižnice, splošnoizobraževalnih knjižnic in Matične službe za splošnoizobraževalne knjižnice. Na predlagane Teze je bilo s strani Sekcije za splošnoizobraževalne knjižnice pri Zvezi bibliotekarskih društev Slovenije, takrat jo je vodil Ludvik Kaluža¹⁴, ki je bil istočasno tudi član upravnega odbora Zveze, skupaj z Zvezo pripravljenih veliko pripomb, komentarjev in predlogov, ki so bile posredovani Ministrstvu za kulturo in naj bi bile v veliki večini upoštevane¹⁵.

Razprave in obravnave predlaganih predpisov so se nadaljevale tudi v letu 1994. Prvo četrtino tega leta je zaznamovala napoved protestnega zaprtja knjižnic, katere pobudnik je bila Zveza, saj knjižnice v obdobju šestih mesecev (od oktobra 1993 do marca 1994) od Ministrstva za kulturo za nakup knjižničnega gradiva niso prejele nobenih sredstev, ki so bila običajno nakazovana po dvanajstinah. Zveza je 16. marca 1994 organizirala protestni zbor članic, ki so se ga udeležili predstavniki Ministrstva za kulturo in do zaprtja zaradi zadovoljivih dogovorov med obema stranema ni prišlo. Knjižnice so od Ministrstva za kulturo prvi del sredstev prejele konec marca 1994.

12 Uradni list RS, št. 75/94

13 Arhiv Zveze, mapa za leti 1993, 1994

14 Ana Marija Miklavčič. KALUŽA, Ludvik. (1944–). *Obrazi slovenskih pokrajin*. Mestna knjižnica Kranj, 2020. (citirano: 11. 8. 2023) Dostopno na naslovu: <https://www.obrazislovenskipokraj.in.si/oseba/kaluza-ludvik/>

15 Arhiv Zveze, mapa za leti 1993, 1994; dopis Ministrstva za kulturo z dne 13. 7. 1993

Notica v Delu, 27. marec 1994

Skupščina članic Zveze je aprila 1994 v Moravskih Toplicah poleg obravnave letnega poročila in načrta dela za obdobje 1994/95 izvedla tudi volitve v organe Zveze za naslednji dveletni mandat, drugi po vrsti od njenega nastanka, ter predlagala nekatere spremembe Statuta Zveze. Te so bile končno sprejete junija 1994 na seji upravnega odbora in so zadevale imenovanje predsednika upravnega odbora. Pri evidentiranju kandidatov za volitve v organe Zveze so se na skupščini sicer pojavile težave, ker nekateri predlagani kandidati za odbore in za predsednika Zveze s kandidaturami niso soglašali. Zaplet s kandidati za odbore je bil rešen na sami skup-

ščini s predlaganimi novimi kandidati in skupščina je z glasovanjem potrdila upravni in nadzorni odbor v celoti. Novega predsednika oziroma predsednico je nato na podlagi sklepa skupščine imenoval upravi odbor na svoji prvi seji, to je postala **Cveta Zalokar Oražem**, direktorica **Knjižnice Domžale**, ki je predsedovanje od **Rajka Slokarja** prevzela 9. maja 1994.

Iz zapisnika aprilske skupščine¹⁶ razberemo, da so bile osrednje vsebinske teme razprave dinamika opremljanja knjižnic z računalniki, uvajanje računalniškega knjižničnega programa MOLJ podjetja IROSE, prenos podatkov med različnimi programi za obdelavo gradiva ter razprava o delu upravnega odbora. Na podlagi sprejetih sklepov skupščine je Zveza naslovila na Ministrstvo za kulturo dopis¹⁷, v katerem so bile strukturirane »zahteve« po odgovorih s področja dinamike opremljanja knjižnic od III. do V. skupine z računalniško opremo in strategije razvoja računalniškega povezovanja knjižnic. V dopisu so izpostavljena tudi vprašanja o strategiji razvoja splošnih knjižnic ter o njihovi vlogi in položaju na podlagi novega zakona o knjižničarstvu in nove zakonodaje na področju lokalne samouprave. Na Ministrstvu so pripravili kratek odziv na dopis s pojasnilom, da z »zahtevami« do Ministrstva lahko nastopa le Vlada RS in da bo morala Zveza na odgovore počakati do trenutka, ko bodo na Ministrstvu »dejavnosti pripeljane do zaključne faze«¹⁸.

Nadaljnje aktivnosti Zveze v letu 1994 so od junija dalje zaznavale prizadevanja za višja sredstva za nakup knjižničnega gradiva s strani Ministrstva za kulturo ter sodelovanje pri pripravah zgoraj navedenih predpisov, ki so se pričele že v prejšnjih letih. Zveza je sodelovala tudi pri pripravah dveh novih predpisov na področju kulture, o katerih je v imenu knjižnic pripravila mnenja in ob njihovi uveljavitvi pomagala knjižnicam pri njihovi implementaciji. Predpisa Kriteriji za razporeditev direktorjev javnih zavodov na področju kulture v plačilne razrede in Merila za določanje višine dela plače za delovno uspešnost direktorja javnega

zavoda na področju kulture sta odprla občutljivo problematiko določanja plačnih količnikov za direktorje, pri čemer so se pokazale težave predvsem pri določanju plačnih količnikov za vodje tistih knjižnic, ki so bile sestavni del zavodov z več dejavnostmi in jih je bilo v tem obdobju ena tretjina. Ker so bili v plačne količnike umeščeni tako kot vsi drugi strokovni delavci, je Zveza zanje predlagala dodatek k plačnemu količniku. Tudi v zvezi z izvajanjem določb Kolektivne pogodbe za kulturne dejavnosti so se na področju plač za knjižnične delavce kazale težave v zvezi z izplačevanjem dodatkov zaposlenim, ki so jih nekatere občine priznale, druge pa ne, na kar je Zveza na podlagi v anketi zbranih podatkov opozorila Ministrstvo za kulturo in sindikat¹⁹.

Konec leta 1994 sta Zveza in Ministrstvo za kulturo podpisala pogodbo o finančni podpori Zveze, ki je tako prvič pridobila nekaj dodatnih finančnih sredstev za svoje delovanje, predvsem pa posredno potrditev, da je legitimna zastopnica splošnoizobraževalnih knjižnic pred različnimi javnostmi.

Zveza je tega leta na Filozofsko fakulteto Univerze v Ljubljani, Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo poslala pobudo za enopredmetni univerzitetni študij bibliotekarstva za diplomante knjižničarstva bivše Pedagoške akademije z višjo stopnjo izobrazbe. Študij je bil prvič razpisan v šolskem letu 1996/97.

Konec leta 1994 je predsednica **Cveta Zalokar Oražem** odstopila s funkcije, ker z začetkom leta 1995 ni bila več zaposlena v knjižničarstvu. Funkcijo je 13. februarja 1995 na podlagi pisnih soglasij članic Zveze prevzel **Janez Lah**, direktor **Knjižnice Jožeta Mazovca Ljubljana**.

V letu 1995 je knjižnicam kot občinskim javnim zavodom in v njihovem imenu tudi Zvezi največ dela in zapletov prinesel oktober 1994 spre-

16 Arhiv Zveze, mapa za leto 1994

17 Arhiv Zveze, mapa za leto 1994; dopis Zveze z dne 15. 5. 1994

18 Arhiv Zveze, mapa za leto 1994; dopis Ministrstva za kulturo z dne 26. 5. 1994

19 Arhiv Zveze, mapa za leto 1994

jeti Zakon o ustanovitvi občin ter določitvi njihovih območij. Na podlagi tega zakona je namreč nastalo veliko število novih občin, kar je porušilo razmerja pri financiranju knjižnic s strani lokalnih skupnosti. Porajale so se tudi skrbi v zvezi z ohranjanjem knjižnične mreže zaradi morebitnega ukinjanja knjižnic predvsem v manjših občinah. Neurejeno financiranje knjižnic s strani občin, na kar je Zveza Ministrstvo za kulturo, predsednika vlade in predsednika države v skladu s sklepi skupščine opozorila že konec marca 1995, težave na področju opremljanja knjižnic z računalniško opremo ter neusklajenost knjižnic pri izbiri dveh knjižničnih programskih orodij VIR in COBISS, so junija 1995 privedli do pobude organov Zveze k protestni seji članic, ker se po mnenju članic Zveze Ministrstvo za kulturo, ki je bilo o težavah knjižnic ponovno obveščeno v začetku junija 1995, na navedeno problematiko in pobude Zveze ni ustrezno odzvalo. Na Vladi Republike Slovenije so v zadnjem hipu pripravili obširen odgovor²⁰, v katerem so predstavili dialog Ministrstva za kulturo z občinami na devetih regionalnih posvetih, izvedenih maja 1995, in navodila, ki sta jih v zvezi z obveznostmi novih občin do knjižnic pripravila Ministrstvo za kulturo in Ministrstvo za finance. Zveza odgovora do skupščine še ni prejela, vendar je bila obveščena, da je pripravljen, zato je 20. junija namesto protestne seje organizirala izredno sejo skupščine.

V tem obdobju je potekala razprava o osnutku Zakona o knjižnicah, specializiranih informacijskih centrih in organizacijah knjižnične infrastrukture²¹, na katerega je Zveza v mesecu juliju pripravila pripombe in predloge. Septembra je bila ponovno sklicana skupščina Zveze, saj je pregled urejenosti financiranja knjižnic s strani lokalnih skupnosti pokazal, da se od začetka leta kljub vsem prizadevanjem Zveze in obljubam pristojnih državnih institucij, da bodo težave pomagali urediti, stanje ni izboljšalo.

20 Arhiv Zveze, mapa za leta 1994, 1995, 1996; dopis Vlade RS Zvezi splošno-izobraževalnih knjižnic z dne, 19. 6. 1995

21 Delovno poimenovanje Zakona o knjižničarstvu v tej fazi njegovega nastajanja.

Zveza je v tem času na podlagi svojega programa dela za leti 1994 in 1995 vsebinsko oblikovala program izobraževanja za direktorje, ravnatelje in vodje knjižnic, katerega izvedbo je načrtovala jeseni 1995 in spomladi 1996 in je bilo sofinancirano s strani Ministrstva za kulturo. Vsebine prvega dela izobraževanja, ki je trajalo en teden in se ga je udeležila večina direktorjev in vodij, so se nanašale na upravljanje in organizacijo del v knjižnicah. Drugi del enotedenskega izobraževanja je bil izveden aprila 1996 in je obsegal vsebine s področja komunikacij. Takšno izobraževanje, ki bilo tokrat prvič poimenovano in izvedeno kot »šola za direktorje«, se ponovno organizira kot »šola za knjižnični menedžment« šele čez poldrugo desetletje in se v okviru Združenja od takrat dalje kontinuirano izvaja.

Program Zveze za leto 1996 je bil sprejet na skupščini marca tega leta. Izpostavljena so bila naslednja področja kontinuiranega delovanja: spremljanje nastajanja novega zakona o knjižničarstvu ter nacionalnega programa za kulturo, spremljanje in analiza materialnih pogojev za delo splošnoizobraževalnih knjižnic na podlagi meril za povečano zagotovljeno porabo občin za nujne naloge na področju kulture, ki jih je za leto 1996 pripravilo Ministrstvo za finance, in izobraževanje ravnateljev in direktorjev knjižnic. Tako kot v vseh preteklih letih se je delovanje Zveze prilagajalo tudi tistim razmeram in potrebam na področju stroke in poslovanja, ki jih v programu ni bilo mogoče predvideti, saj so nastajale v drugih okoljih. Na področju zakonodaje so se v tem obdobju knjižnice spopadale z določbami Zakona o avtorski in drugih sorodnih pravicah (ZASP)²², sprejetim leta 1995. Ta je za fonograme in videograme uvajal poplačilno pravico v korist avtorjev, ki bi jo morale knjižnice plačevati kolektivni organizaciji avtorjev SAZAS²³ od vsake izposojene enote neknjižnega gradiva oziroma fonogramov in videogramov, za katere so knjižnice takrat članom zaračunavale izposojnino. Knjižnice so morale v letu 1995 izdelati sezname vseh fonogramov in videogramov ter jih opremiti z banderolami²⁴. Določba je

22 Uradni list RS, št. 21/95

23 kolektivno upravljanje pravic avtorjev glasbenih del

24 pasice z imenom knjižnice

odprla predvsem vprašanja o zagotavljanju sredstev za poplačilo avtorjem oziroma organizacijam, ki so jih zastopale. Knjižnice je zastopala Zveza, ki uveljavitvi pravic iz ZASP ni nasprotovala in se je s temi vprašanji obračala na Ministrstvo za kulturo in Urad RS za intelektualno lastnino. Slednji je izpostavil razliko med izposajo v knjižnicah, in dajanjem v najem v komercialnih dejavnostih, kar naj bi nakazovalo pot k rešitvi nastale situacije²⁵. Zveza je za direktorje in ravnatelje organizirala izobraževanje s področja avtorskega prava in najela odvetniško pomoč za oblikovanje pogodbe med vsako posamezno knjižnico in SAZAS-om o plačevanju pravic na podlagi letnih poročil o izposoji. Višina tantiem, ki naj bi jo plačevale vse knjižnice enako, v tem obdobju ni bila še določena.

Naslednji pomemben predpis, ki je nastal v tem času in na katerega je Zveza pripravila pripombe, je bil predlog Zakona o zagotavljanju sredstev za nekatere nujne razvojne programe RS v kulturi²⁶, ki je za knjižnični dejavnost predvideval dodatno financiranje za doseganje mednarodnega standarda za splošnoizobraževalne knjižnice na področju nakupa knjižničnega gradiva. Do predloga je bila Zveza kritična, ker ni zajel finančnih sredstev za investicije v knjižnične prostore. Razprava se je nadaljevala tudi v letu 1997, ko je z raziskavami podprt dokument Predlog o zagotovitvi sredstev za nujne razvojne programe na področju splošnoizobraževalnega knjižničarstva pripravila dr. Silva Novljan iz Narodne in univerzitetne knjižnice – Enote za razvoj knjižničarstva²⁷. Predlog je bil upoštevan, Zakon o zagotavljanju sredstev za nekatere nujne razvojne programe RS v kulturi je bil sprejet leta 1998 in je veljal za obdobje 1998–2003²⁸. Za splošnoizobraževalne knjižnice je zakon pomenil možnost pridobivanja dodatnih sredstev za nakup knjižničnega gradiva in bibliobusov, za nakup informacijske opreme in investicijskih sredstev za ureditev prostor-

skih pogojev. Ministrstvo za kulturo je v tem letu pripravilo tudi predlog dopolnitev in sprememb Normativov in standardov za splošnoizobraževalne knjižnice iz leta 1987, ki ga Zveza na podlagi argumenta, da mora biti najprej sprejet nov zakon o knjižničarstvu, ni podprla.

Leto 1997 se je pričelo s skupščino Zveze, na kateri so člani poleg obravnave letnega poročila in načrta dela za leto 1997 obravnavali še vse aktualne predloge zakonov in predpisov ter predlog nacionalnega programa za kulturo, pri čemer so sodelovali predstavniki Ministrstva za kulturo, Narodne in univerzitetne knjižnice, Državnega sveta Republike Slovenije in Mestne občine Ljubljana. Program za leto 1997 je poleg sodelovanja pri razpravah o predlagani zakonodaji, ki je bila aktualna še iz preteklih obdobj, predvidel sodelovanje pri oblikovanju kulturniške zbornice, izobraževanje ravnateljev oziroma direktorjev knjižnic in nekatere druge projekte na področju kakovosti in uspešnosti delovanja knjižnic. Zveza je pripravila tudi vzorec za pripravo individualnih pogodb za direktorje, ki so ga prejele vse knjižnice. Po izteku dvoletnega mandata organov Zveze so bile predvidene volitve v njene organe, vendar knjižnice članice niso predlagale novih kandidatov, zato je skupščina sprejela sklep, da vsi organi nadaljujejo delo tudi v novem mandatnem obdobju. Predsednik Zveze je ostal Janez Lah, člani obeh odborov, upravnega in nadzornega, so nadaljevali z delom v enaki sestavi kot v preteklem mandatnem obdobju.

Aprila je Zveza ponovno organizirala enotedensko izobraževanje za ravnatelje in direktorje, ki ga je sofinanciralo Ministrstvo za kulturo. Na delavnicah so bile obravnavane različne problematike, s katerimi so se spopadale knjižnice pri svojem delu. Glede razmerij med knjižnicami in njihovimi ustanovitelji so direktorji izpostavili potrebo po oblikovanju ustanovitvenih aktov knjižnic na podlagi enotnih izhodišč in po upoštevanju knjižničnih standardov pri financiranju knjižnic, ki med drugim povzročajo kadrovske podhranjenosti v knjižnični dejavnosti. Knjižnice so izpostavile tudi pomembnost sodelovanja z Ministrstvom za kulturo, predvsem na področju nastajajočega zakona o knjižničarstvu in potrebo po novih knjižničarskih standardih. Med izobraževanjem je bilo izpostavljeno delovanje

25 Arhiv Zveze, mapa za leta 1994, 1995, 1996; dopis Urada RS za intelektualno lastnino z dne, 23. 2. 1996

26 Pozneje bolj znan pod imenom »zakon o kulturnem tolarju«.

27 Arhiv Zveze, mapa za leta od 1996–1998

28 Uradni list RS, št. 24/98

Zveze in pričakovanja knjižnic glede njene vloge pri oblikovanju javnega mnenja o njihovem delu ter potreba po preoblikovanju Zveze v pravni subjekt.

V sodelovanju z Narodno in univerzitetno knjižnico – Enoto za razvoj knjižničarstva je Zveza imenovala delovno skupino za oblikovanje predloga novih standardov in strokovnih priporočil za splošne knjižnice, ki naj bi spodbudili preobrazbo knjižnic v informacijska in socialna središča v lokalnih skupnostih. Delovna skupina je bila sestavljena iz vrst strokovnjakov iz splošnih knjižnic in je delovala pod vodstvom dr. Silve Novljan iz Enote za razvoj knjižničarstva. Skupina, katere delovanje je pozneje financiralo Ministrstvo za kulturo, je dokument pripravljala do leta 2001 (kot predlog ga je Zveza prvič obravnavala v drugi polovici leta 1997), ko ga je sprejela skupščina Zveze bibliotekarskih društev Slovenije, leta 2003 pa ga je potrdil še Nacionalni svet za knjižnično dejavnost²⁹. Standardi za splošne knjižnice so stopili v veljavo maja 2005 in so veljali do aprila 2015. Po tem letu so nova Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice zaradi spremembe Zakona o knjižničarstvu, ki je bil sprejet konec leta 2015, nastala šele po sprejetju sprememb Zakona in so stopili v veljavo leta 2018.

Razvojna in zakonodajna gradiva, ki jih je knjižnična javnost obravnavala v letu 1997, so ostajala konstanta tudi v letu 1998, vendar vsa še vedno v fazi razprav in oblikovanja pripomb. Institut informacijskih znanosti Maribor (IZUM) je v tem letu knjižnicam izstavil račun za članarino v sistemu COBISS in vzdrževanje računalniških sistemov, na kar je Zveza opozorila Ministrstvo za kulturo, kjer so v sodelovanju z Ministrstvom za znanost in tehnologijo tekla pogajanja o financiranju storitev, ki jih je za knjižnice zagotavljal IZUM. Knjižnicam na podlagi informacij in usmeritev Ministrstva za kulturo računov ni bilo treba poravnati, saj naj bi v tem obdobju financiranje IZUM-a v celoti prevzela država.

Zveza si je preko Urada za intelektualno lastnino prizadevala urediti tudi obveznosti splošnoizobraževalnih knjižnic do upravljavcev kolektivnih avtorskih pravic. Strokovnim ustanovam in političnim odločevalcem je ponudila svoje sodelovanje, vendar odzivov ni bilo, zato so se organi Zveze začeli spraševati o smiselnosti njenega obstoja. V razpravah pa je vendarle pretehtalo stališče, da je »Zveza pomembna in potrebna, še toliko bolj, saj se morajo splošnoizobraževalne knjižnice očitno same in zato skupaj boriti in vplivati na razmere, pogoje in usmeritve«³⁰ svojega delovanja. Artikulirala so se razmišljanja o preoblikovanju Zveze v pravno osebo – kar v skladu z Aktom o ustanovitvi Zveze splošnoizobraževalnih knjižnic iz leta 1992 do tedaj ni bila, temveč je vse od ustanovitve dalje delovala kot koordinacijsko delovno telo in ne kot pravna oseba – z zagotovljenimi sredstvi za delo in določenimi pooblastili ter s pogajalsko pozicijo ob zastopanju vseh članic. Ideja je bila, da bi Zvezo ustanovile vse splošnoizobraževalne knjižnice, zastopala bi jo predsednik in podpredsednik; sekretar, ki ga do tedaj ni bilo, bi bil v Zvezi zaposlen. Takšno ureditev in delovanje Zveze bi financirali članice Zveze in Ministrstvo za kulturo. To je bilo prvič, da se je v zapisih pojavilo takšno razmišljanje o načinu njenega nadaljnje delovanja, vendar je takrat vse ostalo le na papirju. Decembra 1998 je bil na skupščini obravnavan predlog preobrazbe Zveze, izvedene so bile tudi volitve v njene organe, vendar v naboru kandidatov za člane organov ni bilo kandidata za njenega predsednika. V arhivu ni zapisnika o decembrski skupščini, iz zapisnika skupščine junija 1999 pa razberemo, da takrat Zveza novega predsednika ni dobila.

Za naslednji dveletni mandat je bil za novega predsednika šele na skupščini junija 1999 predlagan in izvoljen Lado Planko, vodja knjižnice v Kulturnem centru Ivan Napotnik Velenje. Skupščino je vodil odhajajoči predsednik Zveze Janez Lah, na dnevnem redu pa so bili Zakon o davku na dodano vrednost in ali so knjižnice na podlagi lastnih prihodkov davčni zavezanci (zaradi prizadevanj Ministrstva za kulturo so bile knjižnice še

29 Arhiv Zveze, mapa za leta 2003–2005

30 Arhiv Zveze, mapa za leta 1996, 1997, 1998; iz zapisnika Upravnega odbora Zveze SIK, 24. 9. 1998

istega leta od te obveznosti izvzete), problematika stalnega zniževanja financiranja nakupa knjižničnega gradiva ter nastajajoči zakon o knjižničarstvu.

Vsebinsko, ki jo je v tem obdobju Zveza še posebej izpostavljala, je bil predlog Ministrstvu za kulturo, naj se v okviru spreminjanja zakona o knjižničarstvu uredi tudi pravni status Zveze kot pravne osebe. Predlog je vsebinsko predstavljen v zapisu iz leta 1999, ki ga je pripravil takratni predsednik Zveze Lado Planko, z naslovom Dopolnilni oziroma spremljevalni predlog Zveze SIK k besedilu zakona o knjižničarstvu³¹:

»... Splošne knjižnice kljub občasnim ugotavljanjem skupnega interesa ob konkretnih povodih pravzaprav nimajo legalnega (pravno urejenega) in legitimnega (od partnerjev v procesu priznanega) skupnega zastopstva (...).

Na skupni ravni bi bilo zato potrebno vzpostaviti tako službo za servisiranje specifičnih, splošnim knjižnicam skupnih interesov (kot administrativno-tehnični servis za podporo kadrovske ne ravno bogatemu menedžmentu splošnih knjižnic pri oblikovanju usklajene programske, poslovne in cenovne politike) kot instanco za njihovo artikulacijo, se pravi ustrezno urediti status sedanje Zveze SIK.

Poleg tega bi bilo smiselno eno oz. obe v perspektivi usposobiti za:

- *skupni nastop nasproti dobaviteljem (tudi kot tehnični-administrativni, računovodski, ekspeditni ... -del nabavno – akcesijskega trusta),*
- *pomoč pri pripravi pravnih aktov SIK,*
- *pomoč pri pripravi razvojnih načrtov SIK, pomoč pri investicijskem inženiringu SIK,*
- *skupni marketing in propagando SIK,*
- *urejanje odnosov z zastopstvi avtorjev,*
- *organizacijo lastne izvedbe medknjižnične izposoje: v času elektronskih povezav in dostopnosti informacij se bomo prej ali slej srečali z uprašanjem o smotrnosti lastne kurirske službe,*
- *itd. ...«*

31 Arhiv Zveze, mapa za leti 2000 in 2001

Ob navedbi nekaterih primerov različnih oblik povezovanja knjižnic v Evropi je dodan predlog:

»... da se z novim zakonom o knjižničarstvu uredi pravni status sedanje Zveze SIK in da se predvidi možnost, da se jo opremi s potrebnimi administrativno-tehničnimi in strokovnimi delavci, pa tudi, da se prilagodijo členi zakona, kjer je govora o sodelovanju splošnih knjižnic (...) in sicer tako, da bo Zveza SIK legalni in legitimni partner v procesu odločanja, ki zadeva splošne oz. javne knjižnice.«³²

Leta 1999 je Zveza Ministrstvu za kulturo poleg zgoraj opisanega predloga za spremembo svojega statusa posredovala tudi vlogo za »financiranje najetih linij za splošnoizobraževalne knjižnice« v letu 2000 (knjižnicam je dostop do prenosa podatkov zagotavljal Telekom in svojo storitev zaračunaval), ki je bila zavrnjena, in vlogo za financiranje promocijskih aktivnosti splošnih knjižnic, kar je bilo tudi zavrnjeno. Namesto tega je bil za omejeno število udeležencev iz vrst ravnateljev in direktorjev knjižnic financiran obisk finskih knjižnic.

Marca leta 2000 je Lado Planko kot predsednik Zveze napovedal odstop s položaja in je bil na svojo željo razrešen na skupščini 9. maja 2000, za predsednico pa je bila izvoljena **Joža Ocepek, vodja Matične knjižnice dr. Slavka Gruma v Zavodu za izobraževanje in kulturo Litija**. Na tej skupščini so nekateri člani izpostavili zaznane težave pri delovanju Zveze, ki naj bi trajale že nekaj časa, pri čemer so izpostavili, da naj bi bilo delovanje njenih organov premalo aktivno in netransparentno. V zapisniku skupščine Zveze³³ beremo tudi o pripombah na delovanje Zveze, ki jih je izpostavilo

32 V Zakonu o knjižničarstvu, ki je bil sprejet leta 2001, ta predlog ni bil upoštevan, so se pa v naslednjih letih spremenile druge zakonske podlage, ki so omogočale spremembo statusa asociacije splošnih knjižnic. V petindvajsetih letih nadaljnjega delovanja Zveze oziroma pozneje Združenja splošnih knjižnic, so se torej do neke mere uresničile vse v tem zapisu izpostavljene dejavnosti »skupnega zastopstva« današnjih splošnih knjižnic.

33 Arhiv ZSK, mapa za leti 2000, 2001

Ministrstvo za kulturo, ki je pogrešalo njene konkretne usmeritve, cilje in strategijo. Zastavilo se je vprašanje, ali je smiselno, da takšna Zveza sploh obstaja, ter se izrazil dvom, ali je potrebno, da bi bila opredeljena kot pravna oseba. Odziv članov na te pomisleke je bil enoznačen: knjižnice potrebujejo povezovalno telo, zato je nadaljnje delovanje Zveze nujno.

Zagotovilo nadaljevanja dela Zveze je bila izvolitev nove predsednice, ki je z delom pričela takoj. Knjižnice so nekaj dni po skupščini prejele kratko obvestilo o njenih nadaljnjih aktivnostih: izpostavljena je bila razprava o predlogu Zakona o knjižničarstvu³⁴, ki je bil po dolgih pripravih in usklajevanjih končno oblikovan, nadaljevali so se pogovori o reorganizaciji Zveze, predvsem pa je prišlo do zelo pomembnega organizacijskega napredka pri načinu izvajanja različnih aktivnosti Zveze. Napovedano je bilo delovanje neformalnih skupin, ki naj bi jih vodili člani upravnega in nadzornega odbora in bi izvajale dejavnosti oziroma oblikovale vsebine, povezane z aktualnimi potrebami pri poslovnem in strokovnem vodenju knjižnic. Takšen način delovanja Zveze, pozneje Združenja, ki je v različnih obdobjih njenega obstoja doživljal večjo ali manjšo intenziteto, je postal v prihodnjih letih stalnica. Na ta način so vsebine, s katerimi je Zveza želela vplivati na knjižnično dejavnost, organiziranost in zakonodajo, nastajale v sredini, ki so ji bile namenjene in so bile zato avtentične oziroma so se knjižnice z njimi lahko poistovetile. Zveza je še vedno pripravljala izobraževanja za direktorje in pričela sodelovati z izbrano odvetniško pisarno pri oblikovanju vzorcev različnih aktov, potrebnih pri poslovanju knjižnic, ki so jih v naslednjem obdobju postopoma prejele vse članice Zveze.

Oktobra 2000 je bil sprejet dogovor o oblikovanju predloga spremembe statusa Zveze, in sicer tako, da bi se preoblikovala v društvo.

Januarja 2001 je bil pripravljen predlog temeljnega akta o ustanovitvi Društva splošnih knjižnic, ki bi bil pravna oseba zasebnega prava (spomnimo, da do tedaj Zveza ni bila pravna oseba) s pravicami, obveznostmi in odgovornostmi, določenimi z Zakonom o društvih. Ustanovitelji dru-

štva bi bile fizične osebe, v konkretnem primeru bi bili to člani upravnega in nadzornega odbora obstoječe Zveze, društvu pa bi se lahko priključile tudi druge fizične osebe s pisno pristopno izjavo. Predlog na skupščini Zveze januarja 2001 ni dobil podpore, razmišljanja o načinu njenega preoblikovanja so se nadaljevala.

V letu 2001 je Zveza še vedno izvajala aktivnosti v zvezi s problematiko opremljanja knjižnic z informacijsko in komunikacijsko tehnologijo ter visokih stroškov najemnin komunikacijskih povezav do Arnesovih vozlišč, kar je reševala s pomočjo in v sodelovanju z Institutom informacijskih znanosti Maribor (IZUM). Tako kot v vseh preteklih letih si je tudi tedaj prizadevala za zagotavljanje večjih finančnih sredstev za nakup knjižničnega gradiva s strani Ministrstva za kulturo. Sodelovala je s Sekcijo za splošne knjižnice pri Zvezi bibliotekarskih društev Slovenije, ki je v letu 2001 načrtovala večjo promocijsko akcijo o splošnoizobraževalnih knjižnicah in njihovem delovanju. Promocijska akcija, ki so jo financirali Ministrstvo za kulturo ter splošne knjižnice, je bila izvedena konec leta 2001. Zveza je v tem letu organizirala različna izobraževanja za direktorje ter strokovno ekskurzijo na Dansko.

Delovanje Zveze je v letu 2001 v veliki meri zaznamovalo spremljanje usklajevanja predloga novega Zakona o knjižničarstvu, ki je do takrat potekalo že skoraj celo desetletje. Zveza je pripravila pripombe, predloge in dopolnitve besedila predlaganega zakona, ki jih je v začetku leta 2001 posredovala Ministrstvu za kulturo, Narodni in univerzitetni knjižnici in nekaterim drugim strokovnim javnostim.

Novi Zakon o knjižničarstvu (Zknj-1, v nadaljevanju Zakon)³⁵, sprejet konec leta 2001, je prinesel pomembne razvojne novosti na področju stroke, in organizacijske spremembe, ki so zadevale tako knjižnice kot tudi občine, njihove ustanoviteljice. Od uveljavitve tega Zakona se splošnoizobraževalne knjižnice v skladu z novo terminologijo, ki jo ta prinaša, imenujejo splošne knjižnice.

34 Poročevalec Državnega zbora RS, 19. april 2000

35 Uradni list RS, številka 87/01

Aktivnosti, ki so jih zahtevale njegove določbe in pri katerih je Zveza sodelovala, so se zaradi termina uveljavitve zakona začele izvajati v letu 2002. V skladu z določbami Zakona so morale vse občine sprejeti nove ustanovitvene akte knjižnic. Z njimi so se urejala ustanoviteljska ali pogodbeni razmerja med knjižnico in občinami, za katere je ta izvajala dejavnost, občinski javni zavodi, ki so imeli več enot z različnimi dejavnostmi, pa so bili reorganizirani. Na podlagi novega Zakona so bile na novo vzpostavljene knjižnične mreže desetih osrednjih območnih knjižnic. Zakon jim je dodelil posebne naloge, imenovalo pa jih je Ministrstvo za kulturo, ki je zagotavljalo tudi financiranje izvajanja teh nalog. Vse knjižnice so morale na podlagi Zakona oblikovati in sprejeti nove akte o sistemizaciji delovnih mest. Zveza je knjižnicam ves čas implementacije novega zakona nudila različne vrste podpore (organizacija izobraževanj v zvezi z izpolnjevanjem določb zakona, oblikovanje vzorcev različnih notranjih aktov knjižnic in drugih dokumentov itd.) in z njimi sodelovala.

Zakon je predvideval veliko število podzakonskih aktov, ki so lahko imeli značaj pravilnikov, uredb, priporočil ali navodil in jih je pripravljalo Ministrstvo za kulturo skupaj z Narodno in univerzitetno knjižnico. Zveza je pri oblikovanju podzakonskih aktov sodelovala s pripombami in predlogi vse leto 2002, spremljala pa je tudi nastajanje novih standardov in normativov za splošne knjižnice.

Marca leta 2002 je Zveza po večletnih prizadevanjih postala pravna oseba, kar je omogočil 9. člen Zakona o knjižničarstvu (Zknj-1): »Knjižnice se lahko povezujejo v zveze, ki so koordinativna telesa in predstavljajo ter zastopajo interese, ki so povezani z njihovim razvojem.«

Zvezo splošnih knjižnic, ki je bila pravna naslednica Zveze splošnoizobraževalnih knjižnic, je ustanovilo vseh pet ljubljanskih splošnih knjižnic kot »skupnost zavodov«, kar je 18. marca potrdila skupščina Zveze in

sprejela Pravila Zveze splošnih knjižnic³⁶. Ljubljanske knjižnice so bile ustanovne članice, ostale pa pristopne članice. Razen ene, ki je bila del zavoda z več dejavnostmi in se je Zvezi pridružila pozneje, so k Zvezi pristopile vse splošne knjižnice. Pravila Zveze so bila oblikovana na podlagi Zakona o zavodih in so določala njen status, namen in naloge, pravila včlanjevanja, njene organe ter materialno in finančno poslovanje. Članica je na podlagi teh pravil s pisno pristopno izjavo postala vsaka splošna knjižnica. Splošno knjižnico je v Zvezi zastopal njen direktor oziroma direktorica. Organi Zveze so bili:

- *zbor članic;*
- *upravni odbor, ki mu je predsedoval predsednik Zveze in ga je izvolil zbor članic;*
- *nadzorni odbor;*
- *častno razsodišče.*

Zastavljeni okvir načina delovanja Zveze se je z manjšimi dopolnitvami in spremembami ohranil vse do danes. Nekaj let pozneje se je sicer izkazalo, da je bila pravno formalno takšna ureditev sporna, saj je Zveza, ki je bila ustanovljena kot skupnost zavodov, v resnici delovala kot društvo.

Na skupščini marca 2002 je bila na volitvah organov Zveze za naslednje mandatno obdobje dveh let za predsednico ponovno izvoljena Joža Ocepek. Program je bil v letu 2002 nadgrajen in se je nadaljeval z vsebinami, ki so bile zastavljene že leta 2001. Organi Zveze so spremljali številne aktualne teme na področju delovanja knjižnic in z njimi povezanih institucij, med drugimi tudi problematiko infrastrukturne informacijske opremljenosti splošnih knjižnic, od katerih v letu 2002 polovica še ni imela dostopa do interneta³⁷. Aktivno so se s pripombami in komentarji odzivali na predlog Zakona o uresničevanju javnega interesa za kulturo, ki se je v določenih čle-

36 Arhiv Zveze, mapa za leto 2002

37 Arhiv Zveze, mapa za leto 2002, Ministrstvo za znanost in informacijsko družbo; Zapisnik sestanka na temo splošnoizobraževalne knjižnice in informacijska družba z dne, 6. 2. 2002

nih razhajal z ravnokar sprejetim Zakonom o knjižničarstvu, in na predloge podzakonskih aktov, ki so bili v pripravi na podlagi Zakona o knjižničarstvu. Na izobraževanju direktorjev decembra 2002 so bile oblikovane različne pripombe na Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične javne službe, kot je na primer potreba po razjasnitvi novih terminov, ki jih je ta prinašal in po jasni opredelitvi, kdo je strokovni delavec knjižnice. Pripravljene so bile tudi pripombe na Uredbo o osnovnih storitvah knjižnic, npr. na predlagano brezplačno članstvo za člane do 18. leta in na predlog obratovalnega časa knjižnice ter na Navodila za izločanje knjižničnega gradiva oziroma posledice, ki bi jih prinesel v zvezi z dodatno obremenitvijo prostora in kadra.

Glede razvoja splošnih knjižnic je Zveza pripravila predlog opremljanja splošnih knjižnic s knjigomati, ki naj bi jih vsem knjižnicam financiralo Ministrstvo za kulturo, vendar se to ni zgodilo, saj bi ob morebitni podpori ministrstva knjižnice potrebovale še velik delež sredstev ustanoviteljev oziroma lastnih sredstev, da bi lahko pripravile vse potrebne pogoje za postavitev in delovanje knjigomatov.

20. novembra 2002 je bil v okviru Sekcije za splošne knjižnice pri Zvezi bibliotekarskih društev Slovenije in v sodelovanju z Zvezo prvič izveden Dan splošnih knjižnic, promocijski dogodek, ki je javnosti predstavil pomen in delovanje splošnih knjižnic. Pridružile so se mu vse splošne knjižnice. Zveza in Sekcija za splošne knjižnice sta v naslednjem desetletju pri izvedbi dogodka ob dnevu splošnih knjižnic sodelovali vsako leto.

V tem letu je Zveza na svojih dokumentih tudi prvič uporabila promocijsko grafiko s sloganom, ki sta leto pred tem nastala v okviru Sekcije za splošne knjižnice in njenih promocijskih aktivnosti. V naslednjih nekaj letih sta postala zaščitni znak splošnih knjižnic.

Stare modrosti,
nova spoznanja.

SLOVENSKE SPOŠNE KNJIŽNICE

Promocijska grafika Sekcije za splošne knjižnice pri Zvezi bibliotekarskih društev Slovenije iz leta 2001

8

e-pošta kultura@delo.si

Ob dnevu slovenskih splošnih knjižnic

Knjižnice, pomembna vstopna točka v e-Evropo

Praznik v znamenju številnih prireditev – Povečujeta se obisk in izposoja, članstvo pa ne – Še vedno obstajajo kraji brez knjižnice

Včerašnji dan slovenskih splošnih knjižnic (letos prvič obeležen) je minil v darežljivosti slavljenk: knjižnice so namreč ob številnih literarnih prireditvah ostale odprte pozno v noč, obiskovalcem izbršale nastalo zamudnino, nove člane pa vpisovale brezplačno. Z letošnjo akcijo sta namreč prireditelja (Zveza bibliotekarskih društev in Zveza splošnih knjižnic Slovenije) želela doseči dva cilja: povečati število uporabnikov in članov ter dvigniti ugled splošnih knjižnic v slovenski družbi.

Knjižničarji se torej ne ustavljajo ob že zavidljivi knjižnični statistiki, v kateri med drugim najbolj izstopa četrti mesto po številu izposoj na prebivalca Slovenije, kamor se v Evropi uvrščamo z 11 izvodi knjig. Slovenska mreža splošnih knjižnic šteje 60 osrednjih knjižnic, 186 krajevnih enot in 10 bibliobusov s 750 postajališči. Celotna knjižnična zbirka šteje dobrih sedem milijonov knjig in 11 tisoč enot periodike, ki je dostopna na 1006 izposojevalnih mestih po Sloveniji. V slovenske splošne knjižnice je včlanjenih 24

odstotkov prebivalstva. Lani so si izposodili 21.883.996 enot gradiva, 7.830.326 obiskovalcev pa lahko pogledamo tudi drugače: vsak prebivalec Slovenije je knjižnico obiskal štirikrat. Kot je na včerašnji predstavitev knjižničnega dneva povedala Breda Karun, predsednica Sekcije za splošne knjižnice pri Zvezi bibliotekarskih društev Slovenije, imajo vse splošne knjižnice dostop do interneta, za kar jim je ministrstvo za informacijsko družbo podelilo nalepko e-točka. »Dalj od tega pa nismo prišli, zato se moramo

bolj angažirati, saj knjižnice predstavljajo pomembno vstopno točko v e-Evropo.« Tudi Ciril Bačkovič z ministrstva za kulturo je poudaril, da morajo splošne knjižnice ohraniti status kulturnih središč, več pa se mora vlagati v informacijsko tehnologijo. To naj bi omogočil tudi proračun 2004, ki denar, namenjen knjižnicam, povečuje na dve milijardi tolarjev (od tega gre dobra milijarda za delovanje Nuka). Silva Novljan, svetovalka za splošne knjižnice pri Nuku, je povedala, da se obisk splošnih knjižnic sicer po-

večuje, članstvo pa ne. Krivdaje zlasti v neenakomerno razviti mreži knjižnic, finančna sredstva omogočajo posodabljanje obstoječih lokacij in ne opreme novih, zato še vedno obstajajo kraji brez knjižnice. Po menem mnunju lahko 40-odstotno članstvo dosežemo s podporo zahtevnih uporabnikov, ki bi sooblikovali program knjižnic.

Joža Očepek, predsednica Zveze splošnih knjižnic, pa je dodala, da si v zvezi, ki je bila ustanovljena letos spomladi, prizadevajo predvsem za odpravo nesamostojnih splošnih knjižnic in ureditev financiranja, za kar bodo stopili v stik z novozvojenimi župani. Splošne knjižnice so namreč finančno v največji mori odvisne od občin, saj ministrstvo pokrije le četrtino vsega denarja. Tanja Jaklič

Članek v Delu, 21. november 2002

DRUGO DESETLETJE 2003–2012: ZVEZA/ZDRUŽENJE SPLOŠNIH KNJIŽNIC – MATICA SPLOŠNIH KNJIŽNIC

Program dela za leto 2003, sprejet na skupščini Zveze 8. aprila leta 2003, je pomenil vsebinsko nadaljevanje programa preteklega leta, nekatere vsebine so se nadgrajevale, druge, kot npr. izobraževanje direktorjev, so se izvajale kontinuirano. Zveza se je še naprej hitro in proaktivno odzivala na vsa dogajanja na področju delovanja splošnih knjižnic, sprejemala je ustrezno utemeljena stališča in mnenja o predlogih na področju zakonodaje in podzakonskih predpisov ter z njimi seznanjala strokovno javnost.

V letu 2003 so bili na podlagi novega Zakona o knjižničarstvu sprejeti pomembni podzakonski predpisi: Pravilnik o določanju skupnih stroškov osrednjih knjižnic, ki zagotavljajo knjižnično dejavnost v več občinah, in stroškov krajevnih knjižnic³⁸; Uredba o osnovnih storitvah knjižnic³⁹; Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe⁴⁰; Pravilnik o osrednjih območnih knjižnicah⁴¹; Pravilnik o razvidu knjižnic⁴².

Zveza je za knjižnice pripravljala vzorce različnih aktov, ki so jih morale sprejeti na podlagi nove zakonodaje (npr. vzorec prenovljenega akta o ustanovitvi, vzorec akta o sistemizaciji delovnih mest ...), spremljala in pripravljala je odzive na predloge podzakonskih prepisov in na delovanje ter potrebe knjižničnega informacijskega sistema, razpravljala je o poslovanju knjižnic in iskala skupne rešitve (npr. enotni poslovnik knjižnic), se povezovala z ministrstvi, Institutom informacijskih znanosti Maribor, Narodno in univerzitetno knjižnico in drugimi ustanovami na področju stroke.

Septembra 2003 je organizirala študijsko potovanje v Nemčijo, konec novembra pa izobraževanje, na katerem sta bili posebej izpostavljeni dve področji, aktualni v tem obdobju: urejanje sistema plač in nastajanje kolektivne pogodbe za kulturo.

- 38 Uradni list RS, št. 19/03
- 39 Uradni list RS, št. 29/03
- 40 Uradni list RS, št. 73/03
- 41 Uradni list RS, št. 88/03
- 42 Uradni list RS, št. 105/03

Zveza je v tem letu neuspešno zahtevala razveljavitev razpisa Ministrstva za kulturo za nakup knjižničnega gradiva, s katerim se zato, ker naj bi bil projektni in ne programski, ni strinjala in poudarjala stališče, da je nakup gradiva program knjižnic, ne pa njihov projekt.

Svoje aktivnosti je usmerila tudi v prizadevanja za pridobitev dodatnih sredstev, ki so bila s strani države preko financiranja primerne porabe dodeljena občinam, in so zaradi novih nalog knjižnic, ki jih je določal Zakon o knjižničarstvu, bila namenjena knjižnicam. Ministrstvu za kulturo je Zveza izrazila pomisleke, ali bodo dodatna sredstva res prejele knjižnice, in predloge, kako to nadzorovati. Kot se je pozneje izkazalo, so bili pomisleki utemeljeni, saj posebnega nadzora nad porabo dodatnih sredstev ni bilo in občine so pridobila dodatna sredstva, namenjena knjižnicam, razporedila na druga področja po lastni presoji.

V letu 2003 je Zveza s pripombami, predlogi in komentarji spremljala nastajanje Nacionalnega programa za kulturo za obdobje 2004–2007.

V letu 2004 se je delo Zveze nadaljevalo na vseh področjih iz preteklega leta, tem aktivnostim so se pridružile še druge aktualne vsebine.

Knjižnice so se bale izpada lastnih prihodkov zaradi zahteve pristojne inšpekcijske službe o prenehanju zaračunavanja stroškov izposoje neknjižnega gradiva, predvsem video kaset s filmskim gradivom, članom, mlajšim od 18 let. Njihova stališča v pogajanjih in razpravah je uspešno zastopala Zveza, Ministrstvo za kulturo je zahtevo inšpekcijske službe zavrnilo.

Aprila leta 2002 je bil sprejet Zakon o sistemu plač v javnem sektorju, ki je stopil v veljavo s 1. januarjem 2004. V procesu oblikovanja so bile spremembe in dopolnitve Kolektivne pogodbe za kulturne dejavnosti in razvrščanje nosilnih poklicev v knjižničarstvu v plačne razrede ter kriteriji za razvrščanje direktorjev knjižnic v plačne razrede. Ti procesi so Zvezo zaposlovali celo leto 2004, saj je bila tudi na tem področju sogovornica Ministrstva za kulturo in zastopala tako interese direktorjev, kot tudi, skupaj s sindikatom, nosilnih poklicev v knjižničarstvu.

Na skupščini so bile konec junija 2004 sprejete nekatere spremembe Pravi splošnih knjižnic. Postopek je bilo potrebno izpeljati zaradi napačnega načina sprejemanja Pravil leta 2002. Na tej skupščini je bila za predsednico za naslednji dveletni mandat ponovno izvoljena Joža Ocepek.

Zveza je na septembrski seji upravnega odbora podprla projekt Kamra, vzpostavitev domoznanskega portala osrednjih območnih knjižnic. Portal se je vzpostavljala v okviru nacionalne koordinacije območnih knjižnic⁴³, ki se je izvajala v Narodni in univerzitetni knjižnici – Centru za razvoj knjižnic, in naj bi povezoval knjižnice, muzeje in galerije. Portal Kamra je Zveza umestila v svoj program dela, financirale pa so ga poleg Ministrstva za kulturo tudi vse območne knjižnice.

Leto 2004 je bilo zaradi različnih pričakovanj in interesov članic glede oblikovanja kriterijev za določanje plač direktorjev in razpona njihovih plačnih razredov za Zvezo precej turbulentno obdobje. Na decembrski seji upravnega odbora je zato predsednica Zveze Joža Ocepek ponudila svoj odstop oziroma predlagala predčasne volitve organov Zveze, kar so člani sprejeli in potrdili.

Sredi marca 2005, še preden so bile izvedene nove volitve v organe Zveze, so se njeni predstavniki udeležili sestanka na Ministrstvu za kulturo, na katerem so sodelovali minister dr. Vasko Simoniti in predstavniki založnikov. Založniki so predlagali enoten 5% popust pri nabavi gradiva, ki bi ga knjižnice lahko kupovale z enoletnim zamikom. S tem se predstavniki Zveze niso strinjali z utemeljitvijo, da kaj takšnega ni v javnem interesu, ki

43 NUK-Center za razvoj knjižnic od leta 2004 opravlja naloge nacionalne koordinacije nalog osrednjih območnih knjižnic, s čimer pomembno vpliva na delovanje splošnih knjižnic. V obdobju od 2004–2022 naloge opravlja Breda Karun (2004–2009) in Milena Bon (2010–2020). Od leta 2023 se nacionalna koordinacija območnosti po dogovoru med območnimi knjižnicami, pri katerem sodeluje tudi Združenje splošnih knjižnic, izvaja v okviru območnih knjižnic. Za obdobje 2023–2025 naloge v okviru Goriške knjižnice Franceta Bevka Nova Gorica opravlja Polonca Kavčič.

ga knjižnice s svojim poslanstvom zastopajo in izvajajo, prav tako predloga ni podprlo Ministrstvo za kulturo, zato do tega ni prišlo.

V drugi polovici marca je upravni odbor potrdil seznam kandidatov za organe Zveze. Na skupščini 22. marca 2005 je bil za predsednika Zveze izvoljen Marjan Gujtman, direktor Knjižnice Domžale. Volitve so prinesle tudi nove člane upravnega in nadzornega odbora. Skupščina je potrdila in sprejela poročilo o delu za leto 2004 ter predlog programa dela za leto 2005, ki je bil dopolnjen na naslednji skupščini junija 2005. Nadaljuje se vse programske sklope programov prejšnjih let – izobraževanje direktorjev, spremljanje oblikovanja in izvajanja knjižnične zakonodaje, spremljanje delovanja knjižničnega informacijskega sistema in financiranja knjižnic, pomoč in podpora pri poslovanju knjižnic, promocija knjižnic in knjižnične dejavnosti ter spremljanje aktualnih vsebin in dogodkov. Oblikovan je bil nabor različnih aktualnih vsebin in zakonskih določb, ki so jih morale knjižnice izvesti v naslednjem kratkoročnem obdobju.

Za posamezne vsebine so bili v sodelovanju z delovnimi skupinami odgovorni posamezni člani upravnega odbora. Delovne skupine so obravnavale in izvajale aktivnosti na naslednjih področjih: organizacija izobraževanj za direktorje; spremljanje tekoče zakonodaje in priprava odzivov na spremembe in predloge zakonov; spremljanje in priprava predlogov za delovanje in razvoj knjižničnoinformacijskega sistema; spremljanje potreb knjižnic na področju poslovanja in priprava vzorcev in podlag za njihovo delovanje; promocija knjižnic; povezovanje knjižnic z ustanovami na področju stroke in drugimi deležniki na področju knjižne verige; spremljanje aktualnega dogajanja, ki je zahtevalo hiter odziv knjižnic. Delo so si razdelili na prvi seji po volitvah, na kateri je bil zastavljen tudi način delovanja Zveze v naslednjem mandatnem obdobju.

Zveza je poleg spremljanja aktualnih vsebin in oblikovanja odzivov nanje veliko svojih aktivnosti posvečala novim pravilom na področju nakupa knjižničnega gradiva. Zakon o javnih naročilih je namreč zavodom naložil nakup blaga ali storitev preko sistema javnega naročanja, kar naj bi knjižnice zavezovalo k nakupu knjižničnega gradiva v okviru javnih naročil

malih vrednosti. Knjižnice so se pri oblikovanju skupnega javnega razpisa za nakup knjižničnega gradiva, ki ga je zahteval Zakon o javnih naročilih, v začetku leta 2005 povezale v okviru Zveze. Istočasno so si organi Zveze prizadevali za uveljavitev izjeme od takšnega načina nakupa knjig. Državna revizijska komisija je skupni razpis knjižnic o nakupu knjižničnega gradiva zaradi pomanjkljivo pripravljene dokumentacije razpisa sredi leta razveljavila in knjižnice so še naprej kupovale gradivo brez razpisa. Zveza postopkov v tem letu ni ponovila. Odločila se je počakati na sprejem nove zakonodaje na tem področju, saj je bil v pripravi nov Zakon o javnih naročilih.

Na dopis Zveze, ki ga je februarja 2007 z vprašanjem, ali je predmet naročanja posamezna knjiga ali knjižnično gradivo v celoti, je z Ministrstva za finance maja 2007 prejela odgovor, ki je knjižnicam prinesel precejšnje olajšanje:

*... Z dopisom, navedenim v naslovu, ste Ministrstvo za finance, Sektor za javna naročila, gospodarske javne službe in koncesije zaprosili za mnenje oziroma pojasnilo, ali je predmet javnega naročanja posamezna knjiga, periodična publikacija oziroma nosilec podatkov ali pa knjižnično gradivo v celoti. Ministrstvo za finance je v obračunavanem primeru mnenja, da je predmet javnega naročanja posamezna knjiga oziroma posamezni nosilec podatkov. Publikacije se namreč med seboj razlikujejo glede na avtorja, vsebino, tisk, založbo itd. ...*⁴⁴

Na podlagi tega mnenja in na podlagi poznejših sprememb Zakona o javnem naročanju knjižnicam v prihodnjih letih ni bilo potrebno pripravljati razpisov za javna naročila za celoten letni nakup knjižničnega gradiva.

Intenzivna razprava je potekala tudi o pričakovanju založnikov glede znižanja oziroma ukinitve popustov pri nakupu gradiva na podlagi februarja 2005 sprejetega predpisa Splošni pogoji delovanja slovenskega knjižnega

44 Arhiv ZSK, mapa za leti 2007 in 2008; dopis Ministrstva za finance št. 007-132/2007/2

skupščine je vodenje Zveze prevzela njena podpredsednica **Alenka Waltl**, direktorica **Knjižnice Ksaverja Meška Slovenj Gradec**.

Na skupščini je bil konec marca za novega predsednika izvoljen **mag. Brane Goropevšek**, direktor **Osrednje knjižnice Celje**.

V tem času je bila izpostavljena problematika osrednjih območnih knjižnic v zvezi z realizacijo vzpostavitve portala Kamra. Ta se je pod okriljem Zveze pričel izvajati leta 2005, podpiral ga je NUK, financiran pa je bil s strani vseh območnih knjižnic oziroma Ministrstva za kulturo. Ker se je zapletlo z izvajalci vzpostavitve portala, leta 2007 Kamra kljub izvedenemu plačilu storitev še vedno ni bila dostopna. Območne knjižnice so se v tem obdobju povezale tudi pri prizadevanjih za dodelitev dodatnih finančnih sredstev s strani Ministrstva za kulturo zaradi prejemanja obveznega izvoda publikacij, kar naj bi knjižnicam kot depozitarnim organizacijam povzročalo dodatne stroške.

Povezovanje direktorjev območnih knjižnic v zvezi z njihovo specifično problematiko je v letu 2006 privedlo do razmišljanja o oblikovanju aktiva direktorjev območnih knjižnic, ki bi v Zvezi deloval kot posebna sekcija. Namero je predstavil predsednik Zveze na skupščini, vendar so člani, direktorji osrednjih knjižnic, zaradi vedno prisotnih pomislekov o vlogi in delovanju osrednjih območnih knjižnic, izrazili dvom, ali bi v tem primeru Zveza še vedno delovala enotno, in predloga niso potrdili. Izvajanju nalog območnosti je bilo v tem letu posvečeno tudi izobraževanje direktorjev, ki ga je organizirala Zveza.

Oktobra 2007 je Zveza za direktorje organizirala strokovno ekskurzijo na Dansko in Švedsko.

Strokovne in druge vsebine, ki jih je Zveza obravnavala v letih 2006 in 2007, v tem času večinoma še niso dobile epiloga.

V začetku leta 2008 se reorganizaciji Zveze ni bilo več mogoče izogniti. Mestna občina Ljubljana je izvajala postopke združitve vseh petih ljubljanskih knjižnic v en zavod. Te so bile do tedaj samostojne pravne osebe in od leta 2002 ustanoviteljice Zveze. Mestna knjižnica Ljubljana je

bila po več letih razprav in priprav z združitvijo petih knjižnic Mestne občine Ljubljana ustanovljena junija 2008.

V zapisniku 16. seje upravnega odbora Zveze z dne 15. januarja 2008 beremo:

... Ljubljanske knjižnice so bile ustanoviteljice Zveze in po njihovi združitvi ne bodo več obstajale kot pravni subjekti. Zaradi tega in zato, da se Zveza postavi na trdnjše in bolj operativne temelje in zato, da se ohrani status, ki si ga je v letih delovanja pridobila kot enakovredna sogovornica s pisatelji, založniki, avtorskimi agencijami in resornim ministrstvom, je nujna reorganizacija Zveze ...

Upravni odbor je razmišljal o različnih možnih pravnih oblikah Zveze, ki naj bi bila skupnost ali zbornica, ter o vsaj delni profesionalizaciji nalog njenega vodenja v smislu zaposlitve predsednika ali sekretarja Zveze. Za postopke v zvezi z reorganizacijo Zveze je bil zadolžen njen predsednik **mag. Brane Goropevšek**.

Programski poudarek v letu 2008 je bilo precejšnje število izobraževanj za direktorje, ki naj bi se izvajala mesečno, večdnevno pa trikrat letno. Realizirana so bila štiri enodnevna izobraževanja in strokovna ekskurzija na Češko.

Tekla so pogaja s kolektivnimi organizacijami za zastopstvo pravic avtorjev, ki jih v Sloveniji predstavljajo: Združenje avtorjev in nosilcev malih in drugih avtorskih pravic Slovenije, k.o. (ZAMP), Slovenska avtorska in založniška organizacija za pravice reproduciranja (SAZOR) in Neprofitna kolektivna organizacija, ki uveljavlja pravice avtorjev in imetnikov pravic na avtorsko zaščitene glasbenih delih (SAZAS). Te so na podlagi Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah od knjižnic pričakovale pavšalna plačila avtorskih honorarjev za uporabo avtorskih del pri knjižničnih dejavnostih.

Zveza je zastopala knjižnice tudi v pogovorih z Uradom informacijskega pooblaščenca, ki je zaradi predpisov o varovanju in hranjenju osebnih podatkov od knjižnic zahteval brisanje podatkov o članih, ki so v knjižnici neaktivni več kot leto dni od zadnje aktivnosti.

trga (Splošni pogoji)⁴⁵. Temo je spremljala tudi živahna polemika v medijih. Na Zvezi so si prizadevali za dogovor s Strokovnim združenjem založnikov in knjigotržcev pri Gospodarski zbornici Slovenije, da omejevanje popustov, ki ga določajo Splošni pogoji (večina založnikov se tega ni držala in je knjižnicam še naprej omogočala nakup s popusti), za knjižnice ne bi veljal. Pri rešitvi tega vprašanja so pričakovali tudi presojo in podporo Urada za varstvo konkurence. Ta je po daljših in intenzivnih prizadevanjih Zveze v začetku februarja 2006 izdal odločbo, s katero je ugotovil, da so nekateri člani Splošnih pogojev v nasprotju z Zakonom o preprečevanju omejevanja konkurence, med njimi tudi člen, ki je omejeval popuste.

Nadaljevale so se priprave predlogov kriterijev za umeščanje direktorjev knjižnic v plačne razrede, ki jih je Zveza posredovala Ministrstvu za kulturo. Uredba o plačah direktorjev v javnem sektorju je bila sprejeta v letu 2005⁴⁶, veljati pa je začela marca 2006.

Zveza je pripravljala tudi pripombe na osnutek Pravilnika o imenovanju v strokovne nazive v knjižnični dejavnosti, o katerem so potekale razprave vse leto 2005. Pravilnik je bil pomembna strokovna tema še v naslednjih nekaj letih, saj je bil sprejet v Državnem zboru RS šele v začetku leta 2009, leta 2011 pa je že doživel prve spremembe.

Začela so se razmišljanja o oblikovanju domače spletne strani Zveze, ki je bila nato prvič vzpostavljena leta 2010, in sistemskem financiranju medknjižnične izposoje, ki se je čez nekaj let na ta način vzpostavil med knjižnicami v okviru vseh desetih območij osrednjih območnih knjižnic.

Leta 2006 je Zveza nadaljevala z aktivnostmi iz leta 2005 in jim dodala še nekaj novih. Potekala so intenzivna pogajanja z Združenjem avtorjev in nosilcev malih in drugih avtorskih pravic Slovenije, k.o. (ZAMP) o plačilu nadomestil za uporabo avtorskih del pri javnem izvajanju priredi-

tev in drugih dejavnosti v knjižnicah. Zveza je zastopala stališče, naj bodo knjižnice plačevanja avtorskih pravic oproščene, tako kot je to v primeru uporabe avtorskih del v šolah pri pouku. Za takšno rešitev bi bila potrebna sprememba zakonodaje, kar pa se ni zgodilo.

Nadaljevali so se pogovori z Institutom informacijskih znanosti (IZUM) ob težavah pri uvajanju programske opreme COBISS3. IZUM je namreč že maja 2005 knjižnice obvestil o prehodu na novo platformo, ki so ga načrtovali izvesti do konca leta 2005. To je v knjižnicah zahtevalo dodatno informacijsko komunikacijsko opremo in velik finančni vložek v izobraževanje knjižničarjev za uporabo nove platforme. Zveza je obvestila IZUM, da tako hiter prehod ne bi bil mogoč, in od IZUM-a pričakovala ustrežnejši terminski načrt ter sodelovanje pri pripravi tako zahtevnega prehoda na COBISS3. Zavrnila je tudi zahtevo IZUM-a za plačilo članarine s strani splošnih knjižnic za polnopravno članstvo v sistemu COBISS.SI, saj knjižnice za ta strošek niso imele namenskih sredstev.

V tem obdobju je bil ponovno aktualen razmislek o pravni ustreznosti statusa Zveze in njenem preoblikovanju oziroma drugačni obliki organiziranosti. Na podlagi pridobljenih različnih pravnih mnenj je bila namreč organizirana kot skupnost zavodov, v sodnem registru je bila vpisana kot zavod, delovala pa je po pravilih društva. Kljub takšnim ugotovitvam takrat še ni prišlo do sprememb.

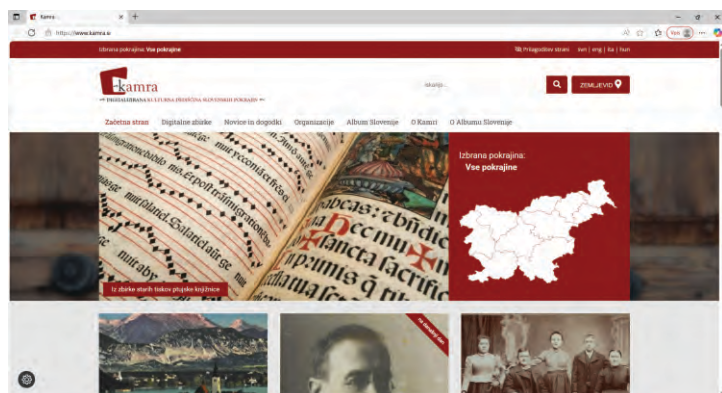
V šolskem letu 2006/2007 je Zveza pristopila k projektu Rastem s knjigo: slovensko mladinsko leposlovno delo vsakemu sedmošolcu, ki sta ga v okviru Leta kulture v šolskem letu 2006/2007 prvič pripravila Ministrstvo za kulturo in Ministrstvo za šolstvo in šport. Projekt, v okviru katerega so sedmošolci in nekaj let pozneje še dijaki prvih letnikov obiskali splošno knjižnico in ob tem v dar prejeli knjigo, vse splošne knjižnice v sodelovanju s šolskimi izvajajo še danes.

Na začetku leta 2007 je predsedniku Zveze Marjanu Gujtmanu zaradi izteka mandata na delovnem mestu direktorja v skladu s Pravili delovanja Zveze splošnih knjižnic prenehal tudi mandat predsednika Zveze. V času od prenehanja mandata direktorja aktualnemu predsedniku do izvedbe

45 Uradni list RS, št. 72/04

46 Uradni list RS, št. 73/05

V letu 2008 je po daljših zapletih zaživel portal Kamra [https:// www.kamra.si/](https://www.kamra.si/), ki ga je na začetku upravljal Konzorcij Kamra, sestavljen iz predstavnikov vseh območnih knjižnic in Zveze. Leta 2011 je upravljanje in skrb za urejanje ter razvoj portala prevzela Osrednja knjižnica Celje, kateri je izvajanje teh nalog financiralo Ministrstvo za kulturo. Območne knjižnice in Zveza (v tem času že Združenje splošnih knjižnic), ki so bile naročniki te storitve, so spremljale delovanje portala preko nadzornega sveta, pri urejanju portala pa so sodelovali regijski uredniki z vseh območij. Takšen način vodenja in upravljanja se je ohranil do danes in je postal praksa tudi pri drugih knjižničnih portalih, ki so nastali v kasnejših letih.

Portal Kamra <https://www.kamra.si/>

Koalicijska pogodba nove vlade, ki je svoj mandat nastopila novembra 2008, je načrtovala ukinitve članarin v splošnih knjižnicah. Knjižnice, zastopala jih Zveza, so bile zaskrbljene in so takšnemu ukrepu nasprotovale, saj ni bilo načrtovano, da bi izpadle prihodke zaradi ukinitve članarin nadomestili financerji z javnimi sredstvi.

Glede na spremembe organiziranosti ljubljanskih knjižnic, ustanoviteljic Zveze, ki so se junija tega leta združile v zavod Mestna knjižnica Ljubljana, je bilo čim prejšnje preoblikovanje statusa Zveze nujno. Uprav-

ni odbor je na seji decembra 2008 za skupščino Zveze pripravil predlog, da se Zveza splošnih knjižnic ustanovi kot društvo.

V začetku leta 2009 je bil pripravljen predlog Statuta Zveze splošnih knjižnic kot društva. Januarja ga je obravnaval in pripravil dopolnitve upravni odbor, knjižnice, članice Zveze, so ga potrdile februarja. Društvo so ustanovile knjižnice kot pravne osebe, soglasje za ustanovitev so pridobile od svojih ustanoviteljev, v njihovem imenu so to potrdili sveti zavodov. Statut je bil sprejet na skupščini 19. marca 2009.

Ob sprejemu statuta je Zveza splošnih knjižnic v začetku ohranila svoje ime, pozneje se je v postopkih registracije izkazalo, da novoustanovljeno društvo ne more ohraniti obstoječega imena, saj mora Zveza splošnih knjižnic, ki je bila ustanovljena kot zavod, v postopek likvidacije. Skupščina je 18. junija tega leta sprejela spremembo imena novoustanovljenega društva v **Združenje splošnih knjižnic (Združenje)**, ki je bil pravni naslednik Zveze in je prevzel vse njene naloge in obveznosti. Na podlagi Statuta Združenja splošnih knjižnic⁴⁷, sprejetega na skupščini novembra 2009, so organi Združenja skupščina članic, upravni odbor, nadzorni odbor in častno razsodišče, vodilni delavci pa so predsednik, podpredsednik in po potrebi tajnik. Mandat predsednika in ostalih organov Združenja v skladu z novim Statutom v tem obdobju traja štiri leta. V register društev pri Upravi enoti Maribor, kjer je bil nekaj mesecev njegov sedež (pozneje je bil vpisan v register društev pri različnih upravnih enotah, odvisno od njegovega sedeža), je bilo Združenje vpisano 30. junija 2009. Zavod Zveza splošnih knjižnic je bil iz sodnega registra izbrisan 3. decembra 2010.

Prva polovica leta 2009 je bila poleg priprav na preoblikovanje Zveze tudi v znamenju sodelovanja z Institutom informacijskih znanosti Maribor (IZUM) glede vzpostavitve brezžičnih internetnih omrežij v splošnih knjižnicah, pogovorov z Javno agencijo za knjigo (JAK) o pričakovanih založnikov glede izbora gradiva za nakup in izposoje knjižničnega gradiva, pri čemer so založniki in avtorji pričakovali zvišanje števila izposojenega

⁴⁷ Statut Združenja splošnih knjižnic iz leta 2009 hrani spletni arhiv ZSK.

gradiva slovenskih avtorjev, ter priprav na junijsko strokovno ekskurzijo v Berlin.

Z IZUM-om je potekala polemika o novem Pravilniku o izdaji dovoljenja za vzajemno katalogizacijo, ki je bil sprejet novembra 2008 in je predvideval, da se imetniku licence (dovoljenja za vzajemno katalogizacijo) ta odvzame, če v določenem časovnem obdobju s kreiranjem novih in dopolnjevanjem obstoječih bibliografskih zapisov ne zbere zadostnega števila kreditnih točk. Knjižnice oziroma v njihovem imenu Združenje tej določbi, ki jo IZUM zagovarja zaradi kvalitete zapisov, nasprotujejo, saj je sistem vzajemne katalogizacije spodbujal knjižnice in strokovne delavce k čim večjemu številu bibliotekarjev z dovoljenjem za vzajemno katalogizacijo, kar je za zavode pomenilo precejšnje stroške izobraževanja. Pri utemeljevanju stališč je Združenju nudila pravno pomoč odvetniška pisarna, ki je na Ustavno sodišče Republike Slovenije vložila pobudo za oceno ustavnosti oziroma zakonitosti Pravilnika o izdaji dovoljenja za vzajemno katalogizacijo. Pobuda je bila leta 2010 najprej zavrnjena, potem pa je bila v začetku leta 2011 uspešno rešena v korist katalogizatorjev z odvzetim dovoljenjem za vzajemno katalogizacijo. Odvetniška pisarna Neudauer, ki je v tem primeru in pred tem tudi v drugih pomembnih primerih zastopala knjižnice, s čimer je nadaljevala tudi v vseh naslednjih letih, pri pravnih vprašanjih, pomembnih za vse knjižnice, še vedno sodeluje z Združenjem.

Konec prvega polletja 2009 so bile na skupščini 18. junija v skladu z novim Statutom izvedene volitve v organe Združenja, za predsednico je bila izvoljena Vesna Horžen, direktorica Knjižnice Miklova hiša Ribnica. Na prvi seji novo izvoljenih upravnega in nadzornega odbora Združenja, ki je potekala konec junija, so bile zastavljene programske smernice do konca leta 2009.

Nadaljevali so se pogovori z Javno agencijo za knjigo (JAK) glede njihovih stališč v zvezi z nakupom in izposojjo knjižničnega gradiva. Agencija je skupaj z založniki od knjižnic pričakovala povečanje nakupa gradiva, ki ga je subvencioniralo Ministrstvo za kulturo, in čim večjo izposojjo knjig

slovenskih avtorjev, kar bi vplivalo na knjižnično nadomestilo, do katerega so na podlagi Zakona o knjižničarstvu upravičeni avtorji⁴⁸.

V času knjižnega sejma novembra 2009 se je med založniki in knjigotržci na eni strani ter na drugi strani knjižničarji oziroma Združenjem odprla polemika o vlogi splošnih knjižnic pri oblikovanju slovenskega knjižnega trga preko nakupa knjižničnega gradiva, ki so jo močno izpostavili tudi mediji. Očitek založnikov in knjigotržcev se je nanašal na izbor gradiva, kar so označili kot »trivializacijo knjižnične ponudbe«, knjižnice naj bi »v zgornjem segmentu izposoje ravnale kot najbolj pogrošna založba ali kot kiosk, ki prodaja najbolj lahko branje«⁴⁹. Knjižnice naj bi po mnenju Agencije in nekaterih založnikov bistveno premalo sredstev namenjale za nakup del slovenskih avtorjev oziroma subvencioniranih knjig in veliko premalo pozornosti posvečale spodbujanju branja teh del. Združenje je v imenu splošnih knjižnic pripravilo odzive na takšne očitke in pozvalo Ministrstvo za kulturo, naj zavzame stališče, kaj je v javnem interesu, in Center za razvoj knjižnic pri Narodni in univerzitetni knjižnici, naj pripravi analize nakupa in izposoje gradiva na podlagi zbranih statističnih podatkov. Združenje je v letu 2009 in 2010 organiziralo več izobraževanj o nabavi politiki v splošnih knjižnicah, letnem načrtu nakupa gradiva in gradnji knjižnične zbirke. Polemika o tej temi pa je Agencijo, založnike in knjižničarje zaposlovala še nekaj nadaljnjih let in vsake toliko časa ponovno vznikne.

Nadaljevala so se tudi že v predhodnem letu začeta pogajanja z Mladinsko knjigo o subvencioniranem knjižnem gradivu, ki je v tej založbi izšlo s finančno podporo javnih sredstev, knjižnice pa so ga zaradi dogovora med Ministrstvom za kulturo, Mladinsko knjigo, Cankarjevo založbo in Državno založbo Slovenije, podpisanem oktobra 2002, niso mogle več kupiti s pustom. Dokler ni bil podpisan ta dogovor, so imele knjižnice pri nakupu

48 56. člen Zakona o knjižničarstvu iz leta 2001, ki je bil ob spremembi Zakona leta 2015 še razširjen in dopolnjen.

49 Dnevnik, 12. 1. 2010, članek Mojca Pišek: Zagata knjižnic: koliko Brownov šteje Brecht?

subvencioniranih knjig petindvajset odstotkov popusta⁵⁰. Pogajanja so bila zaključena leta 2010, ko je bil sprejet dogovor med založbami in knjižnicami o osem odstotnem popustu na subvencionirane knjige.

Združenje je načrtovalo izvedbo obširnejših izobraževanj za direktorje, razmišljajo se je o »šoli za direktorje«, vsebinsko usmerjenem izobraževalnem letu, namenjenem knjižničnemu menedžmentu. S tem namenom so se pričeli pogovori za izvedbo z izobraževalno institucijo Gea College. Ta je skupaj s predstavniki Združenja pripravila 50-urni program izobraževanja, ki se je pričel v letu 2010 in v treh modulih potekal skozi vse leto. To je bilo prvo v nizu ciklusov programskega zaokroženih izobraževanj za knjižnični menedžment, ki jih je pod imenom »šola za direktorje« in pozneje še »šola za srednji menedžment« v letih od 2010 do 2023 organiziralo Združenje in so bila v tem obdobju izvedena sedemkrat.

Zaradi različnih aktualnih problematik v knjižnicah, ki so se med drugim kazale pri delovanju knjižnic v ustanoviteljskih okoljih (veliko občin ni prevzelo vloge ustanoviteljice knjižnice, ampak so z njimi sklenile pogodbeno partnerstvo, kar je mnogokrat prineslo težave pri financiranju knjižnične dejavnosti), pri odzivu knjižnic in njihovih članov ob brisanju podatkov iz registra članov na podlagi 15. člena Zakona o knjižničarstvu, ki je določal izbris osebnih podatkov člana leto dni po izpolnitvi namena, zaradi katerega so bili zbrani, ter zaradi problematike dovoljenj za vzajemno katalogizacijo so v Združenju razmišljali o spremembah knjižničarskega krovnega zakona. Pobuda za spremembe je bila posredovana Ministrstvu za kulturo, ki pa se zanje ni odločilo.

Nadaljeval se je postopek ustavne presoje Pravilnika o izdaji dovoljenja za vzajemno katalogizacijo, pobudnik, v imenu knjižnic je bilo naročnik in nosilec postopka presoje Združenje.

V razpravi je bila tema, ki se je na ta način konkretizirala prvič: s strani Združenja je bila podana pobuda, da bi se v okviru Združenja oblikoval strateški dokument o razvoju splošnih knjižnic, namera je bila predstavljena tudi Ministrstvu za kulturo. Do pričetka procesa oblikovanja dokumenta Strategija razvoja slovenskih splošnih knjižnic je preteklo še več kot eno leto.

Na sejah obeh odborov, upravnega in nadzornega, ki so se odvile do konca leta 2009, so člani nadaljevali razpravo o obstoječih in novih vsebinah in aktivnostih Združenja. Pri tem se je Združenje povezovalo s svetovalcema za knjižnično dejavnost na Ministrstvu za kulturo, mag. Tatjano Likar in Marjanom Gujtmanom, in z drugimi oddelki ter službami, s katerimi se je v tem obdobju pričelo tvorno sodelovanje, ki traja vse do danes. To sodelovanje je ena od pomembnih podlag, da je Združenje postalo enotna točka za spremljanje, proučevanje in obravnavo kulturne politike, zakonodaje, podzakonskih aktov ter strokovnih vprašanj, o čemer je v imenu knjižnic oblikovalo mnenja, stališča in predloge, ki so bili posredovani različnim deležnikom z namenom podpore knjižnični dejavnosti splošnih knjižnic in izvajanju njihovega poslanstva.

Združenje je v tem obdobju okrepilo sodelovanje tudi z drugimi strokovnimi združenji in deležniki na področju knjižničarstva: z Institutom informacijskih znanosti Maribor v zvezi z uporabo in razvojem knjižničnega informacijskega sistema COBISS, z Nacionalnim svetom za knjižnično dejavnost pri Ministrstvu za kulturo, z Zvezo bibliotekarskih društev Slovenije oziroma Sekcijo za splošne knjižnice na področju promocije splošnih knjižnic, z Nacionalno in univerzitetno knjižnico ter v njenem okviru s Centrom za razvoj knjižnic glede potreb po raziskavah o obstoječi knjižnični mreži in o možnostih povezovanja knjižnic pri nakupu in obdelavi knjižničnega gradiva.

Vloga osrednjih območnih knjižnic (območnih knjižnic) kot nosilcev razvoja splošnih knjižnic se je zaradi različnih pričakovanj s strani osrednjih knjižnic in z druge strani samih območnih knjižnic velikokrat problematizirala zaradi neusklajenosti razumevanja nalog območnosti, ki so opredeljene v 27. členu Zakona o knjižničarstvu. Združenje je preko so-

50 Arhiv ZSK, mapa za leti 1993 in 1994; dopis Ministrstva za kulturo št. 068-5/93

delovanja z izvajalcem nacionalne koordinacije območnosti, ki je deloval v okviru Narodne in univerzitetne knjižnice – Centra za razvoj knjižnic, sodelovalo pri razreševanju vprašanj s tega področja in pri tem zastopalo vse knjižnice.

Zaradi zapletov v zvezi z dovoljenji za vzajemno katalogizacijo je postalo aktualno razmišljanje o drugačni organiziranosti nabave in obdelave knjižničnega gradiva, v obliki posebnega zavoda ali konzorcija, ki pa ga obstoječa knjižnična zakonodaja ni omogočala. Kljub temu so bila ta razmišljanja čez nekaj let ponovno aktualna in leta 2016 dobila epilog v artikuliranem poslovnem modelu skupne nabave in obdelave knjižničnega gradiva.

Združenje je v letu 2009 za programsko obdobje od 2010 do 2012 uspešno pripravilo prijavo na razpis Ministrstva za kulturo za sofinanciranje svojega programa, ki je zajemal splošno delovanje Združenja, promocijo knjižnic in knjižnične dejavnosti ter izobraževanje direktorjev. Odkar je bila ustanovljena Zveza oziroma Združenje, je bilo tokrat prvič, da je njegov program za dveletno obdobje finančno podprlo tudi ministrstvo.

V letu 2009 in tudi v vseh prihodnjih letih obstoja Združenja so se direktorji knjižnic zaradi korenite plačne reforme v javnem sektorju, sprejete leta 2008, ki je prinesla relativno zapleten sistem plač, in postopkov napredovanj zaposlenih v plačne razrede, z različnimi vprašanji o tej temi obračali na Združenje, ki je bilo osrednja točka za pridobivanje informacij o plačah ter znanj o tem področju. V naslednjih letih so bila v okviru Združenja vsako leto organizirana izobraževanja, direktorji pa so vsa leta pri razvrščanju zaposlenih v plačne razrede s strani Združenja prejeli tudi individualno pomoč.

Leta 2010 je Združenje nadaljevalo z dejavnostmi in projekti, pri čemer v letu 2009, svoje delovanje pa je v veliki meri oprlo na programske vsebine, usklajene na skupščini maja 2010, ki so se opirale na izobraževanje direktorjev in promocijo knjižnic. Izvajalo jih je na podlagi uspešne prijave na razpis za programsko financiranje Ministrstva za kulturo.

Precejšnjo mero zaskrbljenosti je zaradi morebitnega večjega izpada lastnih prihodkov v knjižnicah povzročila raziskava z naslovom *Analiza stanja in možnosti ukinitve nadomestil za včlanitev v slovenske splošne knjižnice*⁵¹. Raziskavo so na podlagi že prej omenjenih razmislekov tedanje vlade o možnosti ukinitve članarin v splošnih knjižnicah leta 2010 pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici – Centru za razvoj knjižnic. Stališče, ki ga je v imenu knjižnic zastopalo Združenje, je bila načelna podpora temu predlogu, vendar pod pogojem, da na ta način izpadle prihodke nadomestijo financerji z javnimi sredstvi. V Združenju se je razmišljalo o poenotenju višine članarine v splošnih knjižnicah, kar pa zaradi različnih razlogov oziroma specifičnosti okolij, v katerih so delovale posamezne knjižnice, z njihove strani ni bilo sprejemljivo.

V letu 2010 je bil v pripravi predlog sprememb in dopolnitev Pravilnika o imenovanju v strokovne nazive v knjižnični dejavnosti, ki je bil po dolgi pripravi sprejet januarja 2009. Združenje se je na predlog sprememb odzvalo in ga predvsem zaradi zahtevnejših pravil in kriterijev za pridobitev višjega strokovnega naziva ni podprlo, vendar so bile spremembe decembra 2011 sprejete.

Konec leta 2010 je Združenje prvič poslalo Institutu informacijskih znanosti Maribor pobudo za *»vzpostavitev celostnega okolja za ponudbo e-knjig v splošnih knjižnicah v okviru sistema COBISS, pri čemer je naše osnovno vprašanje, ali je IZUM pripravljen prevzeti aktivno pobudo in vodenje razvoja te storitve splošnih knjižnic z vključevanjem vseh akterjev, za katere se izkaže, da so pri uvedbi te storitve ključni: knjižnice, založniki, pooblaščenosti za upravljanje z avtorskimi pravicami in knjižničnimi nadodomestili itd.«*.

Institut je v odgovoru predstavil kratkoročne razvojne smernice, ki pa niso vsebovale odgovora na zastavljeno pobudo, ampak so zajemale in

51 Pridobljeno s spletne strani <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-09T9CN11>

predstavile le podporo knjižnicam pri uvažanju paketnih vpisov bibliografskih podatkov za e-knjige in druge elektronske vire.⁵²

Leta 2010 se je projekt Rastem s knjigo, ki so ga pod okriljem Javne agencije za knjigo in s podporo Združenja v sodelovanju s šolskimi knjižnicami izvajale splošne knjižnice od leta 2006 za sedme razrede osnovnih šol, razširil še na prve letnike vseh srednjih šol.

Oktober 2010 je predsednica Združenja na 37. seji Nacionalnega sveta za knjižnično dejavnost (NSKD) predstavila namero o oblikovanju strateškega razvojnega dokumenta za splošne knjižnice, kar so člani NSKD soglasno podprli.

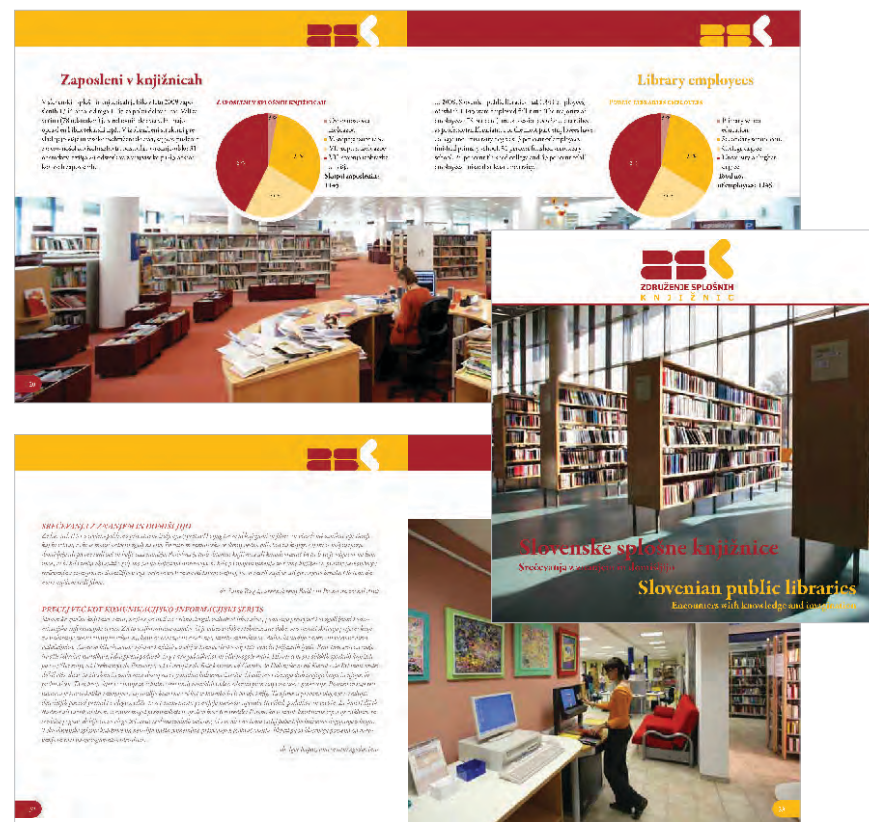
Tudi leta 2010 so, kot že velikokrat v preteklih desetih letih, organi Združenja razmišljali o njegovi profesionalizaciji z vsaj enim zaposlenim na delovnem mestu sekretarja oziroma predsednika. Nalog za zastopnika, ki je istočasno tudi direktor knjižnice, je bilo namreč vedno več, saj je bila vloga Združenja v strokovni in splošni javnosti vedno bolj aktivna in vplivna.

Z namenom predstavitve delovanja Združenja je začela nastajati spletna stran, v okviru dejavnosti za promocijo splošnih knjižnic pa v posebni delovni skupini predstavljena brošura z naslovom Slovenske splošne knjižnice: srečevanja z znanjem in domišljijo⁵³. Izšla je leta 2010 in je na različne načine v slovenskem in angleškem jeziku predstavila splošne knjižnice. S svojimi prispevki o pomenu knjižnic je v njej sodelovalo več literatov in drugih pomembnih kulturnikov. V pripravi je bila tudi promocijska zloženka o bibliopedagoških dejavnostih splošnih knjižnic, ki je izšla leta 2012. Spletna stran Združenja in promocijska brošura sta bili predstavljeni na prireditvi ob dnevu splošnih knjižnic na Ministrstvu za kulturo

19. novembra 2010. Ob tej priložnosti je dobilo Združenje tudi nov logotip, ki ga je spremljal nadaljnjih 15 let.

Logotip Združenja splošnih knjižnic

52 Arhiv ZSK, mapa za leto 2011

53 Spletna stran <https://www.knjiznice.si/knjiznicarji/literatura/#1570794366327633f6ff5-cca2>

Predstavitvena brošura o splošnih knjižnicah iz leta 2010

V začetku leta 2011 so organi Združenja imenovali delovno skupino za oblikovanje strateškega razvojnega dokumenta za splošne knjižnice. Skupino je sestavljalo štirinajst strokovnjakov iz različnih institucij s področja knjižničarstva. V prvem letu svojega delovanja je skupina pripravila analizo takratnega stanja na področju splošnih knjižnic in pregled različnih okolij, ki vplivajo na njihovo delovanje. To je predstavljalo izhodišča za pripravo strategije in podlage za strateška področja, ki naj bi jih dokument obravnaval. Na podlagi izhodišč, ki jih je pripravila skupina, je mariborsko podjetje Interstat d.o.o. izvedlo javnomnenjsko raziskavo med člani, uporabniki in neuporabniki splošnih knjižnic⁵⁴, ki je bila prva tovrstna raziskava v slovenskem prostoru. Raziskava je bila strokovni javnosti predstavljena konec leta 2011, njeni rezultati pa so se kot izhodišča za razmisleke o razvoju splošnih knjižnic in utemeljitve za različne razvojne smernice uporabljali še celo naslednje desetletje.

Združenje se je aktivno odzivalo na predloge za spremembo Zakona o knjižničarstvu, ki so v tem letu prišle iz poslanskih vrst Državnega zbora Republike Slovenije in so bili neuspešni. Predlagana je bila namreč zakonsko opredelitev možnosti opravljanja volonterskega pripravništva v knjižnicah, kar je Združenje podprlo, in izbris 42. člena Zakona, ki je opredeljeval naloge knjižničnega informacijskega servisa v nacionalnem bibliografskem sistemu, s čimer pa se Združenje ni strinjalo. Združenje se je odzvalo tudi na predlog sprememb Zakona o izvajanju javnega interesa kulture (ZUJIK).

Pomembna aktivnost Združenja je bila organizacija izobraževanj za direktorje ter povezovanje knjižnic in Instituta informacijskih znanosti Maribor pri uvajanju novega segmenta informacijskega sistema COBISS3/Katalogizacija. Knjižnicam je Združenje nudilo tudi podporo pri oblikova-

nju različnih dokumentov, ki so bili na podlagi aktualne zakonodaje za javne zavode obvezni.

Konec leta 2011 je Nacionalni svet za knjižnično dejavnost imenoval delovno skupino za izdelavo predloga Pravilnika o bibliotekarskem izpitu, v kateri je sodeloval tudi predstavnik Združenja.

Objektivne okoliščine, ki so nastale zaradi izteka mandata predsednice Združenja na delovnem mestu direktorice knjižnice, so v drugi polovici leta 2011 sprožile potrebo po novih volitvah za predsednika. Glede na latentno in vedno bolj prisotno potrebo med knjižnicami in v drugi strokovni ter splošni javnosti po stalni razpoložljivosti zakonitega zastopnika Združenja je upravni odbor na seji 18. avgusta 2011 sprejel sklep, da skupščini predlaga opravljanje dela predsednika na podlagi pogodbe o zaposlitvi. Predlog je podprl tudi nadzorni odbor. Pred skupščino, ki je bila 9. novembra 2011, je bil pripravljen predlog sprememb in dopolnitev Statuta Združenja⁵⁵, ki je bilo še vedno organizirano kot društvo, ter s temi spremembami povezanih obveznosti knjižnic do članstva. Člani skupščine so ob nekaterih dopolnitvah, predlaganih na skupščini, Statut potrdili in soglasno sprejeli sklep, da od 9. januarja 2012 predsednik Združenja delo opravlja na podlagi pogodbe o zaposlitvi. Za predsednico je skupščina za petletno mandatno obdobje imenovala Vesno Horžen, ki je ob opravljanju nalog direktorice javnega zavoda dela neprofesionalne predsednice Združenja opravljala že od leta 2009. Skupščina je določila višino članarine, ki je bila različna glede na velikost knjižnic. Tako pridobljena sredstva so bila namenjena stroškom dela za predsednico Združenja, ki ji je višino plače določila skupščina, in programskim stroškom za njegovo delovanje. Dodatni vir sredstev za program Združenja je bilo financiranje s strani Ministrstva za kulturo na podlagi vsakoletnega poziva za financiranje javnih kulturnih programov na področju knjižnične dejavnosti. Skupščina je po-

54 JAVNOMNENJSKA TELEFONSKA RAZISKAVA MED ČLANI, UPORABNIKI IN NE-UPORABNIKI SLOVENSКИH SPLOŠNIH KNJIŽNIC; pridobljeno s spletne strani <https://www.knjiznice.si/wp-content/uploads/2019/07/InterstatZDRU%C5%BDENJE-SPLO%C5%A0NIH-KNJI%C5%BDNIC-poro%C4%8Dilo-29092011.pdf>

55 Statut Združenja splošnih knjižnic je po letu 2011 do leta 2024 dvakrat spremenjen in dopolnjen in je objavljen na spletni strani https://www.knjiznice.si/wp-content/uploads/2022/04/ZSK_STATUT_cistopis_2022-jan.pdf

trdila tudi nov sedež Združenja in sicer v Mestni knjižnici Grosuplje, ki je v svoji osrednji enoti omogočila njegovo delovanje. V Mestni knjižnici Grosuplje je sedež ostal 12 let, do leta 2024.

Skupščina je januarja 2012 sprejela program dela in finančni načrt delovanja Združenje za to leto.

Z delom je nadaljevala skupina za oblikovanje strategije razvoja splošnih knjižnic. Predlog dokumenta strateškega razvoja je bil v drugi polovici leta v intenzivni javni razpravi strokovne javnosti in je bil konec leta ob dnevu splošnih knjižnic, 20. novembra, in na Slovenskem knjižnem sejmu v Cankarjevem domu zaključen s predstavitvijo usklajene vsebine. Brošura z naslovom Slovenske knjižnice za prihodnost: strategija razvoja slovenskih splošnih knjižnic 2013–2020⁵⁶ je izšla v prvi polovici leta 2013, takrat so jo prejele vse knjižnice in druge institucije s področja knjižnične stroke, pa tudi občine. To je bil za splošne knjižnice prvi dokument te vrste v slovenskem prostoru, ki ga je oblikovala stroka sama. Z dokumentom se je junija 2013 seznanil tudi Nacionalni svet za knjižnično dejavnost in ga podprl. Strateška področja ter cilji in ukrepi, ki jih je dokument določal, so bili v naslednjem desetletnem obdobju eno najpomembnejših izhodišč za razvoj splošnih knjižnic in pomembno izhodišče za oblikovanje kratkoročnega in srednjeročnega programa Združenja.

Združenje je v letu 2012 organiziralo izobraževanja direktorjev, povezano z aktualnimi potrebami s področja vodenja in upravljanja knjižnic. Knjižnicam je bila nudena podpora pri oblikovanju registra pravilnikov in njihovih vzorcev ter v okviru različne zakonodaje tudi drugih navodil in smernic za njihovo delovanje. Upravni odbor je imenoval več različnih delovnih skupin, skupaj osem, v katerih so sodelovali direktorji in drugi strokovni delavci iz knjižnic. Njihovo delo je vodila in organizirala predsednica Združenja, ter nastala gradiva in dokumente posredovala vsem knjižnicam. S tem se je nadaljeval, nadgrajeval in intenziviral način dela Združenja, ki je bil zastavljen že leta 2000.

56 Dostopno na spletni strani https://www.knjiznice.si/wp-content/uploads/2019/07/ZSK_e-katalog_SLO-1.pdf

Prvi strateški dokument slovenskih splošnih knjižnic iz leta 2013

Zaradi prehoda na tehnološko sodobnejši vmesnik COBISS3/Katalogizacija, ki je zaradi izboljšanja in vzdrževanja kvalitete zapisov spremenil koncept ažuriranja baze podatkov iz lokalne na vzajemno raven, so ponovno oživila tudi razmišljanja o centralni nabavi in obdelavi knjižničnega gradiva, ki naj bi jo za knjižnice na svojih območjih izvajale osrednje območne knjižnice.

Ministrstvo za kulturo je v tem obdobju na Združenje naslovilo pobudo za pripravo izhodišč za normiranje delovnega mesta bibliotekar. Pobude

Združenje ni podprlo, pripravljen pa je bil popis vseh delovnih procesov, ki so potrebni za delovanje knjižnice, in dokument posredovan vsem knjižnicam.

Združenje je sodelovalo pri oblikovanju sprememb Zakona o knjižničarstvu in pri pripravi pomembnega dokumenta za knjižnično stroko, novega predloga Pravilnika o bibliotekarskem izpitu. Predlogi sprememb obeh predpisov so v času javne razprave med knjižničarji sprožali veliko polemik, mnenje splošnih knjižnic je zastopalo Združenje, ki je s pripombami in dopolnitvami k predlogom seznanjalo pripravljavce obeh predpisov. Po intenzivni javni razpravi v strokovni javnosti o predlaganih spremembah posameznih členov, pri čemer je izstopal 39. člen, ki je določal knjižnične delavce in strokovne knjižničarske delavce, je bil Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o knjižničarstvu sprejet leta 2015⁵⁷, in se je pričel uporabljati konec tega leta. Novi Pravilnik o bibliotekarskih izpiti⁵⁸ je bil na podlagi spremenjenega knjižničarskega zakona sprejet konec leta 2016 in stopil v veljavo v začetku leta 2017.

Združenje se je povezovalo z različnimi ministrstvi in drugimi institucijami s področja knjižnične stroke in njihovimi delovnimi telesi. Na pobudo Javne agencije za knjigo (JAK) se je v tem obdobju oblikovala skupina predstavnikov JAK, založnikov, knjigotržcev in knjižničarjev, ki jo je po pooblastilu JAK vodila Tanja Tuma, takrat lastnica Založbe Tuma. Kot odziv na razmisleke in pogovore med vsemi deležniki knjižne verige o centralni nabavi in obdelavi gradiva v splošnih knjižnicah je bil v okviru te skupine v začetku aprila 2012 organiziran delovni obisk v nizozemskem podjetju za oskrbo knjižnic in knjigarn NBD Biblion (<https://www.nbdbiblion.nl/>) v Leidnu blizu Amsterdama, ki so se ga poleg predstavnic založnikov, knjigotržcev in JAK udeležile tudi tri predstavnice Združenja. Sistem za centralno obdelavo gradiva in oskrbo nizozemskih knjižnic kot primer racionalnega in tehnično dobro izpopolnjenega sistema je še dodatno spodbudil knjižnice v

okviru Združenja k razmišljanju, kako bi bilo mogoče nekaj podobnega vzpostaviti v Sloveniji.

Nadaljevala so se tudi razmišljanja o že dolgo pričakovani ponudbi e-knjig v slovenskem jeziku v knjižnicah, in bralnikov, ki bi si jih uporabniki lahko izposodili oziroma se z njimi učili uporabljati e-gradiva. Istočasno so o e-knjigah razmišljale založbe in iskale različne rešitve, nepogrešljiv člen tega razvoja pa je bil tudi Institut informacijskih znanosti Maribor. Vsi člani knjižne verige, ki so se pri iskanju rešitev povezovali, so imeli pred seboj zahtevno nalogo.

V letu 2012 je Narodna in univerzitetna knjižnica – Center za razvoj knjižnic napovedala izvedbo meritev razvitosti splošnih knjižnic na podlagi podatkov iz leta 2011, četrth po vrsti, ki sta jih predpisovala Zakon o knjižničarstvu ter Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe. Združenje je ob tem opozorilo, da ob preteklih meritvah razvitosti nobena od knjižnic ni izpolnjevala pogojev za prvo kategorijo razvitosti in ob tem zastopalo stališče knjižnic, da bi bilo potrebno pogoje spremeniti oziroma oblikovati nov Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe.

V letu 2012, ki je bilo v državi zaznamovano s finančno krizo, je tudi delovanje knjižnic oziroma celotnega javnega sektorja močno zaznamoval Zakon o uravnoteženju javnih financ (ZUJF), sprejet maja 2012. Ta je za zagotovitev vzdržnih javnih financ in za zmanjšanje izdatkov državnega in občinskih proračunov spremenil in dopolnil določbe velikega števila različnih zakonov. ZUJF je predvsem na področju zaposlovanja povzročil dolgoročne posledice, velikokrat negativne, na različnih področjih javnega sektorja, tudi v knjižnicah. Na podlagi tega zakona je bilo skozi dodatne intervencijske zakone v naslednjih desetih letih sprejetih mnogo ukrepov, ki so urejali javne finance in na različne načine vplivali na knjižnice.

57 Uradni list RS, št. 92/15

58 Uradni list RS, št. 75/16

TRETJE DESETLETJE 2013–2024: ZDRUŽENJE SPLOŠNIH KNJIŽNIC – GONILO RAZVOJA SPLOŠNIH KNJIŽNIC

Leta 2013 je bil v zaključni fazi projekt, začel v letu 2011, s katerim so knjižnice načrtale svojo razvojno pot do konca tega desetletja. S strateškim dokumentom Slovenske knjižnice za prihodnost: strategija razvoja slovenskih splošnih knjižnic 2013–2020, ki ga je v začetku leta 2013 potrdila in sprejela skupščina Združenja in je izšel v tiskani obliki, objavljen pa je bil tudi na spletni strani, so knjižnice in v njihovem imenu Združenje ob različnih priložnostih seznanjale različne strokovne in splošne javnosti. Jeseni je bil predstavljen na posvetovanju Zveze bibliotekarskih društev Slovenije, z njim so se seznanili resorno ministrstvo, različni strokovni odbori in posvetovalna telesa, občine ter druge institucije, promovirali so ga mediji.

V začetku leta je deset testnih knjižnic v okviru Združenja pristopilo k sodelovanju s Študentsko založbo (leta 2014 se je ta preimenovala v založbo Beletrina) pri razvoju spletne platforme Biblos za izposajo e-knjig v slovenskem jeziku. To je v naslednjih letih postala pomembna nova storitev v splošnih knjižnicah, ki so svojim uporabnikom storitev izposoje e-knjig prvič ponudile v drugi polovici leta 2013, ko se je zaključilo testno obdobje njenega delovanja. Vzpostavitev platforme, implementacija nove storitve v knjižnice in usklajitev poslovnega modela med izvajalcem in knjižnicami – naročniki te storitve, je zahtevalo od Združenja, ki je knjižnice v teh procesih zastopalo, pomemben angažma v tem in še v naslednjih desetih letih. Usklajevanja pogodbenih določb, kjer so bili izpostavljeni zlasti dogovori o višini stroškov za uporabnino portala, ki so jih knjižnice plačevale Beletrini, so v Združenju potekala vsako leto pred sklenitvijo nove pogodbe med Beletrino in knjižnicami vse do leta 2024, ko je izvajalec sodelovanje prekinil in je bil dostop do Biblosa v knjižnicah onemogočen.

V letu 2013 je Združenje prvič razpisalo nagrado za najboljši projekt v splošnih knjižnicah z namenom, spodbuditi razvoj in kakovostno delo splošnih knjižnic ter napredek na področju storitev za uporabnike, strokovnega dela in vodenja knjižnic. Že prvo leto se je na razpis odzvala četrtnina vseh knjižnic in število prijav je ostalo v teh okvirih vsa naslednja leta. Od leta 2013 nagrade vsako leto podeli Združenje na dogodku ob dnevu splošnih

knjižnic, 20. novembra. Do leta 2015 je dogodek organizirala Sekcija za splošne knjižnice pri Zvezi bibliotekarskih društev Sloveijje, od takrat dalje pa poteka v organizaciji Združenja. Vsi prijavljeni projekti, predvsem pa nagrajeni, so postali primeri dobrih praks, ki so bili v naslednjem desetletju vsako leto maja predstavljeni strokovni javnosti na strokovnem dogodku, organiziranem v sodelovanju Združenja in Sekcije za splošne knjižnice.

Prvi razpis Združenja za nagrado za najboljši projekt v splošnih knjižnicah in listina za nagrajene knjižnice.

V tem obdobju se je nadaljevalo organiziranje izobraževanj za direktorje z zavedanjem, da sta upravljanje in vodenje splošnih knjižnic pomembna dejavnika za uspešno in učinkovito poslovanje ter uveljavljanje splošnih knjižnic. Izobraževalni cikel različnih vsebin s področja vodenja in upravljanja zavodov iz leta 2010 je bil nadgrajen z izvedbo sto ur trajajočega izobraževanja za pridobitev znanj s področja poslovnih ved, ki je potekalo v šolskem letu 2013/2014. Program je oblikovalo Združenje skupaj z zunanjimi sodelavci v skladu s cilji strategije razvoja splošnih knjižnic za obdobje 2013–2020.

Vsebine, sprejete z letnim programskim načrtom na skupščini Združenja, so se izvajale v okviru delovnih skupin, ki jih je imenoval upravni odbor⁵⁹. Takšna praksa, ki se je pričela že v letu 2000, se je v zadnjem desetletju delovanja Združenja intenzivirala in delovanje teh skupin je močno vplivalo na razvoj knjižnične stroke in na način poslovanja knjižnic. Ne katere skupine so delovale kontinuirano več let zapored, druge so nastale na podlagi trenutnih potreb in ko je bil cilj, ki so si ga zastavile, dosežen, prenehale delovati. V skupinah so sodelovali direktorji iz različnih knjižnic, pa tudi drugi strokovni delavci. Na ta način so knjižničarji iz različnih regij sooblikovali program Združenja in opozarjali na specifične svojih okolij. V letu 2013 je bilo za različne delovne naloge imenovanih osem delovnih skupin, ki so pripravljale odzive na zakonodajne in druge predloge v okviru resorja in stroke, ki jih je pripravljala država, notranje akte Združenja, ki

59 V Združenju je v letih od 2010–2023 delovalo cca 40 delovnih skupin, ki so imele povprečno 5 članov. Člani so bili direktorji knjižnic in strokovni delavci. V nadaljevanju so našteje delovne skupine, ki so bile aktivne leto dni ali več: skupina za strategijo 2013–2020, skupina za evalvacijo strategije 2013–2020, skupina za strategijo 2022–2027, skupina za akcijski načrt strategije 2022–2027, skupina za oblikovanje programa izobraževanja za knjižnični menedžment, skupina za Biblos, komisija za podeljevanje nazivov Branju prijazna občina, skupina za Cobiss, skupina za utemeljitev zaračunavanja članarin v splošnih knjižnicah, skupina za e-hrambo dokumentacijskega in arhivskega gradiva, skupina za inovacije v splošnih knjižnicah, skupina za oblikovanje poslovnega modela o povezovanju knjižnic pri nabavi in obdelavi knjižničnega gradiva, skupina za kulturni bazar, komisija za nagrado Združenja, skupina za oblikovanje normativov za delovno mesto bibliotekarja, skupina za delovanje knjižnic v času epidemije, skupina za oblikovanje kriterijev za izpolnjevanje pogojev za izvajanje dejavnosti splošnih knjižnic, skupina za oblikovanje smernic o prireditvah v splošnih knjižnicah, skupina za storitev izposoje zvočnih knjig v splošnih knjižnicah, skupina za oblikovanje enotnega klasifikacijskega načrta, skupina za promocijo v tednu splošnih knjižnic, skupina za oblikovanje predloge dokumenta o organizaciji in sistemizaciji delovnih mest v splošnih knjižnicah, skupina za skupno spletno stran splošnih knjižnic, skupina za statistični vprašalnik o delovanju splošnih knjižnic, skupina za študijo o postopkih pridobivanja knjižničnega gradiva, aktiv računovodij, aktiv direktorjev območnih knjižnic, komisija za vzpostavitev kompetenčnih centrov ...

so bili potrebni za njegovo delovanje in izvajanje programa ter smernice in priporočila za poenoteno delovanje knjižnic.

V tem obdobju je potekala razprava o predlogu Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o uresničevanju javnega interesa za kulturo, pripravljali se je nov nacionalni kulturni program, še vedno je potekal postopek priprave sprememb Zakona o knjižničarstvu ter oblikovanje Pravilnika o bibliotekarskih izpitih, napovedovala pa se je tudi priprava sprememb Pravilnika o pogojih za izvajanja knjižnične dejavnosti kot javne službe. Ministrstvo za kulturo je pripravilo osnutek Zakona o knjigi (sprejet leta 2014 kot Zakon o enotni ceni knjige⁶⁰), s katerim je imelo namen uzakoniti enotno ceno knjige, ki naj bi prinesla pozitivne posledice vsem članom knjižne verige. Knjižnice so bile iz tega zakona izvzete in so še vedno lahko kupovale knjige s popustom. Združenje je sodelovalo pri spremembah Zakona o Javni agenciji za knjigo Republike Slovenije (JAK) s predlogom, da se v svet JAK imenuje tudi predstavnik izmed strokovnjakov s področja knjižnične dejavnosti, kar je zakonodajalec sprejel.

Pri vseh procesih spreminjanja zakonodaje je bilo Združenje soudeleženec s pripravo in posredovanjem mnenj in stališč ali pa z neposrednim sodelovanjem svojega predstavnika v sredinah, ki so spremembe pripravljale. Članice je redno obveščalo o spremembah druge zakonodaje, predvsem s področja delovnega prava, ter jih usmerjalo pri izpolnjevanju predpisov z izobraževanju ali s pripravo različnih podlag in vzorcev pravilnikov ter drugih dokumentov.

Združenje se je tako kot v prejšnjih letih povezovalo z vsemi ustanovami, ki strokovno podpirajo izvajanje knjižnične dejavnosti: z Narodno in univerzitetno knjižnico, Institutom informacijskih znanosti Maribor, Zvezo bibliotekarskih društev Slovenije, Javno agencijo za knjigo, Filozofsko fakulteto – Oddelkom za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo, Nacionalnim svetom za knjižnično dejavnost. Z vsemi je bilo v dialogu

o aktualnih dogajanjih na področju stroke in tudi drugih vsebin. Neposredno je komuniciralo s svojim resornim ministrstvom in pri tem zastopalo stališča, dogovorjena in sprejeta s strani svojih članic. Direktorje splošnih knjižnic je zastopalo tudi pri prizadevanjih za uravnoteženje plač s plačami strokovnih delavcev s predlogom sprememb Meril za določitev plač direktorjem splošnih knjižnic in s predlogom sprememb Kriterijev za določitev delovne uspešnosti direktorjev splošnih knjižnic.

Program za leto 2014, ki ga je sprejela skupščina januarja tega leta, je zajemal kontinuirane aktivnosti Združenja, ki so se nadaljevale iz prejšnjih let: zbiranje in posredovanje informacij vsem članicam za področje strokovnega dela in splošnega poslovanja knjižnic; oblikovanje skupnih stališč na področju stroke in poslovanja ter predstavljanje in zastopanje knjižnic v strokovni in splošni javnosti; sodelovanje z različnimi institucijami s področja stroke in z drugimi deležniki v knjižni verigi pri pripravi podlag za delovanje knjižnic; priprava strokovnih gradiv in vzorcev poslovnih dokumentov ter individualna pomoč pri posameznih vprašanjih o vodenju splošnih knjižnic; usmerjanje knjižnic pri izvajanju določb interventne zakonodaje (Zakon o uravnoteženju javnih financ iz leta 2012); zastopanje in predstavljanje splošnih knjižnic v javnosti in v medijih.

Nadaljujejo se aktivnosti in sodelovanje pri pripravah sprememb Zakona o knjižničarstvu ter z njim povezanih podzakonskih aktov, Združenje je opozarjalo tudi na potrebo po novih strokovnih priporočilih in standardih za splošne knjižnice ter na nujnost spremembe Pravilnika o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe.

Od leta 2012 se je sofinancerski delež Ministrstva za kulturo za nakup knjižničnega gradiva, močno zniževal, leta 2014 pa se je v primerjavi z letom 2011 prepolovil, kar je negativno vplivalo tudi na višino sofinanciranja v vseh prihodnjih letih, saj vse do leta 2024, kljub postopnemu dvigovanju deleža, nikoli več ni doseglo ravni iz leta 2011.

Pri prizadevanjih za zvišanje sredstev za nakup gradiva in za druga področja sofinanciranja, ki jih določa Zakon o knjižničarstvu, je knjižnice tudi v nadaljnjem desetletju zastopalo Združenje.

Izvajanje sprememb Zakona o uresničevanju javnega interesa za kulturo, sprejetih konec leta 2013, je prineslo knjižnicam in lokalnim skupnostim različne obveznosti: obvezen je bil sprejem štiriletnega lokalnega programa za kulturo v lokalnih skupnostih; podrobneje so bile opredeljene vsebine strateškega načrta javnega zavoda in obdobje, za katerega ga je potrebno oblikovati; določen je bil način začasnega financiranja javnih zavodov v primeru, ko ni sprejet proračun; obvezno je bilo usposabljanje članov svetov javnih zavodov in še nekatere druge spremembe. Vprašanja in dileme, ki so nastajale ob izpolnjevanju teh določb, so knjižnice preko Združenja naslavljale na Ministrstvo za kulturo. Združenje se je aktivno odzivalo tudi na različne druge zakonodajne predloge, ki jih je vladajoča politika v tem času pripravljala kot odziv na finančno krizo v državi.

Nadaljevali so se pogovori in pogajanja s Študentsko založbo (Beletrino) glede poslovnega modela za uporabo portala Biblos in glede njegovega delovanja. Nanj so imele knjižnice veliko pripomb in predlogov, ki so jih z izvajalcem usklajevale preko Združenja. Uporaba e-knjig oziroma portala Biblos je bila med uporabniki v tem obdobju še skromna, dvajset odstotkov splošnih knjižnic svojim uporabnikom te storitve sploh še ni zagotavljalo. Združenje je na Ministrstvo za kulturo naslovilo pobudo za sofinanciranje vzdrževanja portala.

Veliko pozornosti je Združenje še vedno posvečalo organizaciji izobraževanj knjižničnega menedžmenta v skladu s potrebami zaradi sprememb zakonodaje ali zaradi razvoja stroke. V letu 2014 je bilo tako izvedenih šest enodnevnih ali dvodnevni izobraževanj, ob tem pa je v prvi polovici leta potekal drugi del »šole za direktorje 2013/2014«, ki se je zaključil maja, v drugi polovici leta 2014 pa je bilo za srednji knjižnični menedžment v skrajšani obliki tridesetih ur izvedeno podobno izobraževanje kot za direktorje. Združenje je tako postalo pomemben organizator usmerjenih in kontinuiranih ciklusov izobraževanj za knjižnični menedžment za

področje stroke in poslovanja, ki jih je na različne načine in v različnih oblikah izvajalo tudi vsa naslednja leta.

Delovne skupine iz prejšnjega leta so nadaljevale s svojim delom. Skupina za oblikovanje normativov za delovno mesto bibliotekar, ki je nastala v okviru Združenja na pobudo Ministrstva za kulturo, je svoje delo zaključila z dokumentom Predlog normativov za delovno mesto bibliotekarja⁶¹, ki ga je posredovala ministrstvu. V okviru te skupine so bile v knjižnicah izvedene tudi meritve porabe časa pri obdelavi knjižničnega gradiva, ki so bile predstavljene v posebnem dokumentu z enakim naslovom⁶².

V tem letu je začela z delom nova delovna skupina za izvedbo študije o postopkih pridobivanja knjižničnega gradiva v splošnih knjižnicah, ki je bila kasneje podlaga za oblikovanje poslovnega modela za skupno nabavo in obdelavo knjižničnega gradiva, o katerem se je v splošnih knjižnicah že dlje časa razpravljalo. V delovni skupini so sodelovali strokovni delavci in direktorji splošnih knjižnic, predstavniki Narodne in univerzitetne knjižnice in Instituta informacijskih znanosti Maribor. Povod za razmišljanje o skupni nabavi in obdelavi knjižničnega gradiva v splošnih knjižnicah je bila uvedba platforme COBISS3/Katalogizacija, ki je v pridobivanje dovoljenj za obdelavo knjižničnega gradiva in v samo obdelavo vnesla več sprememb. Pomembna razloga sta bili tudi racionalizacija in optimizacija delovnih procesov v knjižnicah, kar bi knjižničarjem omogočilo, da bi več svojega časa namenili vedno bolj zahtevnim potrebam in pričakovanjem uporabnikov. Skupina je izhodišča za študijo pripravila v letu 2014, konec tega leta pa je s pomočjo zunanje izvajalca, mariborskega podjetja Interstat d.o.o., in v sodelovanju večine splošnih knjižnic izvedla raziskavo oziroma popis stanja o vseh postopkih, ki jih splošne knjižnice izvajajo pri nabavi in obdelavi gradiva, na podlagi katere je bilo pripravljeno poročilo zunanje

61 Dokument hrani ZSK v digitalni obliki v svojem arhivu.

62 Dokument hrani ZSK v digitalni obliki v svojem arhivu.

izvajalca z naslovom Študija o nabavi in obdelavi gradiva⁶³. Na podlagi tega popisa je delovna skupina Združenja v letu 2015 oblikovala dokument Študija o postopkih pridobivanja knjižničnega gradiva v splošnih knjižnicah⁶⁴, ki je bil v začetku leta 2016 predstavljen strokovni javnosti in je bil podlaga za oblikovanje Poslovnega modela centraliziranih postopkov nabave, obdelave, opreme in distribucije knjižničnega gradiva v splošnih knjižnicah⁶⁵. Poslovni model je pripravila delovna skupina s sodelovanjem Zavoda za inovativnost in podjetništvo ZIPO. Namesto začetne ideje o regionalnih centrih je model predvideval enoten Center za nabavo, opremo in distribucijo knjižničnega gradiva in ne več nabavo in obdelavo v okviru območnih knjižnic, ter dve posvetovalni skupini, in sicer Svet za nabavo in Svet za obdelavo knjižničnega gradiva, ki bi ju sestavljali predstavniki sodelujočih knjižnic. Poslovni model je bil podlaga za poslovni načrt pridobivanja knjižničnega gradiva, ki ga je delovna skupina pripravila v letu 2017. Osem knjižnic je v štirih različnih regijah konec leta 2017 izvedlo pilotni projekt z namenom preizkusiti vzpostavitev skupne nabave in obdelave gradiva na podlagi pripravljenega poslovnega načrta. Pilotni projekt se je zaključil junija 2018. Od knjižnic v pilotnem projektu sta skupno nabavo v naslednjih letih ohranili dve knjižnici, Mestna knjižnica Ljubljana kot izvajalka storitve in Mestna knjižnica Grosuplje kot njena uporabnica.

Že ob napovedi načrtovane študije o postopkih pridobivanja knjižničnega gradiva je precejšnje število knjižničarjev in vodstev knjižnic izrazilo dvome in pomisleke o potrebnosti in smiselnosti takšne raziskave. Nasprotovanja so se stopnjevala ves čas njenega nastajanja, vrh pa so dosegla ob predstavitvi Poslovnega modela centraliziranih postopkov nabave, obdelave, opreme in distribucije v splošnih knjižnicah. Dvomi so temeljili na nezaupanju, da bi takšen način organiziranosti pridobivanja in obdelave gradiva v knjižnicah ohranil obstoječa delovna mesta, in na pomislekih predvsem manjših knjižnic, ali bi knjižničarji, ki bi izvajali centrali-

63 Dokument hrani ZSK v digitalni obliki v svojem arhivu.

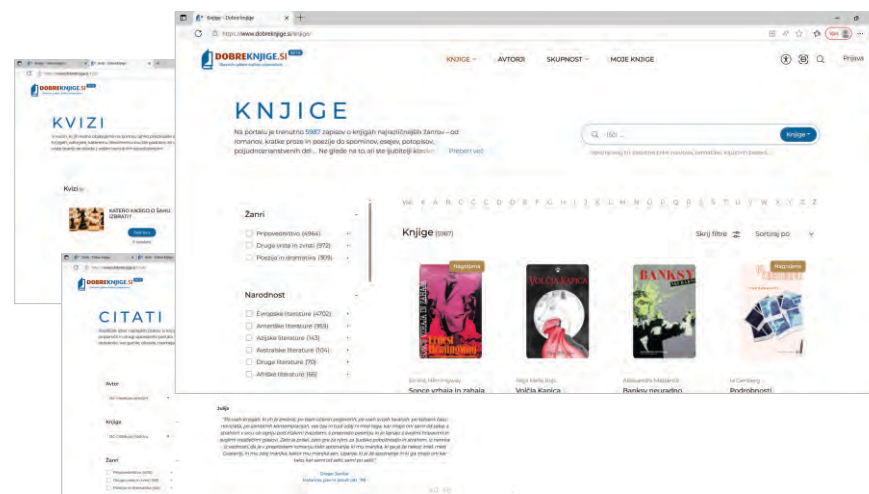
64 Objavljeno na spletni strani https://www.knjiznice.si/wp-content/uploads/2020/06/ZSK_%C5%A0TUDIJA_o_postopkih_pridobivanja_knji%C5%BEni%C4%8Dnega_gradiva.pdf

65 Dokument hrani ZSK v digitalni obliki v svojem arhivu.

zirano nabavo, bili kos razumevanju lokalnih posebnosti okolij, za katere bi pridobivali gradivo.

Kljub vsemu ideja o skupni nabavi in obdelavi gradiva ostaja še vedno živa, prav tako je še vedno živ in razvojno naravnan primer dobre prakse takšnega sodelovanja med Mestno knjižnico Ljubljana in Mestno knjižnico Grosuplje.

V letu 2014 je zaživela pomembna spletna platforma splošnih knjižnic, portal **Dobreknjige.si** <https://www.dobreknjige.si/>, ki sta ga v okviru območnosti skupaj oblikovali Knjižnica Srečka Vilharja Koper in Goriška knjižnica Franceta Bevka Nova Gorica. Knjižnici sta preko Združenja povezali vse splošne knjižnice, v njihovem imenu je bilo Združenje podpisnik sporazuma o sodelovanju knjižnic pri portalu. Sporazum je določil, da portal upravljata obe knjižnici, ureja ga uredniški odbor, delovanje pa spremlja nadzorni odbor. Knjižničarji so pričeli z vnašanjem vsebin in predstavitvami ter opisi kakovostne literature na portalu, kar izvajajo še danes. Portal, ki ga ustvarjajo knjižnice, je v slovenskem prostoru postal pomembna informacijska točka o knjigah, namenjena uporabnikom in vsem članom knjižne verige.

Portal Dobreknjige.si <https://www.dobreknjige.si/>

Leto 2015 se je pričelo z razpravo o dodatnih predlogih sprememb Zakona o knjižničarstvu, kljub temu da je bila javna razprava o predlaganih spremembah konec leta 2014 že zaključena. Razprava se je nadaljevala glede določb o preverjanju izpolnjevanja pogojev za izvajanje knjižnične javne službe in za vpis oziroma izbris iz razvida knjižnic, ki ga je izvajala Narodna in univerzitetna knjižnica. Spet se je pokazala potreba po oblikovanju sprememb Pravilnika o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe, saj je bilo potrebno na novo opredeliti izbor podatkov, ki so bili podlaga za meritve razvitosti in vpis v razvid, na kar so knjižnice v okviru Združenja opozorile Ministrstvo za kulturo in Narodno in univerzitetno knjižnico – Center za razvoj knjižnic že ob izvedbi zadnjih meritev razvitosti leta 2012. V začetku leta 2015 je Center za razvoj knjižnic napovedal nove meritve razvitosti splošnih knjižnic na podlagi enakih meril, kot so veljala za prejšnje meritve, vendar so knjižnice na skupščini Združenja marca 2015 sprejele sklep, da »se z vsebino in kriteriji meritev ne strinjajo, ker ne odražajo dejanskega stanja, in zato pri ugotavljanju pogojev za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe oziroma pri izvajanju meritev razvitosti v tem letu ne bodo sodelovale«⁶⁶. To skupno odločitev v okviru Združenja so spoštovale vse splošne knjižnice in meritve v tem letu niso bile izvedene. Preden je Ministrstvo za kulturo pričelo z aktivnostmi za oblikovanje sprememb Pravilnika o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti, je minilo še nekaj let, ker so morale biti pred tem sprejete spremembe Zakona o knjižničarstvu in oblikovan dokument Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice za naslednje desetletno obdobje, saj so obstoječi standardi veljali do leta 2015.

Združenje je bilo v tretjem letu delovanja portala Biblos še vedno vezni člen med knjižnicami in izvajalcem te storitve, založbo Beletrina. Na sestankih vseh deležnikov so potekali pogovori in usklajevanja o razvoju Biblosa ter o financiranju portala oziroma poslovnem modelu med knjižnicami in izvajalcem. O uporabi portala v knjižnicah je Združenje obveščalo Ministrstvo za kulturo in ga tudi vedno znova pozivalo, naj neposredno financira njegovo vzdrževanje in razvoj.

V zadnjih nekaj letih je bila prisotna potreba po oblikovanju enotnega klasifikacijskega načrta (EKN) za razvrščanje in hranjenje dokumentarnega in arhivskega gradiva za knjižnice. Pobuda Ministrstva za kulturo je bila, da to pripravi delovna skupina v okviru Združenja. Po več neuspešnih poskusih, da bi pripravili tak dokument, je leta 2015 s pomočjo in sodelovanjem strokovnjakov iz arhivov in predstavnikov knjižnične stroke ter poslovnih sekretarjev knjižnic, ki so se povezali v delovno skupino v okviru Združenja, EKN začel nastajati. Dokument je bil dokončan in sprejet v arhivski in knjižnični stroki leta 2017, ko so ga v uporabo prejele vse knjižnice in je bil pozneje tudi podlaga za oblikovanje vzorčnih notranjih pravil za e-hrambo dokumentacijskega in arhivskega gradiva splošnih knjižnic, kar je leta 2022 ravno tako potekalo v okviru Združenja.

Združenje je nadaljevalo z organiziranjem enodnevnih in dvodnevnih izobraževanj za direktorje, povezanih z aktualnimi potrebami na področju vodenja in upravljanja knjižnic ter zastopalo knjižnice pri pridobivanju razlag in usklajevanju izvajanja novih predpisov, ki jih je sprejela država (npr. uvedba davčnih blagajn). Pripravilo je tudi dve različici programa za večurni tretji cikel izobraževanj za knjižnični menedžment, ki bi povezal direktorje in srednji menedžment, vendar ga zaradi premajhnega interesa knjižnic ni izvedlo.

V letu 2015 je Združenje skupaj z nevladnim in neprofitnim zasebnim zavodom Jara, ki je sodeloval s knjižnicami, uspešno kandidiralo na razpis EU za izvedbo dveh projektov v sklopu organizacije Public Libraries 2020 (PL 2020) iz Bruslja. Projekta Knjižnice povezujejo <https://www.knjiznice.si/zdruzenje-splosnih-knjiznic/projekti-zsk/> in Knjižnice spremenjajo življenja <https://princh.com/blog-public-libraries-2020-advocacy-project-for-european-libraries/> sta imela za cilj razviti model zagovorništva med knjižnicami in osveščanje evropskih poslancev o pomenu in vlogi splošnih knjižnic ter zagovorništvo knjižnic z njihove strani. V projektih je skozi vse leto sodelovalo sedem knjižnic, ki so izvajale storitve za podporo socialni vključenosti prebivalcev in jih predstavljale z različnimi promocijskimi gradivi.

Združenje je v svoji programski politiki podpiralo udeležbo svojih članov na strokovnih dogodkih v tujini, za to je namenjalo tudi posebna sredstva. Pogoje za udeležbo je določal leta 2013 sprejeti interni Pravilnik o kriterijih za udeležbo direktorjev splošnih knjižnic na mednarodnih oblikah izobraževanja. V letu 2015 so se konference Next Library v Aarhusu na Danskem udeležili tudi predstavniki splošnih knjižnic. Ob obisku direktorjev splošnih knjižnic iz Litve v Sloveniji je Združenje podpisalo sporazum o sodelovanju z Zvezo knjižnic Litve, ki je bil obnovljen leta 2024. Sporazum je bil podlaga za različna sodelovanja med slovenskimi in litvanskimi knjižnicami, med drugim tudi za predstavitev modela izposoje e-knjig v slovenskih splošnih knjižnicah, ki je potekala leta 2016 v Litvi.

S svojim delom so tudi v tem letu kontinuirano nadaljevale različne delovne skupine, nekatere pa so bile v skladu s potrebami oblikovane na novo. Predstavniki Združenja so sodelovali v komisiji Ministrstva za kulturo pri oblikovanju programa za usposabljanje diplomantov drugih smeri za delo v knjižnicah, ki naj bi ga v prihodnjih letih izvajal Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo Filozofske fakultete in z Narodno in univerzitetno knjižnico – Centrom za razvoj knjižnic v delovni skupini, ki je pripravljala Strokovna izhodišča za spremembe izvajanja posebnih nalog osrednjih območnih knjižnic⁶⁷, strokovni javnosti predstavljena in objavljena leta 2017.

Na skupščini konec leta 2015 je skupina direktorjev splošnih knjižnic ob predlogu vsebinskega in finančnega načrta za leto 2016 pripravila pripombe na delovanje Združenja, ki so bile kritične do porabe sredstev za nekatere vsebine, predlagane v programu, predvsem pa je skupina od organov Združenja pričakovala, da »učinkoviteje opravi svojo nalogo v odnosu z ministrstvom, ki bo rezultirala v drugačni odmeri«⁶⁸ finančnih sredstev za nakup knjižničnega gradiva. Zaupanje v Združenje je v veliki meri omajalo pripravljanje smernic za skupno nabavo in obdelavo knjižničnega

gradiva, s čimer se nekatere knjižnice niso strinjale, in njihova stiska ob velikem zmanjševanju sredstev za nakup gradiva s strani Ministrstva za kulturo. Ob pojasnilih organov Združenja glede načrtovanih programskih vsebin in njegove vloge oziroma možnosti vplivanja na višino sofinanciranja knjižničnega gradiva s strani ministrstva ter ob dopolnitvah finančnega načrta se je zaupanje spet vzpostavilo.

Skupščina je marca leta 2016 za predsednico za naslednje petletno mandatno obdobje (2017–2021) imenovala **Vesno Horžen**, ki je ta dela na podlagi pogodbe o zaposlitvi opravljala že v predhodnem mandatnem obdobju.

Združenje je izvajalo vsebine, definirane v Statutu Združenja in ohranjalo način delovanja, zastavljen v preteklih letih. V okviru delovnih skupin je pripravilo različne predloge in pobude za spremembe na področju stroke, zbiralo in posredovalo informacije vsem svojim članicam za področje strokovnega dela in splošnega poslovanja knjižnic, oblikovalo stališča na področju zakonodaje, predstavljalo in zastopalo splošne knjižnice v strokovni in splošni javnosti, organiziralo izobraževanja za knjižnični menedžment ter sodelovalo z različnimi institucijami.

Obdobje je zaznamovala sprememba področne zakonodaje in novi podzakonski predpisi: konec leta 2015 je bil sprejet Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o knjižničarstvu (Zknj-1a)⁶⁹, konec leta 2016 pa še Pravilnik o strokovnih nazivih v knjižnični dejavnosti⁷⁰ in Pravilnik o bibliotekarskem izpitu⁷¹. Združenje je pri oblikovanju predpisov ves čas sodelovalo z mnenji, pripombami in stališči.

Osrednje območne knjižnice (OOK) so izrazile potrebo, da bi se v okviru Združenja med seboj še posebej povezale. Odpirala se je namreč vrsta vprašanj o njihovem poslanstvu in vlogi v prihodnosti. Delovna skupina v

67 Objavljeno na spletni strani https://www.knjiznice.si/wp-content/uploads/2020/06/NUK_OOK_Strokovna_izhodišca_spremembe_OOK_2017.pdf

68 Arhiv ZSK, mapa Zapisniki UO in NO ter skupščine 2016

69 Uradni list RS, številka 92/15

70 Uradni list RS, številka 65/16

71 Uradni list RS, številka 75/16

Narodni in univerzitetni knjižnici – Centru za razvoj knjižnic, ki je pripravljala dokument Strokovna izhodišča za spremembe izvajanja posebnih nalog OOK, strokovne javnosti o vsebinah, o katerih je razpravljala, med njegovim nastajanjem ni informirala. Zato je Združenje pripravilo pobudo za srečanje direktorjev OOK, predstavnikov Narodne in univerzitetne knjižnice, Ministrstva za kulturo in predstavnika Združenja. S tem srečanjem so se oblikovala izhodišča za delovanje aktiva direktorjev OOK v okviru Združenja, ki je v sodelovanju z naštetimi institucijami v naslednjih letih na podlagi velikega števila razprav in usklajevanj predlogov in pobud ter z drugimi različnimi aktivnostmi pripravilo in izvedlo pomembne spremembe v načinu delovanja OOK ter v načinu izvajanja nacionalne koordinacije OOK. To je namreč do leta 2019 izvajala Narodna in univerzitetna knjižnica – Center za razvoj knjižnic, po tem letu pa je izvajanje teh nalog postopoma opuščala oziroma jih v letu 2020 popolnoma opustila. Od leta 2023 je na podlagi pogodbe, sklenjene med vsemi OOK in Združenjem, nacionalno koordinacijo izvajala ena od območnih knjižnic. Takšno ureditev je omogočil novi Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične javne službe⁷², sprejet marca leta 2023.

V tem letu je delovna skupina, ki je pripravila strateški razvojni dokument Strategija razvoja splošnih knjižnic 2013–2020, skupaj s še nekaterimi strokovnimi delavci iz različnih knjižnic, ki pri pripravi dokumenta niso sodelovali, po treh letih njenega izvajanja izvedla evalvacijo strategije. Skupina je oblikovala dokument Strategija razvoja slovenskih splošnih knjižnic 2013–2020: evalvacija⁷³, v katerem je pripravila pregled, kateri od ciljev in ukrepov so bili uresničeni in kateri na uresničitev še čakajo, pripravila pa je tudi predloge za spremembe in dopolnitve ciljev in ukrepov. Dokument so prejele vse splošne knjižnice.

V letu 2016 so bile v Združenju pripravljene podlage za nov projekt, za natečaj Branju prijazna občina, ki ga bodo v prihodnjih letih izvajali skupaj Združenje, Ministrstvo za kulturo in Skupnost občin Slovenije. Projekt Branju prijazna občina je izpostavil lokalne skupnosti, ki prepoznajo pomen bralne kulture, jo podpirajo z različnimi programi in projekti ter temu namenajo javna sredstva. Naziv se občinam podeljuje na podlagi kriterijev, določenih v natečaju, ki je bil prvič objavljen na kulturni praznik, 8. februarja leta 2017. Od takrat se nazivi podeljujejo vsako leto na Ta veseli dan kulture, 3. decembra⁷⁴. Do leta 2024 je nazive »branju prijazna občina« prejel sedemdeset slovenskih občin. Projekt je medijsko odmeven v nacionalnem prostoru, še bolj pa v lokalnih medijih.

Branju prijazna občina, natečaj in potrdilo o nazivu

72 Uradni list RS, številka 28/23

73 Dokument hrani ZSK v digitalni obliki v svojem arhivu

74 Občine, prejemnice naziva so navedene na spletni strani <https://www.knjiznice.si/zdruzenje-splosnih-knjiznic/razpisi-in-natecaji-zsk/>

Kot je bilo že omenjeno, je na skupščini novembra 2016, na kateri se je sprejemal program za leto 2017, šestnajst knjižnic pripravilo pisno izjavo, da ne podpirajo Poslovnega modela optimizacije postopkov nabave in obdelave gradiva v splošnih knjižnicah, zato tudi ne podpirajo izdelave poslovnega načrta za izvajanje skupne nabave in obdelave, predvidene v programu Združenja za leto 2017. Program z nekaterimi popravki in dopolnitvami, predlaganimi na skupščini, je kljub temu večina članic potrdila in sprejela, in s tem se je nadaljevalo tudi delo delovne skupine za oblikovanje poslovnega načrta skupne nabave in obdelave gradiva.

V letih 2017, 2018 in 2019 je Združenje svoje delovanje nadaljevalo po ustaljenih tirnicah, ki jih določata Statut in dokument Strategija razvoja splošnih knjižnic 2013–2020 ter so bila nadaljevanje načina delovanja in vsebin iz prejšnjih let. Še vedno so vsebinsko jedro predstavljale delovne skupine, ki so izvajale vse v letnem programu načrtovane aktivnosti. Skupine so delovale kontinuirano ali pa so se v skladu s potrebami oblikovale na novo. Leta 2019 se je ponovno vzpostavila delovna skupina za pripravo novega strateškega razvojnega dokumenta za splošne knjižnice za obdobje po letu 2020.

Združenje je spremljalo spremembe različne zakonodaje, ki je posredno ali neposredno zadevala delovanje splošnih knjižnic, in sodelovalo pri njihovem oblikovanju s stališči, mnenji, odzivi. Ministrstvo za kulturo je v letu 2017 pričelo s pripravo prenove kulturnega modela z namenom modernizacije kulturne politike, ki pa je zaradi veliko nasprotovanj različnih deležnikov s področja kulture ni nadaljevalo. Pripravljalo je tudi nacionalni program za kulturo za obdobje 2018–2025 ter predlog sprememb Zakona o uresničevanju javnega interesa za kulturo. Združenje se je na predloge krovnih dokumentov in zakonodaje, ki se na koncu ni udejanjila, odzivalo z mnenji in pripombami. Sprejet je bil novi Pravilnik o razvidu knjižnic⁷⁵, leta 2018 se je pričel pripravljati nov Zakon o zagotavljanju sredstev za nekatere nujne programe RS v kulturi. V letu 2017 je bil v jav-

ni razpravi predlog Strokovnih priporočil in standardov za splošne knjižnice, na katerega je Združenje v okviru posebne delovne skupine pripravilo pripombe in dopolnitve, ki so jih pripraviljavci dokumenta upoštevali.

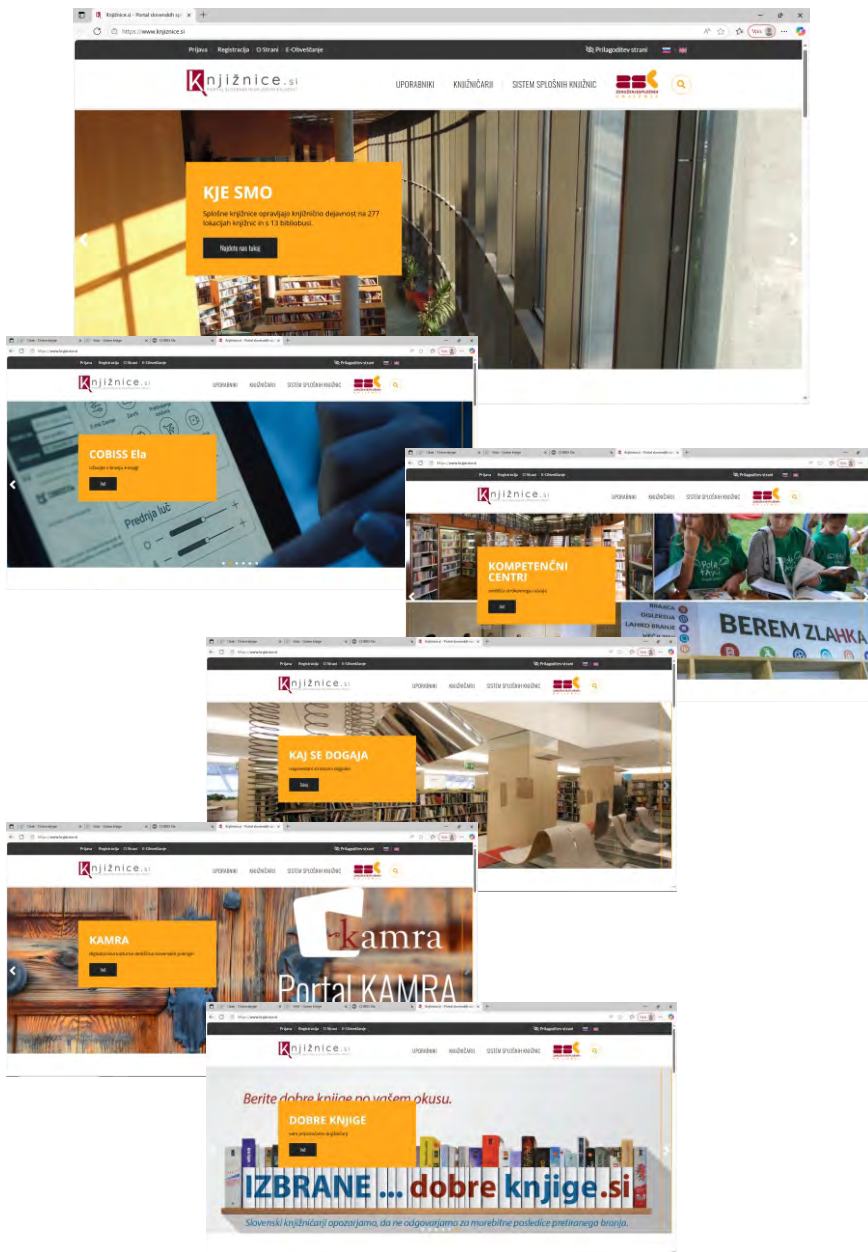
Ministrstvo za kulturo je imenovalo delovno skupino za oblikovanje sprememb Pravilnika o pogojih za izvajanja knjižnične dejavnosti kot javne službe, v kateri so poleg predstavnikov drugih ustanov sodelovali tudi predstavniki Združenja. V letih 2016 in 2017 je v Združenju že delovala delovna skupina, ki je pripravljala predlog sprememb kriterijev za meritve razvitosti splošnih knjižnic in na ta način tudi nekatere podlage in izhodišča za pripraviljavce novega pravilnika. Delovna skupina na Ministrstvu za kulturo je z delom pričela leta 2018, zaključila pa ga je po intenzivnih javnih razpravah leta 2022. Leta 2023 je bil novi Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične javne službe⁷⁶ sprejet.

Poleg sodelovanj pri pripravi nacionalne zakonodaje in drugih predpisov je v teh letih Združenje v sodelovanju z izbrano odvetniško pisarno pripravljalo tudi različne interne pravilnike, ki so jih knjižnice potrebovale za svoje z zakonodajo usklajeno delovanje.

Leta 2018 je v Združenju nastala delovna skupina, ki so jo sestavljali strokovni knjižničarski delavci iz različnih območnih knjižnic, in pričela pripravljati podlage in vsebine za novo skupno spletno stran, ki naj bi povezala vse splošne knjižnice in nadomestila do tedaj obstoječo spletno stran Združenja. Strokovno in splošno javnost naj bi seznanjala z aktualnimi podatki in informacijami o delovanju in sistemu splošnih knjižnic, uporabnikom nudila osnovne informacije o storitvah knjižnic in jih usmerjala na knjižnice v njihovem okolju ter knjižničarjem ponujala vse informacije s področja stroke. Načrtovano je bilo omogočanje povezave na druge spletne strani, povezane s knjižnicami in njihovo dejavnostjo. Spletna stran <https://www.knjiznice.si/> je bila s pomočjo zunanega izvajalca dokončno oblikovana in vzpostavljena leta 2019 in tedaj strokovni ter splošni javnosti predstavljena na dan splošnih knjižnic, 20. novembra. Skrbništvo in uredništvo za spletno stran je prevzela Mariborska knjižnica.

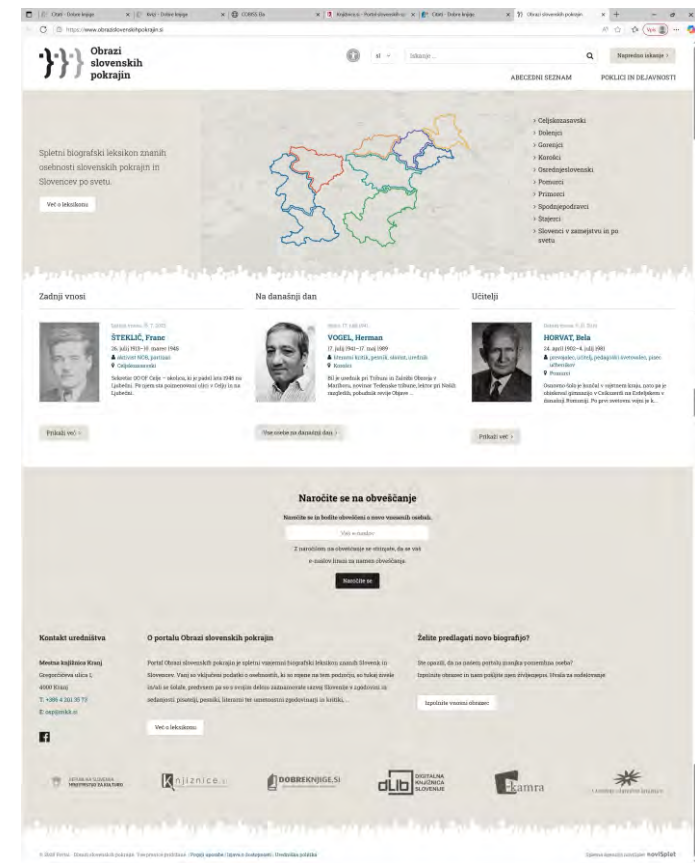
75 Uradni list RS, številka 74/17

76 Uradni list RS, številka 28/23

Portal Knjiznice.si <https://www.knjiznice.si/>

Tako se je portaloma Kamra in Dobreknjige.si pridružil še eden, ki ga ureja območna knjižnica, in leta 2020 še četrti, ko je Mestna knjižnica Kranj povezala različne pokrajinske biografske leksikone, ki so jih oblikovale območne knjižnice, v nacionalni biografski leksikon Obrazi slovenskih pokrajin <https://www.obrazislovenskihpokrajin.si/> ter prevzela njegovo vodenje in uredništvo. Upravljanje portala je organizirano enako kot za vse druge knjižnične portale, pri njem sodelujejo vse območne knjižnice in Združenje, ki zastopa vse ostale knjižnice. Vsebine za vse štiri portale, ki jih financira Ministrstvo za kulturo, pripravljajo knjižničarji iz vseh splošnih knjižnic.

Portal Obrazi slovenskih pokrajin <https://www.obrazislovenskihpokrajin.si/>

Združenje je vse od začetkov delovanja portala Biblos leta 2013 zastopalo knjižnice pri pogajanjih in usklajevanjih pogodbe z izvajalcem, založbo Beletrina. V letu 2017 je zaradi prenove platforme prišlo do večjih težav pri uporabi Biblosa v knjižnicah in Združenje je posredovalo pri usklajevanju stališč med izvajalcem in knjižnicami.

Pomembni področji delovanja Združenja sta bili še vedno organizacija izobraževanj iz knjižničnega menedžmenta in udeležbe direktorjev na strokovnih potovanjih v tujino z namenom spoznavanja tujih dobrih praks ter novosti na področju stroke in gradnje knjižnic ter oblikovanja knjižničnih storitev in knjižničnega prostora. V letu 2017 je Združenje organiziralo strokovno ekskurzijo večje skupine direktorjev v nizozemske knjižnice, leta 2018 so se predstavniki Združenja udeležili Prvega foruma kuratorjev oz. predstavnikov knjižnic Kitajske ter držav Srednje in Južne Evrope na Kitajskem. Leta 2019 se je večja skupina direktorjev udeležila mednarodne strokovne konference v Helsinkih.

V letu 2017 je bil organiziran ciklus izobraževanj »šola za direktorje« z naslovom Vodenje in razvoj kadrov v knjižnicah ob uvajanju in sprejemanju sprememb, saj je zavedanje o nujnosti sprememb v knjižnicah postajalo vedno bolj aktualno. Različna dvodnevna izobraževanja, ki so potekala večkrat letno, so bila izvedena tudi v letih 2018 in 2019. Združenje je z namenom podpore strokovnega in poslovnega delovanja knjižnic organiziralo tudi nekatera izobraževanja za strokovne delavce, ki v skladu z zakonodajo opravljajo posebne strokovne ali druge naloge (npr. srečanje računovodij splošnih knjižnic, strokovnih delavcev za posredovanje statističnih podatkov Narodni in univerzitetni knjižnici, pooblaščenih oseb za varstvo osebnih podatkov v knjižnicah idr.).

V skladu z načrtovanimi ukrepi v okviru razvojnega dokumenta Strategija razvoja splošnih knjižnic 2013–2020 je Združenje pričelo z usmerje-

nimi promocijskimi aktivnostmi, ki so imele namen povečati prepoznavnost in uporabo knjižnic med prebivalci ter dvigniti ugled splošnih knjižnic. Promocijska akcija, prvič pripravljena v letu 2017, je dnevu splošnih knjižnic dodala teden splošnih knjižnic, ki so ga vse knjižnice zaznamovale pod enakim sloganom »Moja knjižnica praznuje«, in svoje programe ter dogodke tega tedna oblikovale na podlagi smernic, ki jih od takrat vsako leto pripravi delovna skupina Združenja.

Promocijski logotip za teden splošnih knjižnic

Z namenom promovirati pomen in dejavnosti splošnih knjižnic je leta 2019 nastala brošura Blizu ljudem: slovenske splošne knjižnice⁷⁷ s predstavitvijo knjižnične mreže in najpomembnejših knjižničnih dejavnosti. Brošuro so v tednu splošnih knjižnic 2019 prejele vse ustanove s področja stroke in vse občine.

⁷⁷ Dostopno na spletni strani https://www.knjiznice.si/wp-content/uploads/2019/11/ZSK_e-publikacija_SLO_20191117.pdf

Predstavitvena brošura o splošnih knjižnicah iz leta 2019

Leto 2020 je bilo zaradi pandemije koronavirusa (SARS-Cov-2), ki ga je pozneje javnost imenovala krajše »covid«, za vso slovensko družbo in ves svet posebno leto, ki pa ni edino, saj se je epidemija nadaljevala tudi v letu 2021 in se končala v začetku leta 2022.

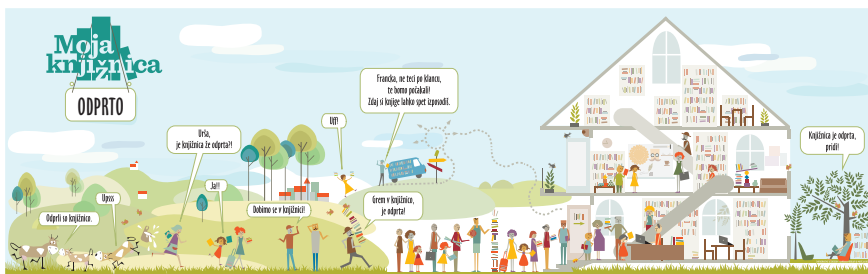
Trinajstega marca 2020 se je pričel prvi val epidemije in s tem poleg ostalih prilagoditev delovanja družbe v teh razmerah tudi zaprtje vseh dejavnosti na področju kulture po državi, tudi knjižnic.

Združenje je že prve dni marca povežalo vse splošne knjižnice in prevzelo pomembno vlogo veznega člena med knjižnicami in institucijami, ki so pripravljale krovna navodila za osnovna ravnanja ustanov v teh razmerah. Sodelovalo je z Ministrstvom za kulturo, Ministrstvom za javno upravo, Nacionalnim inštitutom za javno zdravje, Inštitutom informacijskih znanosti IZUM, Skupnostjo občin Slovenije, Narodno in univerzitetno knjižnico in Nacionalnim svetom za knjižnično dejavnost in skupaj z naštetimi ustanovami, v veliki meri pa tudi samostojno, oblikovalo različna navodila in usmeritve, kako naj knjižnice upoštevajo obstoječe in zaradi izrednih razmer na novo nastale predpise, ter izvajajo svojo dejavnost. V Združenju se je vzpostavila vhodna in izhodna točka, v katero in iz katere so se stekale vse informacije v zvezi z epidemijo in posledicami, ki jih je ta prinašala na področju dela knjižničarjev in delovanja knjižnic. To je bilo obdobje intenzivne povezanosti knjižnic in Združenje je bilo v nastalih izrednih razmerah središče za vsa vprašanja, ki so v zvezi z izvajanjem knjižnične dejavnosti prihajala iz knjižnic in iz drugih institucij. V vseh kriznih letih 2020, 2021 in 2022 sta poleg predsednice Združenja zelo pomembno nalogo posvetovalnega organa za vsa vprašanja, ki so zahtevala hitre, učinkovite rešitve in odgovore, opravila upravni in nadzorni odbor.

Združenje je na začetku epidemije pripravljalo navodila o postopkih zapiranja knjižnic in o urejanju pravic in obveznosti iz delovnega razmerja zaposlenih v času posebnih okoliščin, knjižnice je obveščalo o priporočilih Nacionalnega inštituta za javno zdravje o zaščitnih ravnanjih, povezovalo je knjižnice med seboj in usklajevalo njihova ravnanja. Pridobivalo in pripravljalo je razlage področne in ostale zakonodaje. Lažji dostop uporabnikov do gradiva v tem obdobju je v sodelovanju z Združenjem in knjižnicami omogočal Institut informacijskih znanosti Maribor, knjižnični informacijski servis, ki je v tem obdobju rahljal sistemsko urejanje programskih kontrol dostopa do gradiva preko programa COBISS. Knjižnice so z njegovo pomočjo omogočale državljanom brezplačni spletni vpis in s tem uporabo storitev. Knjižničarji so iskali različne poti do svojih članov, pri vzpostavljanju možnosti oskrbovanja državljanov z gradivom je sodelovalo Združenje, ki je prilagojeno izvajanje izposoje preverjalo pri pristojnih institucijah in pri-

pravljalo navodila za njegovo izvedbo. Povečala se je tudi uporaba različnih e-gradiv, predvsem e-knjig preko portala Biblos, ki so jih v času epidemije knjižnice intenzivno promovirale. V tem obdobju je bilo Združenje zelo pomembna skupna informacijska točka za medije, ki so javnost obveščali o načinih delovanja knjižnic.

Konec aprila 2020 se je prvi val epidemije končal, knjižnice so se po vsej državi odprle četrtega maja. Pred tem je posebna delovna skupina v Združenju, oblikovana v izrednih razmerah, pripravila smernice za odprtje knjižnic in druga priporočila v zvezi z njihovim delovanjem v še vedno posebnih okoliščinah, v juniju pa je Združenje izvedlo medijsko promocijo ponovne dostopnosti knjižnic za uporabnike.

Promocijska grafika ob ponovnem odprtju knjižnic leta 2020

Ravno v letu epidemije so med Združenjem in Beletrino potekala intenzivna pogajanja o vsebini nove pogodbe za portal Biblos za leto 2020, saj so vse knjižnice zaradi pogostih težav pri delovanju platforme in pritožb uporabnikov konec leta 2019 enostransko odpovedale pogodbo o poslovnem sodelovanju. Združenje je za leto 2020 doseglo nižjo ceno uporabnine za portal in aprila so knjižnice podpisale novo pogodbo. Izposoja e-knjig je bila v času epidemije zaradi težje dostopnosti fizičnega gradiva veliko večja, posledično pa je bil večji kot v preteklih letih tudi nakup tega gradiva, saj so knjižnice nakupu te vrste gradiva namenile znaten delež vseh namenskih sredstev. V drugi polovici leta 2020 so se pogajanja z Beletrino zaradi usklajevanja pogodbe za leto 2021 ponovila in intenzivno

potekala do konca leta. Spremenil se je poslovni model plačevanja uporabnine, ki so jo do leta 2020 knjižnice plačevale v vnaprej določenem enkratnem znesku, od leta 2021 pa ob vsakem nakupu posamezne licence oziroma izvoda e-knjige. Znesek, ki so ga morale knjižnice v okviru dodeljenih sredstev Ministrstva za kulturo porabiti za nakup e-knjig, je določilo ministrstvo in v letih 2021 in 2022 je ta znašal dvajset odstotkov vseh namenskih sredstev za sofinanciranje nakupa knjižničnega gradiva. Leta 2023 Ministrstvo za kulturo višine sredstev za nakup e-knjig ni več določilo in knjižnice so nakup tega gradiva izvajale v skladu z lastno nabavno politiko na podlagi analize in potreb lokalnega okolja.

V juniju leta 2020 se je Združenje povezalo s podjetjem Audibook, mobilne tehnologije d.o.o., ki je na slovenskem trgu knjižnicam preko platforme Audibook ponudilo zvočne knjige, gradivo, ki je bilo uporabnikom knjižnic do takrat dostopno v zelo omejenem obsegu. Združenje je zastopalo knjižnice pri dogovorih o poslovnem modelu nakupa in izposoje zvočnih knjig, pri vzpostavitvi te storitve pa sta sodelovala tudi Institut informacijskih znanosti Maribor in Društvo slovenskih založnikov. Usklajevanja so bila v oktobru zaključena in do konca leta je večina knjižnic svojim uporabnikom ponudila storitev izposoje zvočnih knjig preko platforme Audibook.

Septembra 2020 se je napovedoval nov val epidemije in delovna skupina Združenja je ponovno pripravila smernice za delovanje knjižnic v izrednih razmerah, s katerimi je seznanila Ministrstvo za kulturo in Nacionalni inštitut za javno zdravje. Konec oktobra, ko je bila ponovno razglašena epidemija, je bil po krajših zapletih glede razumevanja predpisov in določb in s posredovanjem Združenja pri Ministrstvu za kulturo uporabnikom po nekajdnevni omejitvi ponovno omogočen dostop do knjižničnega gradiva. Združenje je v teh razmerah ponovno pripravljalo obvestila o predpisih, ki so določali ravnanja institucij, in usmerjalo delovanje knjižnic.

V tem letu so poleg delovnih skupin, ki so nastale glede na trenutne potrebe knjižnic, delovale tudi vse tiste, ki so bile nosilke kontinuiranih projektov (podelitev nazivov branju prijazna občina in nagrad za najboljše

projekte v knjižnicah, povezovanje knjižnic pri izvajanju tedna splošnih knjižnic). Vsi dogodki, ki so bili organizirani v okviru promocije knjižnic, so bili izvedeni v spletnem okolju. Z delom je nadaljevala tudi skupina, ki je pripravljala nov strateški dokument splošnih knjižnic in v začetku leta 2020, ravno na začetku razglasitve epidemije, je bila po devetih letih ponovno opravljena javnomnenjska raziskava med člani, uporabniki in ne-uporabniki splošnih knjižnic⁷⁸. Raziskavo je na podlagi smernic delovne skupine Združenja izvedlo podjetje Ninamedia d.o.o. Raziskava, ki je bila v primerjavi s podobno iz leta 2011 še razširjena, je bila izvedena z enakim namenom kot pred desetimi leti, in je pokazala, kaj so stalnice v splošnih knjižnicah in kje so se zgodile spremembe. Na podlagi te raziskave in na podlagi Izhodišč za oblikovanje novega strateškega dokumenta⁷⁹, je skupina v letu 2020 in 2021 nadaljevala z oblikovanjem strateških področij, ciljev in ukrepov razvoja splošnih knjižnic za naslednje strateško obdobje.

V letu 2021 se je zaradi epidemioloških razmer specifičnost delovanja družbe in s tem tudi splošnih knjižnic nadaljevala. Spremljanje zakonodaje in strokovnih vprašanj, povezanih z epidemijo in delovanjem knjižnic, ter oblikovanje mnenj, stališč in predlogov je bila skozi vse leto stalnica delovanja Združenja, ki se je povezovalo z različnimi ministrstvi, institucijami na področju stroke in tistimi ustanovami, ki so določale ukrepe na področju obvladovanja epidemije in s tem vplivale na delovanje knjižnic. Knjižnicam je Združenje tudi v tem obdobju nudilo strokovno in organizacijsko pomoč pri njihovem delovanju ob upoštevanju vseh predpisov, ki so bili posledica epidemioloških razmer v državi. Knjižnice so bile v letu 2021 zaprte le nekaj dni v aprilu, sicer pa so bile uporabnikom dostopne vse leto z upoštevanjem ukrepov in omejitev, določenih v odlokih, s katerimi je Združenje knjižnice seznanjalo in v zvezi s temi določbami pripravljalo različna pojasnila in razlage.

78 Dostopno na spletni strani https://www.knjiznice.si/wp-content/uploads/2020/06/ZSK_javnomnenjska_raziskava_Ninamedija_2020.pdf

79 Dostopno na spletni strani https://www.knjiznice.si/wp-content/uploads/2022/07/Izhodisca_Strategija-2022-2027_01.pdf

Knjižnice so v tem letu uporabnikom omogočile novo storitev, izposojo slovenskih filmov v okviru Baze slovenskih filmov, ki jim jo je z zakupom določenega števila ogledov ponudila Filmoteka, zavod za širjenje filmske kulture. Združenje je v sodelovanju z Mestno knjižnico Kranj pri tem spet povežalo knjižnice in posredovalo pri usklajevanju pogodbe za izvajanje te storitve med knjižnicami in izvajalcem.

Združenje je tudi v tem letu nadaljevalo aktivno sodelovanje z različnimi institucijami s področja stroke (Zvezo bibliotekarskih društev Slovenije, Institutom informacijskih znanosti Maribor, Narodno in univerzitetno knjižnico, Javno agencijo za knjigo, Filozofsko fakulteto – Oddelkom za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo, Bralnim društvom, Društvom Bralna značka) in s svojimi prispevki pri različnih strokovnih dogodkih. Organiziralo je izobraževanja za knjižnični menedžment ter spremljalo in obravnavalo kulturne politike, zakonodajo in njene spremembe ter oblikovalo mnenja, stališča in predloge o aktualnih strokovnih temah. Z delom so nadaljevale tudi različne delovne skupine in komisije. V tem letu je bila oblikovana komisija za vzpostavitev kompetenčnih centrov in delovala na podlagi dokumenta Strokovna izhodišča za vzpostavitev kompetenčnih centrov⁸⁰, nastalega na iniciativo nacionalne koordinacije osrednjih območnih knjižnic v okviru delovne skupine iz leta 2012. Na podlagi vloge posamezne knjižnice z opisom svojega teoretičnega in praktičnega dela na področju posameznih strokovnih vprašanj, komisija knjižnicam, ki izpolnjujejo pogoje, podeli status kompetenčnega centra. Komisijo, ki je v prvem letu delovanja obravnavala pet vlog, sestavljajo predstavniki Ministrstva za kulturo, Narodne in univerzitetne knjižnice, Zveze bibliotekarskih društev Slovenije in Združenja.

Nadaljevala so se pogajanja z Beletrino o poslovnem modelu financiranja uporabnine za portal Biblos v letu 2022. Združenje je ponovno pred-

80 Dostopno na spletni strani <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MK/DEDISCINA/NSKD/Drugi-dokumenti-in-gradiva/STROKOVNA-IZHODISCA-ZA-VZPOSTAVITEV-KOMPETENCNIH-CENTROV.pdf>

lagalo Ministrstvu za kulturo, naj v naslednjih letih poišče drugačne rešitve za financiranje uporabe in razvoja portala e-knjig, za katerega je do sedaj financiranje potekalo preko knjižnic, in je predstavljal znaten delež namenskih sredstev Ministrstva za nakup gradiva.

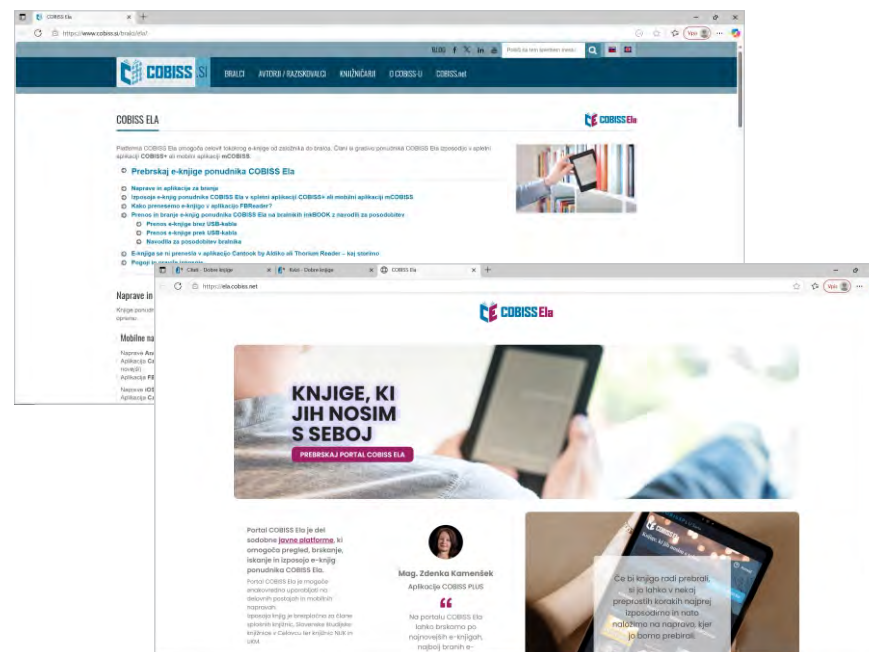
V letu 2021 se je Združenje v imenu splošnih knjižnic pogajalo s kolektivno organizacijo za zastopstvo pravic avtorjev (ZAMP), ki je od knjižnic na podlagi Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah pričakovalo poplačilo avtorskih pravic za prireditve in dogodke, ki so jih knjižnice v času epidemije izvajale v spletnem okolju. S tem so se ponovno odprla vprašanja o obveznostih knjižnic glede plačila avtorskih pravic preko kolektivnih organizacij oziroma predvsem vprašanje, kolikšen je delež tistih prireditev v knjižnicah, za katere je obvezno plačilo nadomestila za reproduciranje. Združenje je imenovalo delovno skupino, ki je na podlagi ankete, izvedene med knjižnicami v letu 2022, ugotavljalo okviren delež teh prireditev⁸¹.

V letu 2022 so se epidemične razmere iztekle. Spremljanje zakonodaje in strokovnih vprašanj, povezanih z epidemijo in delovanjem knjižnic ter oblikovanje mnenj, stališč in predlogov ter usmerjanje knjižnic zaradi posebnih razmer je bilo v Združenju aktualno samo še na začetku leta.

Združenje je v letih 2022 in 2023 ponovno organiziralo cikle izobraževanj za knjižnični menedžment. Ciljna izobraževanja za vodilna delovna mesta v knjižnicah so bila na različne načine in v različnem obsegu, najbolj obširno je štel 110 ur, v obliki ciklusov v obdobju od leta 2010 do 2023 organizirana sedemkrat, zadnje leta 2023, ko je bilo podobno kot za direktorje organizirano tudi za srednji menedžment.

Med Združenjem in Institutom informacijskih znanosti Maribor (IZUM) so na pobudo Združenja v zadnjih dveh letih potekali pogovori o možnostih vzpostavitve nove platforme za izposajo e-knjig, saj je bil do takrat v državi samo en ponudnik te knjižnične storitve, že omenjena založba Beletrina s

svojim portalom Biblos. Nova platforma, ki bi to storitev razširila še na enega izvajalca, naj bi nastala v okviru IZUM-a s sodelovanjem Združenja oziroma splošnih knjižnic in bi bila sestavni del knjižničnega informacijskega sistema COBISS. IZUM je v svoje razvojne načrte uvrstil vzpostavitev platforme in leta 2023 skupaj z Združenjem in nekaterimi založniki oblikoval strokovni in poslovni model delovanja načrtovane platforme. Do konca leta 2023 je v IZUM-u nastala nova platforma za izposajo e-knjig COBISS Ela <https://www.cobiss.si/bralci/ela/>, knjižnice pa so skupaj z založniki januarja 2024 pričele z njenim testiranjem. Sredi junija 2024 so knjižnice začele novo platformo uporabljati v realnem okolju in je bila na voljo uporabnikom splošnih knjižnic. Njeno upravljanje in povezovanje knjižnic, IZUM-a ter založnikov je prevzela Knjižnica Mirana Jarca Novo mesto.

Portal za izposajo e-knjig COBISS Ela

Medtem je založba Beletrina 31. maja 2024 knjižnice obvestila, da s 1. junijem tega leta knjižnicam kljub še zelo velikemu številu zakupljenih in neizrabljenih izposoj licenc, ki so jih knjižnice v tem času še imele, preneha zagotavljati izposoj e-knjig preko portala Biblos. Združenje je namreč zaradi visoke cene uporabnine portala Biblos za leto 2024 v imenu vseh splošnih knjižnic zavrnilo predlagane pogoje in s tem pogodbo o sodelovanju.

V prvi polovici leta 2022 je bil predlog dokumenta Strategija razvoja slovenskih splošnih knjižnic 2022–2027 posredovan strokovni javnosti v javno razpravo. Ob upoštevanju pripomb in predlogov je bil junija dokument dokončno oblikovan in objavljen na spletni strani splošnih knjižnic⁸². Istega leta je izšel tudi v tiskani obliki, prejeli so ga Ministrstvo za kulturo, vse občine in vse institucije s področja knjižnične stroke. Dokument je bil predstavljen tudi na Nacionalnem svetu za knjižnično dejavnost. S tem razvojnim dokumentom so splošne knjižnice po več kot desetih letih spet oblikovale pomembna strateška področja, ki bodo v naslednjem srednje-ročnem obdobju izhodišče za delovanje Združenja in stična točka razvoja, ki mu knjižnice sledijo v skladu s specifikami svojega lokalnega okolja. V prvi polovici leta 2023 je bil oblikovan še akcijski načrt izvajanja strateškega dokumenta, ki je določil podrobnejše aktivnosti, časovni okvir za njihovo izvedbo ter nosilce, odgovorne za posamezne ukrepe.

Tako kot je bil pred nekaj leti v Združenju izdelan Enotni klasifikacijski načrt za razvrščanje dokumentacije splošnih knjižnic, je bila v letu 2022 spet vzpostavljena delovna skupina poslovnih sekretarjev knjižnic, ki je skupaj z zunanjim izvajalcem pripravila predlog vzorčnih notranjih pravil za e-hrambo dokumentacijskega in arhivskega gradiva, krovnega dokumenta, ki je bil leta 2023 posredovan v potrditev Arhivu Republike Slovenije.

82 Dostopno na spletni strani https://www.knjiznice.si/wp-content/uploads/2022/08/ZSK_Strategija-razvoja-slovenskih-splosnih-knjiznic-2022_2027_oblikovano.pdf

Drugi strateški dokument slovenskih splošnih knjižnic iz leta 2022

Na pobudo direktorjev osrednjih območnih knjižnic (OOK) so v Združenju že od leta 2016 potekala delovna srečanja, na katerih so se oblikovali predlogi in stališča o spremembah na področju izvajanja nacionalne koordinacije OOK, ki ima povezovalno in usmerjevalno funkcijo, in v zvezi s redefinicijo vloge in poslanstva OOK. Srečanja so v obdobju od 2016 do 2023 potekala kontinuirano večkrat letno, v letih 2021 in 2022 pa so se še intenzivirala. V letu 2022 koordinacija OOK v Narodni in univerzitetni knjižnici zaradi ukinitve Centra za razvoj knjižnic in prerazporeditev zaposlenih na druge naloge že tretje leto ni bila operativna, zato je povezovanje vseh za

delovanje OOK pomembnih subjektov (direktorji OOK in koordinatorji območnosti po posameznih območjih) začasno in v osnovnih okvirih prevze-
lo Združenje. V letih 2021 in 2022 so bile v Združenju izvedene številne ak-
tivnosti, da bi na podlagi dogovora z Ministrstvom za kulturo vzpostavili
nacionalno koordinacijo za izvajanje nalog OOK skladno s 27. členom Za-
kona o knjižničarstvu. Takšno ureditev je omogočil 41. člen novega Pravil-
nika o pogojih za izvajanje knjižnične javne službe, ki je bil sprejet v začetku
leta 2023 in po katerem je prenehal veljati Pravilnik o osrednjih območnih
knjižnicah iz leta 2003.

V letu 2023 so intenzivna prizadevanja za vzpostavitev nacionalne
koordinacije OOK v okviru organiziranosti mreže splošnih knjižnic prine-
sla rezultat po izvedbi fokusno naravnane delavnice za tim OOK⁸³, ki jo
je skupaj s podjetjem Transformacija d.o.o. organiziralo Združenje. Nacio-
nalna koordinacija območnosti se je vzpostavila na podlagi vsebin, ki so
bile obravnavane na delavnici in so prinesle odgovore in usmeritve o raz-
voju in delovanju OOK. Na podlagi predhodnega soglasja so vse OOK in
Združenje julija 2023 podpisali pogodbo o financiranju izvajanja nacio-
nalne koordinacije v eni od OOK⁸⁴.

Na ta način območne knjižnice, ki so v dokumentu Strategija razvo-
ja slovenskih splošnih knjižnic 2022–2027 opredeljene kot nosilke razvoja
splošnih knjižnic, izvajanje svojih v Zakonu o knjižničarstvu opredeljenih
nalog spremljajo v lastnem okolju in in iz lastne sredine s pomočjo in so-
delovanjem NUK in drugih strokovnih institucij ter Ministrstva za kulturo
usmerjajo razvoj knjižničarske stroke. Združenje še naprej sodeluje pri iz-
vajanju nacionalne koordinacije preko aktiva direktorjev OOK in tima OOK.

Leta 2022 je Združenje na pobudo Ministrstva za kulturo imenovalo
svojega predstavnika v dialoško skupino javnih zavodov na področju kultu-
re, posvetovalno telo ministrstva. Dialoška skupina je sodelovala pri priprav-

83 Tim OOK sestavljajo direktorji OOK in koordinatorji za posamezna območja
iz vseh OOK

84 Za obdobje 2023–2025 v okviru Goriške knjižnice Franceta Bevka Nova Go-
rica te naloge prevzame Polonca Kavčič.

ljanju podlag za oblikovanje Resolucije o nacionalnem programu za kulturo
2024–2031, pri pripravi sprememb Zakona o uresničevanju javnega inte-
resa za kulturo (ZUJIK) in pri oblikovanju podlag za nekatere podzakonske
predpise ter druge strateške dokumente za različna področja kulture.

Jabolko navdiha

Leta 2022 so vse knjižnice in v njihovem imenu Zdru-
ženje prejele jabolko navdiha, nagrado, ki jo pode-
ljuje predsednik Republike Slovenie, za prizadevanja
na področju spodbujanja branja med državljani vseh
ciljnih skupin.

Na prireditvi ob dnevu splošnih knjižnic, 20. novembra 2022, je
bila z vnaprej pripravljenimi posnetki izjav vseh nekdanjih predsednic in
predsednikov obeležena 30-letnica delovanja Zveze splošnoizobraževal-
nih knjižnic oziroma Združenja splošnih knjižnic.

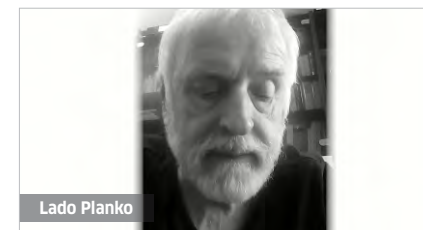
Rajko Slokar

Cveta Zalokar Oražem

Janez Lah

Lado Planko

V drugi polovici leta 2022 je bil zaradi predvidene upokojitve predsednice Združenja izveden razpis kandidacijskega postopka za volitve predsednika/predsednice Združenja za novo mandatno obdobje. Na razpis se ni prijavil noben kandidat, zato se je aktualni predsednici opravljanje nalog začasne predsednice podaljšalo največ do začetka leta 2025.

Sredi leta 2023 so bile izvedene volitve v organe Združenja, konec leta pa volitve predsednika/predsednice. Člani Združenja so izbirali med dvema kandidatoma in zaradi enakega števila glasov, ki sta jih v prvem krogu prejela kandidata, so se januarja 2024 volitve ponovile.

Za naslednji petletni mandat je bil za predsednika Združenja takrat izvoljen **Matej Strgaršek**, direktor Knjižnice Mileta Klopčiča Zagorje, ki je mandat nastopil 1. maja 2024.

Pred več kot tremi desetletji so se splošne knjižnice povezale z namenom oblikovanja skupnih stališč in podlag za delovanje in razvoj knjižničnega sistema in knjižnične stroke. Ob ustanovitvi leta 1992 si je Zveza splošnoizobraževalnih knjižnic (Zveza) postavila osnovne cilje svojega delovanja, ki veljajo še danes, čeprav je v času svojega obstoja oblika povezovanja doživela kar nekaj statusnih sprememb in tudi sprememb imena. Od leta 2009 je pravni naslednik Zveze Združenje splošnih knjižnic (Združenje), ki deluje kot društvo. Funkcija predsednika Združenja je od leta 2012 profesionalizirana oziroma jo predsednik opravlja v okviru delovnega razmerja. Delovanje Zveze in pozneje Združenja se financira s članarinami, ki jih prispevajo članice, in s sredstvi Ministrstva za kulturo.

V obdobju treh desetletij je Zveza, pozneje Združenje, postala konstruktiven in spoštovan sogovornik vsem deležnikom, s katerimi knjižnice sodelujejo: je središče za zbiranje in posredovanje informacij o delovanju in poslovanju splošnih knjižnic; predstavnik splošnih knjižnic v strokovni in splošni javnosti; zastopnik in posrednik stališč, ki jih oblikujejo splošne knjižnice na področju stroke in poslovanja; partner in sodelavec v komunikaciji z različnimi deležniki pri delovanju knjižnic, institucijami, združenji in delovnimi telesi.

Združenje pomembno vpliva na razvoj stroke z zastopanjem stališč splošnih knjižnic v različnih delovnih telesih, ki oblikujejo podlage za delovanje in razvoj knjižničnega sistema. Spremlja statusno problematiko splošnih knjižnic in uveljavlja skupne interese splošnih knjižnic do države in lokalnih skupnosti. Na nacionalnem nivoju je pomemben partner pri oblikovanju nacionalnih, globalnih in kulturno političnih opredelitev s področja splošnih knjižnic ter pri sooblikovanju strokovnih stališč in knjižnične zakonodaje. V upravnem in nadzornem odboru Združenja se je v treh desetletjih izmenjalo veliko število direktorjev knjižnic, prav tako se je zamenjalo veliko število predsednikov/predsednic Združenja. Vsi so bili v organe izvoljeni na skupščini, ki je najpomembnejši organ Združenja.

PREDSEDNIKI ZVEZE SPLOŠNO- IZOBRAŽEVALNIH KNJIŽNIC OZIROMA ZDRUŽENJA SPLOŠNIH KNJIŽNIC OD 1992–2024

1992–1994:

Rajko Slokar, Goriška knjižnica Franceta Bevka Nova Gorica
(od 27. 2. 1992 do 8. maj 1994)

1994:

Cveta Zalokar Oražem, Knjižnica Domžale
(9. maj do 31. december 1994)

1995–1999:

Janez Lah, Knjižnica Jožeta Mazovca Ljubljana (sedaj Mestna knjižnica Ljubljana) (od 1. 1. 1995 do 8. 6. 1999)

1999–2000:

Lado Planko, vodja knjižnice v Kulturnem centru Ivan Napotnik Velenje
(od 9. 6. 1999 do 8. 5. 2000)

2000–2005:

Joža Ocepek, vodja Matične knjižnice dr. Slavka Gruma v Zavodu za izobraževanje in kulturo Litija (od 9. 5. 2000 do 22. 3. 2005)

2005–2007:

Marjan Gutman, Knjižnica Domžale
(23. 3. 2005 do 28. 2. 2007)

2007–2009:

Brane Goropevšek (1966–2012), Osrednja knjižnica Celje
(od 27. 3. 2007 do 17. 6. 2009)

2009–2024:

Vesna Horžen, do 8. 1. 2012 direktorica Knjižnice Miklova hiša Ribnica
(od 18. 6. 2009 do 30. 4. 2024)

2024–2025:

Matej Strgaršek
(od 1. 5. 2024–20. 1. 2025)

PREDSEDNIKI IN ČLANI UPRAVNEGA TER NADZORNEGA ODBORA ZVEZE SPLOŠNOIZOBRAŽEVALNIH KNJIŽNIC OZIROMA ZDRUŽENJA SPLOŠNIH KNJIŽNIC OD 1992–2024

1992–1994⁸⁵

Prvi predsednik Zveze: Rajko Slokar

Člani upravnega odbora (UO):

Janko Germadnik, Celje; Ludvik Kaluža, Škofja Loka; Janez Lah, Ljubljana-Moste; Janez Mežan, Novo Mesto; Dragica Turjak, Maribor; Alenka Zupan, Ljubljana-Šiška do 11. februarja 1993, nadomesti jo Silva Černugelj, Ljubljana-Šiška.

Člani nadzornega odbora (NO):

Ivo Pintarič, Ljubljana KOŽ; Zvonka Pretnar, Tržič; Cveta Zalokar Oražem, Domžale.

1994–1996

Predsednica: Cveta Zalokar Oražem, od 1. 1. 1995 predsednik Janez Lah

Člani UO⁸⁶:

Janko Germadnik, Celje; Lidija Majnik, Ptuj; Ludvik Kaluža, Škofja Loka; Joža Ocepek, Litija; Lučka Čehovin, Sežana; Jože Vugrinec, Murska Sobota; Dragica Turjak, Maribor; Breda Bajuk, Ljubljana-Vič

Člani NO:

Zvonka Pretnar, Tržič; Rajko Slokar, Nova Gorica; Irena Muc, Črnomelj

1996–1998

Predsednik: Janez Lah

Člani UO:

Janko Germadnik, Celje; Lidija Majnik, Ptuj; Joža Ocepek, Litija; Lučka Čehovin, Sežana; Jože Vugrinec, Murska Sobota; Dragica Turjak, Maribor; Silva Černugelj, Ljubljana-Šiška; Breda Bajuk, Ljubljana-Vič

⁸⁵ Letnice v nadaljevanju označujejo mandatno obdobje upravnega in nadzornega odbora

⁸⁶ V mandatnih obdobjih, kjer je navedenih več kot šest članov UO, so se nekateri člani UO zamenjali zaradi upokojitve ali odhoda s položaja direktorja, nadomestili so jih drugi.

Člani NO:

Zvonka Pretnar, Tržič; Rajko Slokar, Nova Gorica; Irena Muc, Črnomelj

1998–2000

Predsednik: Janez Lah; od 9. junija 1999 Lado Planko

Člani UO:

Milena Garantini, Zagorje; Rajko Slokar, Nova Gorica; Dragica Turjak, Maribor; Alenka Walzl, Slovenj Gradec; Jože Vugrinec, Murska Sobota; Milena Pinter, Ljubljana-Vič

Člani NO:

Damjana Heinz, Ljubljana-KOŽ; Janez Lah, Ljubljana-Moste; Ida Merhar, Krško

2000–2002

Predsednica: Joža Ocepek

Člani UO:

Anica Božič, Idrija; Jože Vugrinec, Murska Sobota; Milena Pinter, Ljubljana-Vič; Anica Korošec, Slovenska Bistrica; Boris Jukić, Nova Gorica; Alenka Walzl, Slovenj Gradec

Člani NO:

Damjana Heinz, Ljubljana-KOŽ; Janez Lah, Ljubljana-Moste; Ida Merhar, Krško

2002–2004

Predsednica: Joža Ocepek

Člani UO:

Anica Božič, Idrija; Boris Jukić, Nova Gorica; Anica Korošec, Slovenska Bistrica; Milena Pinter, Ljubljana-Vič; Alenka Walzl, Slovenj Gradec; Jože Vugrinec, Murska Sobota; Žužana Žoldoš, Lendava;

Člani NO:

Damjana Heinz, Ljubljana-KOŽ; Ida Merhar, Krško; Roža Kek, Grosuplje

2004–2006

Predsednica: Joža Ocepek; od 22. marca 2005 Marjan Gujtman

Člani UO:

Dragica Turjak, Maribor; Alenka Walzl, Slovenj Gradec; mag. Branko Goropevšek, Celje; Marija Maršič, Tržič; Andreja Pleničar, Novo mesto; Boris Jukić, Nova Gorica; Božena Kolman Finžgar, Radovljica

Člani NO:

Roža Kek, Grosuplje; Anica Korošec, Slovenska Bistrica; Milena Pinter, Ljubljana-Vič

2006–2008

Predsednik: mag. Branko Goropevšek

Člani UO:

Božena Kolman Finžgar, Radovljica; Boris Jukić, Nova Gorica; Marija Maršič, Tržič; Andreja Pleničar, Novo mesto; Dragica Turjak, Maribor; Alenka Walzl, Slovenj Gradec

Člani NO:

Roža Kek, Grosuplje; Anica Korošec, Slovenska Bistrica; Milena Pinter, Ljubljana-Vič

Leta 2009 se Zveza preoblikuje in preimenuje v Združenje splošnih knjižnic (Združenje), sprejet je Statut Združenja, ki za vse organe ZSK določi 4-letni mandat

2009–2013

Predsednica: Vesna Horžen (mandat 2011–2015, po spremembi Statuta Združenja leta 2011 mandat na podlagi pogodbe o delovnem razmerju 2012–2017)

Člani UO:

Roža Kek, Grosuplje; mag. Brane Goropevšek (1966–2012), Celje; Polona Brenčič, Krško; mag. Jelka Gazvoda, Ljubljana (Mestna knjižnica Ljubljana po združitvi petih knjižnic Mestne občine Ljubljana); Božena Kolman Finžgar, Radovljica; mag. Matjaž Neudauer, Ptuj; Tatjana Gornik Baraga, Postojna

Člani NO:

Dragica Turjak, Maribor; Alenka Walzl Slovenj Gradec, Milena Bon, Trebnje (nadomesti jo Breda Podbrežnik Vukmir, Kamnik)

Sprememba Statuta ZSK leta 2011 določi 2-letni mandat članov organov ZSK in 5-letni mandat predsednika ZSK

2013–2015

Predsednica: Vesna Horžen (mandat 2012–2017)

Člani UO:

mag. Matjaž Eržen, Škofja Loka; mag. Jelka Gazvoda, Ljubljana; Roža Kek, Grosuplje; Urška Lobnikar Paunović, Krško; mag. Breda Podbrežnik Vukmir, Kamnik; Jolanda Železnik, Žalec

Člani NO:

Dragica Turjak, Maribor; Božena Kolman Finžgar, Radovljica; Tatjana Gornik Baraga, Postojna

2015–2017

Predsednica: Vesna Horžen (mandat 2012–2017)

Člani UO:

Irena Škvarč, Nova Gorica; Patricija Breznikar, Slovenska Bistrica; Roža Kek, Grosuplje; Simona Solina, Trbovlje; Marta Strahinič, Metlika; mag. Matjaž Eržen, Škofja Loka

Člani NO:

Urška Lobnikar Paunović, Krško; Dragica Turjak, Maribor; Božena Kolman Finžgar, Radovljica

2017–2019

Predsednica: Vesna Horžen (mandat 2017–2022)

Člani UO:

Patricija Breznikar, Slovenska Bistrica; Roža Kek, Grosuplje; mag. Nataša Koražija, Rogaška Slatina; mag. Magdalena Svetina Terčon, Sežana; Irena Škvarč, Nova Gorica; Vlado Vrbič, Velenje

Člani NO:

Urška Lobnikar Paunović, Krško; Dragica Turjak, Maribor; Sonja Žakelj, Vrhnika

Spremembe Statuta ZSK, sprejete na skupščini 2018, določijo 4-letni mandat članov UO in NO

2019–2023

Predsednica: Vesna Horžen (mandat 2017–2022, prvič podaljšan mandat kot začasna predsednica do 8. 1. 2023, drugič podaljšan mandat najdlje do 8. 1. 2025)

Člani UO:

mag. Matjaž Eržen, Škofja Loka; Roža Kek, Grosuplje; Magdalena Svetina Terčon, Sežana; Irena Škvarč, Nova Gorica; Urška Lobnikar Paunović, Krško; Matej Strgaršek, Zagorje; Sonja Žakelj, Vrhnika; dr. Teja Zorko, Ljubljana

Člani NO:

Patricija Breznikar, Slovenska Bistrica; Marinka Kenk Tomazin, Tržič; mag. Irena Oder, Ravne na Koroškem; mag. Uroš Mlinar, Postojna

2023–2027

Predsednica: Vesna Horžen (do 30. 4. 2024)

Predsednik: Matej Strgaršek (od 1. 5. 2024 do 20. 1. 2025)

Člani UO:

Matej Strgaršek, Zagorje, 2024 ga nadomesti Urška Lobnikar Paunović, Krško; Matej Jazbinšek, Laško; Luana Malec, Koper; Irena Škvarč, Nova Gorica; mag. Matjaž Eržen, Škofja Loka; Sonja Žakelj, Vrhnika

Člani NO:

Maja Vunšek, Kranj; mag. Uroš Mlinar, Postojna; Marinka Kenk Tomazin, Tržič

POVZETEK

Konec osemdesetih let prejšnjega stoletja so ravnatelji splošnoizobraževalnih knjižnic II. tipa⁸⁷ zaznali, da je nepovezanost in razdrobljenost knjižnic, katerih ustanovitelji in financerji so lokalne skupnosti, slaba potnica za njihov razvoj in napredek. V tem času so se namreč knjižnice opremljale z računalniki in vključevale v različne knjižnične informacijske sisteme. Vanje so bile najprej vključene knjižnice I. in II. tipa, treba pa je bilo opremiti in uvesti knjižnični informacijski sistem še v knjižnice od III. do V. tipa, ter pri tem delovati usklajeno in povezano. Tako so se pričela razmišljanja o organiziranem povezovanju oziroma o ustanovitvi poslovnega združenja splošnoizobraževalnih knjižnic. S tem namenom je bil leta 1989 ustanovljen iniciativni odbor, ki so ga sestavljali večinoma ravnatelji knjižnic II. tipa. Odbor je podlage za ustanovitev združenja splošnoizobraževalnih knjižnic pripravljal dve leti. Združenje naj bi bilo neformalno, njegov namen pa bi bila izmenjava izkušenj med poslovodstvi, skupen nastop do dobaviteljev in financerjev ter drugih institucij z namenom izboljšanja kakovosti dela knjižnic.

Ustanovni zbor Zveze splošnoizobraževalnih knjižnic (Zveze) je bil februarja 1992. Udeležila se ga je velika večina ravnateljev in vodij knjižnic. Na ustanovnem zboru sta bila predstavljena predlog Akta o ustanovitvi Zveze splošnoizobraževalnih knjižnic Slovenije, podlaga zanj je bil Zakon o knjižničarstvu iz leta 1982, ter predlog Statuta Zveze splošnoizobraževalnih knjižnic Slovenije. Soglasje k ustanovitvi in pristop k Zvezi so potrdili vsi prisotni ravnatelji in vodje knjižnic, sprejeta sta bila Akt o ustanovitvi in Statut Zveze.

87 Normativi in standardi za splošnoizobraževalne knjižnice, sprejeti 8. maja 1985 in objavljeni v Poročevalcu kulturne skupnosti Slovenije 14. 4. 1987, v poglavju II. **Splošni, delovni in tehnični standardi** določajo: Osrednje SIK v občinah se delijo glede na število prebivalcev in glede na območje s srednjimi šolami na več skupin oziroma tipov knjižnic, in sicer: I. tip za območje nad 100.000 prebivalcev, II. tip za območje od 50 do 100.000 prebivalcev, III. tip za območje od 20 do 50.000 prebivalcev, VI. tip za območje od 10 do 20.000 prebivalcev, V. tip za območje od 7 do 10.000 prebivalcev.

Akt o ustanovitvi Zveze je določil osnovne okvire njenega delovanja, ki so ostali pomembni temelji vseh treh desetletij njenega obstoja. Določal je njen status, cilje delovanja, upravljanje in vodenje ter način pridobivanja sredstev za delovanje, ki so jih in jih še vedno zagotavljajo knjižnice članice s plačevanjem članarine. Na podlagi ustanovitvenega akta naj bi svoje cilje Zveza dosegala z naslednjimi dejavnostmi:

- *oblikovanje nacionalnih globalnih kulturnopolitičnih opredelitev za področje splošnoizobraževalnih knjižnic;*
- *oblikovanje predlogov, povezanih z zakonodajo na področju knjižničarstva;*
- *skrb za enotnost knjižnično informacijskega sistema, enotno strokovno obdelavo knjižničnega gradiva, enoten način zbiranja in obdelave informacij in podatkov, enotno vodenje katalogov in druge dokumentacije, razvijanje medknjižnične izposoje;*
- *spremljanje problemov matičnosti posameznih splošnoizobraževalnih knjižnic;*
- *spremljanje problematike normativov in standardov splošnoizobraževalnih knjižnic;*
- *spremljanje statusne problematike knjižnic in knjižničnih enot;*
- *skrb za izobraževanje in strokovno izpopolnjevanje delavcev s področja knjižničarstva;*
- *spremljanje problematike izpolnjevanj strokovnih in tehničnih pogojev za delo knjižnic;*
- *spremljanje problematike financiranja splošnoizobraževalnih knjižnic;*
- *spremljanje zakonitosti dela in poslovanja;*
- *spremljanje in načrtovanje razvoja splošnoizobraževalnih knjižnic;*
- *spremljanje in usklajevanje investicij v splošnoizobraževalnih knjižnicah;*
- *uveljavljanje ustreznega vrednotenja knjižničarskega dela;*
- *spremljanje in poenotenje pri ukrepanju v zvezi s problematiko kolektivne pogodbe za področje knjižničarstva in njenim izvajanjem.*

Na ustanovnem zboru so bile izvedene volitve v organe upravljanja in vodenja Zveze. Najvišji organ je bil v skladu z ustanovitvenim aktom zbor članic, v imenu katerega sta delovala dva odbora, upravni in nadzorni. Zbor članic so sestavljali predstavniki vseh splošnoizobraževalnih knjižnic, članic Zveze, ki so bili po svojem položaju vodstveni organi posameznih članic (ravnatelj oziroma direktor knjižnice ali vodja nesamostojne knjižnice).

Zveza je v prvem desetletju svojega delovanja (1992–2002) s podporo vseh svojih članic intenzivno umeščala v slovenski knjižnični prostor in v vse druge sfere kulturne politike ter iskala poti za udeležanje svojih programov. Zastopala je članice pri izražanju stališč v interakciji z različnimi nacionalnimi ustanovami, pomagala ravnateljem oziroma direktorjem ter vodjem knjižnic pri izpolnjevanju obveznosti s področja zakonodaje, za vodstva je izvajala aktualne izobraževalne programe in omogočala vpogled v dobre knjižnične prakse na mednarodnem področju. Vsebinsko se je ukvarjala s pomembnim področjem iz tega obdobja – opremljanjem knjižnic z informacijsko komunikacijsko opremo in problematiko stroškov komunikacijskih povezav ter uvajanjem knjižničnih programskih orodij za obdelavo in izposajo gradiva. Spremljala je razmerja in obveznosti med knjižnicami in občinami – njihovimi ustanovitelji ter financerji, ki jih je prinesel novi Zakon o knjižničarstvu, sprejet leta 2001.

Leta 2000 so v okviru Zveze začele delovati različne delovne skupine, ki so jih vodili člani upravnega in nadzornega odbora. Te so se vsaka zase posvetile vnaprej dogovorjenemu posebnemu področju delovanja knjižnic in to ostane modus operandi Zveze oziroma Združenja tudi v naslednjih desetletjih.

Na uspešnost programov in projektov Zveze so vplivale različne okoliščine, objektivne in tudi subjektivne, vendar je v tem obdobju kljub nedorečenemu pravnemu statusu ter z organi, ki so svoje delo za skupnost opravljali brezplačno, ob svojih dejanskih zaposlitvah kot direktorji splošnih knjižnic nedvoumno dobila pomembno mesto v nacionalnem prostoru.

Zveza je v prvih desetih letih oblikovala in utrdila osnovni način delovanja, s katerim je nadaljevala tudi v začetku naslednjega desetletja (2003–2012), ko je pričela delovati izrazito dinamično, se hitro odzivati na različna dogajanja v stroki in pri poslovanju knjižnic ter proaktivno iskala različne rešitve usklajenega delovanja splošnih knjižnic. Pri tem je vključevala vse članice Zveze in drugo strokovno javnost.

Upravni odbor, ki ga je na vsaki seji spremljal tudi nadzorni odbor, je pod vodstvom predsednika/predsednice Zveze obravnaval aktualna dogajanja, povezana s splošnimi knjižnicami, in pripravljala odgovore na različna vprašanja direktorjev v zvezi s poslovanjem knjižnic.

Pomembna središča oblikovanja skupnih mnenj in stališč, s katerimi se je Zveza odzivala v javnosti, so bile skupščine oziroma srečanja vseh članic Zveze ob različnih izobraževanjih, na katerih so direktorji razpravljali o aktualnih dogajanjih.

V dobršem delu drugega desetletja obstoja še Zveza splošnih knjižnic, od leta 2009 pa Združenje splošnih knjižnic, je bila med knjižnicami in drugimi deležniki na področju knjižničarstva, pa tudi v ostalih okoljih, sprejeto in zanesljivo središče, ki je opravljalo vlogo vstopne in izstopne komunikacijske točke glede vseh tem, ki so zadevale splošne knjižnice. Postala je matica splošnih knjižnic in jim nudila trdno in zaupnjavredno podporo in zaledje.

Od leta 2003 so se splošne knjižnice zaradi novega Zakona o knjižničarstvu iz leta 2001 srečevale z nastajanjem velikega števila podzakonskih aktov, pri čemer so v okviru Zveze tudi same sodelovale. Nove pravne podlage so narekovale njihov razvoj in spremenjene načine delovanja. Na podlagi sprejetih dogovorov med članicami in z organizacijo različnih izobraževanj je Zveza podpirala knjižnice pri implementaciji in izvajanju nove knjižnične zakonodaje. Knjižnice je poleg teh zadevala tudi vrsta drugih predpisov z drugih področij, nastalih v tem obdobju. Knjižnice je pri izvajanju predpisov ali pa pri izražanju pomislov glede njihove smiselnosti za knjižnično dejavnost ves čas povezovala in zastopala Zveza.

Povezanost knjižnic v Zvezo se je v drugem desetletju njenega obstoja izkazalo za zelo pomembno tudi pri pogajanjih s kolektivnimi organizacijami za zastopstvo pravic avtorjev in založniki, katerih interesi, pričakovanja glede cene, nakupa in izposoje knjig niso bili vedno v skladu z interesi in poslanstvom knjižnic. Okoliščin, ko sta dialog in usklajevanje mogoča samo z enim sogovornikom, ki zastopa vse knjižnice, je bilo vedno več.

Pravni naslednik Zveze je leta 2009 postalo Združenje splošnih knjižnic (Združenje), ki je bilo organizirano kot društvo in so ga s soglasjem ustanovitelji, občin, ustanovile knjižnice kot pravne osebe.

Združenje je vedno bolj prevzemalo eno od gonilnih vlog pri razvoju stroke. Dajalo je pobude, pripravljalo predloge, oblikovalo pomembne dokumente za delovanje in razvoj knjižnic, med njimi tudi prvi skupni strateški dokument s področji, cilji in ukrepi za razvoj splošnih knjižnic za obdobje od 2013–2020. Sodelovalo je z mediji in drugimi javnostmi in jim z različnimi publikacijami in na druge načine predstavljalo sedanost in prihodnost slovenskih splošnih knjižnic. Usmerjalo in organiziralo je izobraževanje knjižničnega menedžmenta in s tem vplivalo na način vodenja in upravljanja. V okviru Združenja so se na podlagi tujih dobrih praks rojevala razmišljanja o povezovanju knjižnic pri delovnih procesih pridobivanja in obdelave knjižničnega gradiva, kar je v naslednjem desetletju pomenilo enega od razvojnih načrtov delovanja splošnih knjižnic.

Članice so v tem obdobju na podlagi spoznanja, kako pomembna in potrebna je neodvisna povezovalna točka vseh knjižnic, leta 2011 sprejele odločitev, da se mesto predsednika/predsednice Združenja profesionalizira. To je pomenilo pomembno prelomnico pri načinu njegovega delovanja, saj se je od takrat dalje to delo opravljalo na podlagi pogodbe o zaposlitvi. Financiranje stroškov dela in materialnih stroškov delovanja Združenja so omogočile knjižnice s plačilom članarin, program pa je od leta 2012 sofinanciralo tudi Ministrstvo za kulturo.

V tretjem desetletju delovanja (2013–2024) se je Združenje, katerega članice so bile vse splošne knjižnice, dokončno umestilo v okolja, ki podpirajo in obravnavajo knjižnično dejavnost oziroma stroko ter sodelujejo s splošnimi knjižnicami v okviru knjižne verige ali kot zunanji deležniki. Združenje je postalo njihov relevanten ter upoštevan sogovornik in zastopalo splošne knjižnice v različnih okoliščinah, saj je obdobje med letoma 2013 in 2024 na področju razvoja knjižnic in knjižnične dejavnosti prineslo veliko novosti, ki so spremenile način delovanja in nadgradile ter dopolnile knjižnične storitve v skladu s potrebami sodobnega uporabnika.

Združenje je še vedno delovalo na način, kot je bil zastavljen leta 2000, torej s podporo in sodelovanjem različnih delovnih skupin, katerih člani so bili direktorji in strokovni delavci iz splošnih knjižnic in iz drugih institucij na področju stroke. Skupin, v katerih so člani sodelovali prostovoljno in brez plačila, je bilo v zadnjem desetletju preko štirideset, nekatere so delovale kontinuirano, druge so nastajale v skladu s trenutnimi potrebami in ko je bil cilj dosežen, so prenehale delovati. V tem desetletju je bilo Združenje še vedno pomembno središče za organizacijo različnih izobraževanj s področja knjižničnega menedžmenta.

Združenje je bilo pomembna točka razvoja splošnih knjižnic, vhodna točka za umeščanje strokovnih sprememb in novosti, sprejetih s strani politike in stroke, v splošne knjižnice. Istočasno pa je bilo tudi točka za oblikovanje in posredovanje stališč, predlogov in mnenj splošnih knjižnic, sprejetih s konsenzom, vsem drugim javnostim.

Obdobje zadnjega desetletja je zaznamovalo veliko sprememb na področju različnih predpisov, ki so vplivali na delovanje knjižnic. Združenje je posredovalo pri razumevanju in implementaciji predpisov v splošnih knjižnicah z organizacijo izobraževanj in pri pridobivanju razlag pristojnih ustanov. Spremenil se je Zakon o knjižničarstvu in z njim povezani podzakonski predpisi ter strokovna priporočila. Pri nastajanju vseh teh sprememb je Združenje aktivno sodelovalo.

V tretjem desetletju delovanja Združenja je bila oblikovana prva spletna platforma za izposajo e-knjig v slovenskem jeziku, Biblos. Splošne knjižnice je ob njenem nastajanju z izvajalcem storitve, založbo Beletrina, povezovalo Združenje, in to vlogo opravljalo tudi v vseh nadaljnjih letih uporabe Biblosa, do leta 2024.

Tudi pri nastanku druge spletne platforme za izposajo e-knjig, COBISS Ela (<https://www.cobiss.si/ela/>), ki jo je na pobudo Združenja in v sodelovanju s splošnimi knjižnicami v letih 2023 in 2024 vzpostavil Institut informacijskih znanosti Maribor (IZUM), je knjižnice povežalo Združenje.

Združenje je bilo vezni člen med knjižnicami tudi pri uvajanju izposoje zvočnih knjig med knjižnične storitve in pri nastanku vseh portalov, ki so jih ustvarili knjižničarji: Kamra (<https://www.kamra.si/>), portal digitaliziranih vsebin s področja domoznanstva; [Dobreknjige.si](https://www.dobreknjige.si/) (<https://www.dobreknjige.si/>), spletni portal s priporočilno literaturo, namenjen promociji dobrega branja; [knjiznice.si](https://www.knjiznice.si/) (<https://www.knjiznice.si/>), portal s celovitimi informacijami o delovanju slovenskega splošnega knjižničarstva; [Obrazi slovenskih pokrajin](https://www.obrazislovenskihpokrajin.si/) (<https://www.obrazislovenskihpokrajin.si/>), spletni biografski leksikon znanih osebnosti desetih slovenskih pokrajin.

V tem desetletju sta v Združenju nastala dva projekta: spodbujanje inovacij v knjižničarstvu s podelitvijo nagrad knjižnicam za uvajanje inovativnih knjižničnih storitev in novih pristopov k strokovnemu delu knjižnice ter podelitev nazivov »branju prijazna občina« občinam, ki na različne načine vsebinsko in finančno podpirajo knjigo in spodbujanje branja.

Združenje je v tem desetletju pripravilo drugi strateški dokument razvoja splošnih knjižnic za obdobje od leta 2022–2027, in še en razvojni dokument, Poslovni model centraliziranih postopkov nabave, obdelave, opreme in distribucije knjižničnega gradiva v splošnih knjižnicah, ki naj bi knjižnice spodbudil k povezovanju pri pridobivanju knjižničnega gradiva in s tem k racionalizaciji in optimizaciji delovnih procesov. Izkazalo se je, da so knjižnice do samoiniciativne racionalizacije dela zaradi različnih razlogov še zelo zadržane, zato se projekt povezovanja knjižnic na tem področju še ni realiziral.

V tem desetletju je izvajanje posebnih nalog osrednjih območnih knjižnic in koordinacija njihovega delovanja zaradi različnih razlogov zašlo v krizo, okvir za iskanje rešitev in novih poti so območne knjižnice našle v sodelovanju z Združenjem. Na podlagi novega Pravilnika o pogojih za izvajanje knjižnične javne službe, sprejetega leta 2023, od takrat dalje nacionalno koordinacijo posebnih nalog osrednjih območnih knjižnic zagotavljajo osrednje območne knjižnice same.

V letih 2020, 2021 in 2022 je delovanje Združenja močno zaznamovala epidemija koronavirusa (SARS-Cov-2), ki je prizadela celotno družbo in ves svet. To je bil čas, ki je pokazal, kako pomembne koristi prinaša takšen način povezovanja knjižnic. V zahtevnih razmerah je Združenje s sprejemanjem stališč in odločitev, ki so jih oblikovali organi in delovne skupine, ter ob komunikaciji s pristojnimi institucijami odigralo pomembno vlogo pri obveščanju svojih članic in usmerjanju njihovega delovanja.

Za splošne knjižnice je bila povezanost v Združenje izjemnega pomena, saj je področje knjižničarstva v vseh treh desetletjih obstoja močno zaznamovala. Poleg izvajanja zastavljenih letnih programov je bil skozi vsa leta delovanja in obstoja Zveze, pozneje Združenja, njegov modus operandi in največja prednost hitro in neovirano prilagajanje aktualnim dogajanjem, kar mu je omogočal način organiziranosti ter odmik od samozadostnih in utesnjujočih formalizmov.

THE SLOVENIAN PUBLIC LIBRARIES ASSOCIATION – 30 YEARS

At the end of the 1980s, public library managers (these libraries were defined as Type II⁸⁸) recognised that the public library services were fragmented and public libraries, which were founded and funded by locally governed communities, were not connected enough to provide a sound basis for further development and progress. Then, public libraries were being equipped with computers, and the introduction of various automated library information systems began. Type II libraries were the first to be integrated, and the others (from Type III to Type V libraries) were to follow. As this was to be done in a coordinated and coherent way, those responsible considered setting up a new network of public libraries or a business association of public libraries. In 1989, an eight-member steering committee (composed mainly of managers of Type II libraries) was established. Within two years, the steering committee laid the foundations for the creation of the Union of Public Libraries. It was to be informal and aimed to share experiences between senior management teams and develop a common approach to working with providers, funders and other institutions to further improve the quality of work in public libraries.

The inaugural meeting of the Union of Public Libraries (the Union) took place in February 1992. It was attended by the majority of public library directors and heads of non-independent libraries. Based on the Librarianship Act of 1982, the founding act of the Union of Public Libraries was drafted and presented with the Statute of the Union of Public Libraries. All public library managers present gave their consent to the establishment of and accession to the Union, and they adopted the Union's Statute.

88 The norms and standards for public libraries were adopted on May 8, 1985 and published in the Bulletin of the Cultural Community of Slovenia on April 14, 1987, and the provisions in chapter II. **General, operational and technical standards** stipulated that public libraries in municipalities were divided into types according to the number of inhabitants and areas with secondary schools, namely, Type I: areas with more than 100.000 inhabitants, Type II: areas from 50.000 to 100.000 inhabitants, Type III: areas from 20.000 to 50.000 inhabitants, Type IV: areas from 10.000 to 20.000 inhabitants, Type V: areas from 7.000 to 10.000 inhabitants.

The founding act laid down a basic framework for the Union's activities and remained a vital cornerstone throughout the three decades of its existence. It defined the status, objectives, governance, management, and the methods of raising funds for its activities. The funding was (and is) provided by the members (i.e. public libraries) through the payment of membership fees. According to its founding act, the Union should have achieved its objectives through the following activities:

- *Developing national and global cultural policies relating to public libraries,*
- *Initiating legislative proposals relating to the library sector,*
- *Striving for a unity of the library information system, unified cataloguing principles for all types of library material, unified collection and processing of information resources and data, unified managing of library catalogues and other documentation and promoting the development of interlibrary loans,*
- *Monitoring issues relating to the centralised advisory services of individual public libraries,*
- *Monitoring the issues of norms and standards for public libraries,*
- *Monitoring the status problems of public libraries and their units,*
- *Taking care of education and continuing professional development of library professionals,*
- *Monitoring the fulfillment of the professional and technical requirements for the operation of a public library,*
- *Overseeing the funding of public libraries,*
- *Monitoring the legality of the work and operational activities of public libraries,*
- *Monitoring and planning the development of public libraries,*
- *Monitoring and coordinating investments in public libraries,*
- *Ensuring proper evaluation of the work of librarians,*
- *Monitoring and coordinating actions on issues related to the collective agreement for the library sector and its implementation.*

During the Constituent Assembly, the elections were held for the Union's governing and managing bodies. According to the Articles of Association, the highest authority was the Members' Assembly, and two boards acting on its behalf: the Management Board and the Supervisory Board. The Members' Assembly was composed of all the representatives of public libraries (the Union members), who were, by their position, managers of individual public libraries (i.e. library directors or heads of non-independent libraries).

In the first decade (1992 - 2002), the Union was actively involved in the current Slovenian library sphere with the support of all its members and searching for a way to implement its programmes. It also engaged in all other spheres of cultural policy. The Union represented all members in expressing their views in interaction with other national institutions, assisted public library managers by meeting the obligations in legal matters, organised training courses for the senior management teams and encouraged the exchange of best practice in the international arena. Regarding the contents, it mainly dealt with three topics: (1) equipping public libraries with information and communication equipment; (2) the problems of the high costs of communication networks; (3) the integration of library software for cataloguing and circulation of library material. The Union monitored the relationship and obligations between libraries and municipalities. Namely, the (then) new Librarianship Act (adopted in 2001) defined the municipalities as public libraries' founders and funders.

In 2000, a range of working groups (chaired by the members of the Management Board and Supervisory Board) became operational. Each working group focused on the afore-defined areas of public library activities. In the following decades, this has stayed the *modus operandi* of the Union and the Association, respectively.

Various circumstances, both objective and subjective, influenced the efficacy and effectiveness of the Union's programmes and projects. Nevertheless, the Union clearly gained an important place in the national context, despite its undefined legal status and the fact that all officials

undertook their tasks on a voluntary basis (i.e. free of charge), and in addition to their actual jobs as managers of public libraries.

In the first ten years of its existence, the Union found and consolidated a basic method of operation, which continued to be used at the beginning of the second decade (2003 - 2012). Then, the Union began to work intensively and dynamically, responding quickly to events and developments in the profession and public library operations. It proactively sought solutions for coordinated action of public libraries, involving all members and other experts.

The Management Board (accompanied at each meeting by the Supervisory Board) dealt with current issues relating to public libraries and prepared answers to the managers' questions regarding the functioning of public libraries.

The annual general assemblies or a range of training events attended by all Union members served as important hubs where the members discussed the topical issues and themes and developed joint opinions or views that the Union would have used to respond to the public.

The Union of Public Libraries (for the better part of the second decade of its existence still called the Union, and since 2009, the Association of Public Libraries) was accepted and recognised as a trusted point of contact for libraries and other stakeholders in the field of librarianship (as well as in other fields) for communication on all topics relating to public libraries. It acted as an umbrella organisation for all public libraries, providing solid, trustworthy support and back-up.

Due to the (then) new Librarianship Act of 2001, many implementing rules (bylaws) had been drafted since 2003. The public libraries participated in their development within the framework of the Union. The new legal principles dictated their progress and changed the way they operated. Based on the agreements made between its members and by organising various training events, the Union supported the public libraries in implementing and enforcing the new library legislation. Public libraries

were also affected by new or updated legislation in other areas that emerged during this period. They were in constant contact with the Union and were represented by it when implementing the regulations or expressing concerns about their relevance to library activities.

Its role in networking public libraries also proved very useful in the second decade of the Union's existence, especially in negotiations with the collective management organisations representing copyright owners and with publishers, whose interests and expectations regarding the price, purchase and lending of books did not always coincide with the interests and mission of libraries. There were more and more situations where dialogue and coordination were only possible with a single point of contact representing all public libraries.

The Association of Public Libraries (the Association) became the legal successor of the Union in 2009 (acting as a professional society). It was established by the public libraries as legal persons with the consent of their founders (municipalities).

The Association played an increasingly important leading role in the development of the profession. It took initiatives, drew up proposals and drafted important documents for the functioning and development of public libraries. Among the more important documents was the first joint strategic document with priorities, objectives and actions for the development of public libraries in the period 2013-2020. The Association cooperated with media organisations and communicated publicly on behalf of its members, presenting the present and future of public libraries through diverse range of publications and other means. It organised and ran training courses and workshops on library management, influencing the way libraries are run and managed. Based on international best practice, the Association was a starting point for thinking about how to integrate the processes of acquisition and technical processing of library material within a group of libraries. Over the following ten years, this integration was part of the development plans of public libraries.

During this period, the members recognised the importance and necessity of a single independent point of contact for all public libraries. Therefore, in 2011, they decided to professionalise the position of the President. This marked a significant turning point in the Association's operation, as work has been carried out under an employment contract since then. The funding of the Association's working and material costs was made possible by the public libraries through their membership fees. Since 2012, its programme has been co-financed by the Ministry of Culture.

In its third decade (2013 - 2024), the Association (whose members include all public libraries) has finally positioned itself in the environments that support and address library activities and profession, respectively, and that collaborate with public libraries within the book chain or as external stakeholders. The Association became their relevant and respected partner and represented public libraries in a wide variety of contexts. The period between 2013 and 2024 brought many changes for public libraries and library activities. These changes influenced the way public libraries had operated, and they had upgraded and improved public library services in line with the needs of contemporary library users.

The Association has continued its work as it was set up in 2000, i.e. with the support and cooperation of many working groups chaired by public library managers and other experts from public libraries or other institutions in the field. In the last ten years, there have been more than 40 working groups in which members have worked on a voluntary (unpaid) basis. Some working groups have worked continuously, others were formed according to current needs and ceased their activities as soon as the goal was achieved. The organisation of courses on library management has also remained one of the Association's priorities over the last ten years.

The Association has been an important point in the development of public libraries, a starting point for professional change and innovation adopted by policymakers and the profession. At the same time, it was also a place where views, proposals and opinions were developed and disseminated by consensus.

The last decade has been characterised by updated regulations that have affected the way libraries work. The Association facilitated the understanding and implementation of the regulations in public libraries by organising training courses and obtaining interpretations from the relevant institutions. The Librarianship Act was amended along with the associated bylaws and professional recommendations, and the Association was proactively involved in all of these changes.

In the third decade of the Association's existence, the first Slovenian online platform for ebook lending, Biblos, was created. The Association acted as a liaison between the public libraries and the service provider Beletrina during the platform's creation. It continued to play this role in all years of Biblos' operation until 2024.

Under the umbrella of the Association, the second online platform for ebook lending, COBISS Ela (<https://www.cobiss.si/ela/>), was launched by the Institute of Information Science Maribor (IZUM) on the initiative of the Association and in collaboration with the public libraries in 2023 and 2024.

The Association has also been involved in the creation of other online portals developed by librarians: Kamra (<https://www.kamra.si/>) - providing digitized content in the field of local history, Dobreknjige.si (<https://www.dobreknjige.si/>) - recommending literature to promote reading, knjiznice.si (<https://www.knjiznice.si/>) - a portal with comprehensive information on activities of the Slovenian public librarianship, and Obrazi slovenskih pokrajin (<https://www.obrazislovenskihpokrajin.si/>) - an online biographical lexicon of well known personalities from ten Slovenian regions. The Association has also been a link between public libraries and the provider through the introduction of audiobook lending as a library service.

During this decade, the Association has launched two projects: the promotion of innovation in the library sector by awarding prizes to public libraries for the introduction of innovative services and new approaches to professional library work, and the awarding of the title "Reading-friendly Municipality" to municipalities that support books and the promotion of reading in a variety of ways, both in terms of content and funding.

The Association produced a second strategic document for the development of public libraries for the period 2022/2027 and another development document, a business model for centralised procedures and processes for the acquisition, processing and distribution of library material in the public libraries. This was intended to encourage libraries to integrate themselves into the joint acquisition of library material and thus rationalise and optimise their workflows. For various reasons, libraries have proved very reluctant to rationalise their work on their own initiative, and the integration project has not yet been implemented in this area.

In this period, the implementation of the specific tasks of the central regional libraries and the coordination of their activities have entered a crisis for various reasons. However, the central regional libraries have found a framework for the solutions and new ways of collaboration within the Association. Following the Rules on the conditions for the provision of the public library service, which were adopted in 2023, the national coordination of the specific tasks of the central regional libraries has since been taken over by the central regional libraries themselves.

In 2020, 2021 and 2022, the Association's activities were severely impacted by the coronavirus (SARS-CoV-2) pandemic, which affected society and the world. During this time, it became clear how important it is to connect public libraries in this way. In this difficult situation, the Association made significant contributions to the field by informing and guiding its members by adopting the positions and decisions formulated by the committees and working groups and forwarding them to the appropriate institutions.

The Association was of the utmost importance for public libraries as it has shaped the field. In addition to the implementation of the annual programmes, the modus operandi and its greatest strength (of the Union and later on the Association) throughout its existence has been its rapid and unhindered adaptation to current events, which has been made possible due to its organisation and its departure from self-sufficient and oppressive formalisms.

VIRI IN LITERATURA

Viri podatkov

Arhiv Združenja splošnih knjižnic, dopisi različnih ustanov Zvezi splošnoizobraževalnih (splošnih) knjižnic in Združenju splošnih knjižnic

Arhiv Združenja splošnih knjižnic, dopisi Zveze splošnoizobraževalnih (splošnih) knjižnic in Združenja splošnih knjižnic različnim ustanovam

Arhiv Združenja splošnih knjižnic, letna vsebinska in finančna poročila Zveze splošnoizobraževalnih (splošnih) knjižnic in Združenja splošnih knjižnic od 1992 do 2024

Arhiv Združenja splošnih knjižnic, letni vsebinski in finančni načrti Zveze splošnoizobraževalnih (splošnih) knjižnic in Združenja splošnih knjižnic od 1992 do 2024

Arhiv Združenja splošnih knjižnic, zapisniki delovnih skupin Zveze splošnoizobraževalnih (splošnih) knjižnic in Združenja splošnih knjižnic od 1992 do 2024

Arhiv Združenja splošnih knjižnic, zapisniki sej upravnih in nadzornih odborov Zveze splošnoizobraževalnih (splošnih) knjižnic in Združenja splošnih knjižnic od 1992 do 2024

Arhiv Združenja splošnih knjižnic, zapisniki skupščin Zveze splošnoizobraževalnih (splošnih) knjižnic in Združenja splošnih knjižnic od 1992 do 2024

Združenje splošnih knjižnic, (2009). Statut Združenja splošnih knjižnic. Spremembe in dopolnitve 2011, 2018, 2022, 2025.

Navedeni viri

Normativi in standardi za splošnoizobraževalne knjižnice. (1987). Poročevalec Kulturne skupnosti Slovenije, (28), 70-79.

Uradni list RS št. 75/94, 21/95, 24/98, 87/01, 19/03, 29/03, 73/03, 88/03, 105/03, 72/04, 73/05, 92/15, 75/16, 11/14, 65/16, 75/16, 28/23, 74/17, 28/23.

Zakon o knjižničarstvu (Zknj). (1982). Uradni list SRS, št. 27/1982, 42/1986, Uradni list RS, št. 8/1990, 75/1994 - ZUJIPK, 29/1995 - ZPDF.

Zakon o knjižničarstvu (ZKnj-1). (2001). Uradni list RS, št. 87/2001, 96/2002 - ZUJIK, 92/2015.

Združenje splošnih knjižnic. (2019). Portal [Knjižnice.si](https://www.knjiznice.si). <https://www.knjiznice.si>

**TRI DESETLETJA ZDRUŽENJA SPLOŠNIH KNJIŽNIC
1992-2024**

Avtorica: **Vesna Horžen**

Jezikovni pregled: **Dragica Turjak**

Prevod povzetka v angleški jezik: **Irena Sešek**

Oblikovanje in prelom: **Mateja Goršič**

Izdajatelj in založnik: **Združenje splošnih knjižnic, zanj mag. Matjaž Eržen**

Tisk: **P&G - Tiskarna Ribnica**

Naklada: **400 izvodov**

Celje, 2025

Izdajo publikacije sta omogočila Ministrstvo za kulturo in Združenje splošnih knjižnic.

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KULTURO

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

061:027.022(497.4)"1992/2024"

HORŽEN, Vesna

Tri desetletja Združenja splošnih knjižnic : 1992-2024 / Vesna Horžen ; [prevod
povzetka v angleški jezik Irena Sešek]. - Celje : Združenje splošnih knjižnic, 2025

ISBN 978-961-93490-6-9
COBISS.SI-ID 246051331

